Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

Lang og tro tjeneste

Skanderborg Landboforening 100 år

1880-1980

Lang og tro tjeneste

Lang og tro tjeneste

Skanderborg Landboforening 100 år

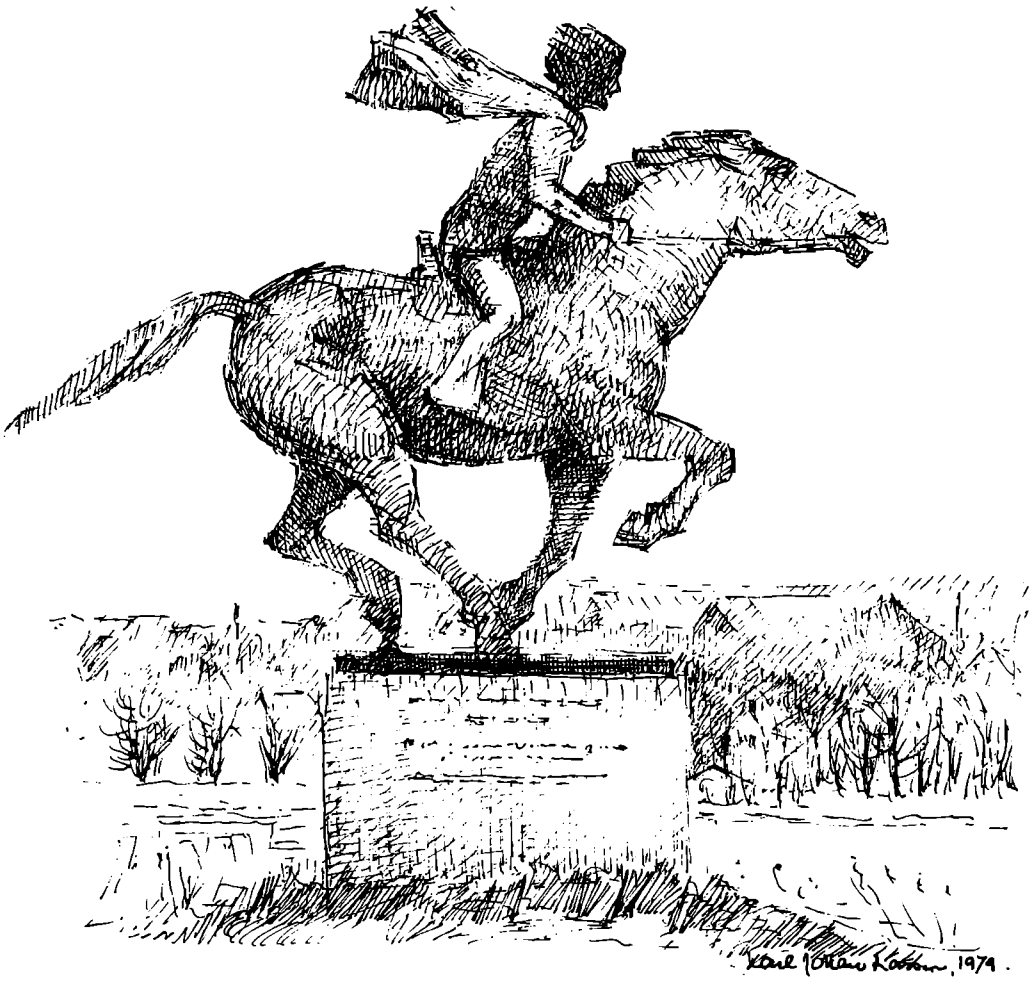

1880-1980

Indhold

Forord 5
Landbokvindernes gave 7
Skanderborg Landboforening fra 1930 til 1955 9
Vi flyttede ind på »Niels Ebbesen« 13
100 år i landbrugets tjeneste 16
En indsats på lige fod med landets øvrige borgere 19
Garvermarken 21
Kvægavlsforeningen – en af de første i landet 36
Svineavlen og svineproduktionen 44
Et solidt opdrættervirke – også på hestefronten 52
Jorden – vor råstofkilde – den må værnes 56
Skal indpasses i Skanderborgegnens bølgende landskab ... 66
Der må findes ny energi
– her er landbruget centralt placeret 69
Efterhånden som omsætningen i landbruget
er gået frem 75
Husholdningsafdelingen må forny sig hele tiden 82
Landboungdommen nåede sine mål 91
For flid, dygtighed og sparsommelighed 96
Æres den, der æres bør 97
Udflugter, møder, fester 99
Når sygdommen banker på døren 102
Landboforeningens flyttedage 103
Navne i Skanderborg Landboforening 107

Forord

Før Skanderborg Landboforening, hvis 100 års jubilæum vi har ønsket at markere med bl. a. udsendelsen af dette skrift, har der eksisteret – os bekendt – to tidligere landboforeninger.

Tanken om en faglig samling af egnens landbrugere er måske født på det allerførste dyrskue, der blev holdt i Skanderborg. Det var i 1847. Ja, hvem ved?

Derefter stiftes ved et møde den 2. juni 1852 »Skanderborg landøkonomiske Forening«. Vi ved, at der blev trykt vedtægter hos A. C. Fogh i Horsens samme år.

Men i 1855 kommer der en ny forening. Ny. Den omtales som »Den gamle Landboforening« og eksisterede fra 1855 til 1872.

Og så når vi frem til vores egen, nu 100-årige Skanderborg Landboforening. Den blev stiftet på et møde den 16. marts 1880. En aktiv medlemskreds, et vågent og dygtigt personale og mange af vore folkevalgte i råd og på tinge har siden da gjort en stor indsats for at bedre vilkårene for vort erhverv og dermed for vor forening.

Det er bestyrelsens håb, at dette jubilæumsskrift vil medvirke til medlemmernes aktive medleven i foreningens videre arbejde. Der er god grund til at antage, at udfordringerne, tekniske som økonomiske, ikke bliver mindre i de nærmeste år. Det er derfor bestyrelsens håb, at man fortsat slutter op om Skanderborg Landboforening, så vi i fællesskab kan styrke vort erhverv.

C. L. Baastrup
Underup Kjærsgård, marts 1980

Kvaliteten af de i bogen benyttede billeder har været i en sådan forskelligartet udførelse, at den tekniske kvalitet er af uensartet standard.

Stoffet er samlet og redigeret af planteavlskonsulent Tage Andersen og redaktør Jens Kamp.
Forside: »Dronning Dagmars Dreng«. Tegning af Karl Johan Larsen.
Tilrettelæggelse: Henning E. Andersen
Teknisk udførelse: Kannike Tryk, Århus
© Skanderborg Landboforening 1980
ISBN 87-980938-0-0

Landbokvindernes gave

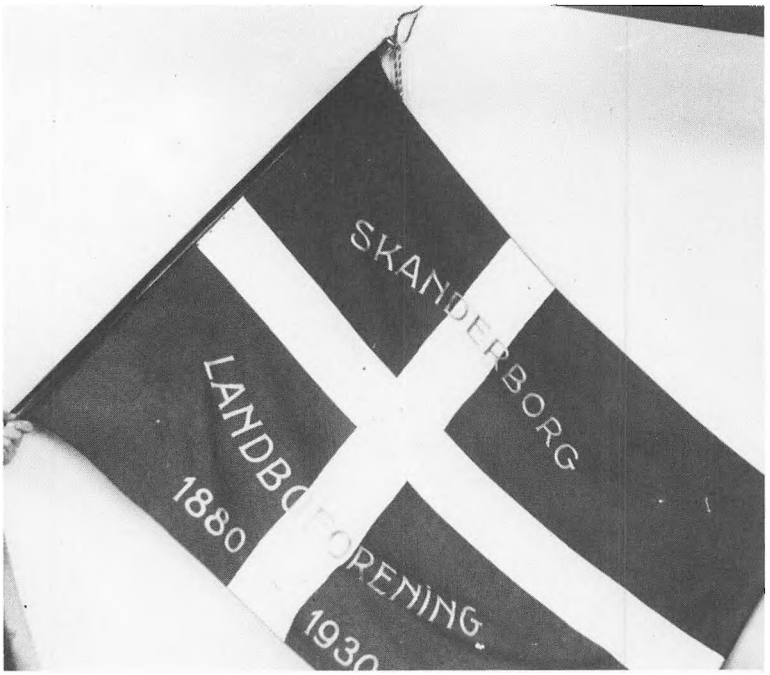

Ved 50 års jubilæet i 1930 fik Skanderborg Landboforening en fane. Ved jubilæumsfesten den gang talte formanden for Husholdningsudvalget, fru Bolette Dam, Hylke Mølle, ved overrækkelsen – en silkefane med påsyet navn, stiftelsesår og jubilæumsår.

I en smuk tale udtrykte Bolette Dam det håb, at fanen måtte blive et samlingsmærke i foreningen, i medgangstider som i modgang.

Det var et højtideligt øjeblik, en stemningsfuld stund, da fanedugen rulledes ud foran den store forsamling. Det mundede ud i »Hil dig vor fane«.

Skanderborg Landboforening fra 1930 til 1955

Af Markus Hansen, Vester Mølle

Markus Hansen, Vester Mølle Formand 1941-1961 Æresmedlem

Den 16. marts 1930 markerede Skanderborg Landboforening sit 50 års jubilæum ved en stilig og meget vellykket jubilæumsmiddag i Håndværkerforeningens store sal, der var fyldt til sidste plads af en veloplagt og festklædt forsamling.

Æresgæst var landbrugets daværende førstemand P. P. Pinstrup, Godensgård, og naturligvis agerede Landboforeningens formand, Th. Hauberg Lund, Mesinggård, som vært på sin som altid formfuldendte måde. Glæde og feststemning prægede det hele. Landbruget havde endnu rimelige vilkår at arbejde under, men allerede et halvt år efter, var vi inde i den frygtelige krise, der ramte erhvervslivet det meste af 30'erne igennem. Verdenshandelen blev ramt meget hårdt, fordi de forskellige lande ved forskellige restriktioner, forsøgte at forhindre import og derved ophjælpe deres egen produktion eller i det mindste lave byttehandeler. Det er klart, at en sådan situation var meget uheldig for dansk landbrug, der var og er baseret på de to trediedele af sin produktion til eksport. Derfor blev disse år en meget hård tid, ikke mindst for eksporterhvervet »dansk landbrug«. Et gammelt ord siger, at når krybben er tom, bides hestene, og således gik det også her. Der opstod en bevægelse, kaldet Landbrugets Sammenslutninger. Den fik ret stor tilslutning fra de forskellige kredse i landbruget. I og for sig anerkendte man det faglige arbejde, de landøkonomiske foreninger havde udført, men man kritiserede voldsomt den måde, hvorpå landbrugets ledende organisationsmænd havde varetaget landbrugets økonomiske interesser over for det øvrige samfund. Jeg mener, der blev skudt langt over målet.

Landstingsmand Hauch var i disse år præsident i landbrugsrådet. Han var efter min mening en af de klogeste og dygtigste mænd, vi nogensinde har haft og fik gennemført, hvad muligt var, for at vi kom igennem trængselsårene, som vi gjorde. Men der eksisterede i disse år en ret stærk splid i landbokredse. Det var særlig ved valgene på generalforsamlingerne, det kom til udtryk. Således også i Skanderborg Landboforening.

Skiftende formænd

Efter 10 års virke som formand i Skanderborg Landboforening, ønskede Hauberg Lund i 1932 at fratræde. Han havde på en sjælden god, dygtig og værdig måde ledet foreningen, og var agtet og afholdt af alle og blev ved sin fratrædelse udnævnt til æresmedlem af foreningen.
Bestyrelsen foreslog nu A. Knudsen Kold, Dørup, til formand, men LS foreslog Viggo Leth, Blegind, og han blev valgt. Viggo Leth's formandstid i Skanderborg Landboforening blev fra 1932 til 1938, vel nok den vanskeligste tid, det landøkonomiske arbejde har fungeret i.
Han gjorde det på en rolig og velafbalanceret måde, og vi havde ingen vanskeligheder med samarbejdet i bestyrelsen.
I 1938 ønskede Viggo Leth sig fritaget for formandsposten, og bestyrelsen foreslog mig, men det kunne LS ikke acceptere, og man henvendte sig til A. Svendsen, Raslund, og foreslog ham til formand. Han fik også de fleste stemmer på generalforsamlingen, og var som sådan valgt. Svendsen havde været med til generalforsamlingen, men forladt den, inden valget foregik. Dagen efter meddelelte han landboforeningens bestyrelse, at han ikke ville påtage sig hvervet, og det måtte være en misforståelse, når LS mente, at han havde givet tilsagn derom.
Vi måtte i bestyrelsen tage Svendsens meddelelse til efterretning og bad så Martin Andersen, Hemstok, der var valgt til næstformand, om at fungere som formand.
Martin Andersen var formand fra 1938 til 1941. Han var en anset og dygtig landmand, der med stor interesse hele sit liv igennem fulgte med i det landøkonomiske arbejde. Som anerkendelse for sit store arbejde i landboforeningen og sin gerning som landmand, blev han på sin 75 års fødselsdag udnævnt til æresmedlem af Skanderborg Landboforening. I 1941 blev jeg så valgt til formand. Der var ikke andre forslag.

Flyttede til byens centrum

I 1931 solgte Landboforeningen sin ejendom, Skanderupgade 1, for en sum af 12.000,00 kr. og lejede sig ind hos Forsamlingsbygningen på hjørnet af Adelgade og Møllegade. Det var i og for sig en udmærket placering. Kontorerne lå nu midt i byen. Grisemarkedet blev senere flyttet fra Torvet op i Forsamlingsbygningens gård, og de mange og til tider store hestemarkeder, der i sin tid var i Skanderborg, foregik på gaden uden for kontoret, så på disse dage kom der mange landmænd ind til konsulenterne. Kontorerne var ret beskedne. Fire ikke særlig store rum. De to blev benyttet af regnskabsafdelingen, de andre to af konsulenten for planteavl, husdyrbrug, sekretær og kassevirksomhed m.m.
Alle disse jobs blev udført af en mand!
Fra 1920 til 1937 var det konsulent J. E. Jensen, der bestred

hvervet. Han var en anset og dygtig mand, der har udført et stort arbejde for landbruget på egnen her. Navnlig kvægavlsarbejdet havde hans store interesse. I 1935 købte han Langerødgård ved Holbæk, og vi antog konsulent Gottschalck Rasmussen, der var ansat i Horsens Landbrugsforening. Hans begyndelsesløn var 3400 kr. inkl. kørsel. Det lyder i dag af en meget lille løn, men stod måske i forhold til prisniveauet dengang. Kontingentet til Landboforeningen var på daværende tidspunkt fra 3 til 15 kr., beregnet efter ejendomsværdi.
Man vil forstå, at konsulentvirksomheden var en meget alsidig og krævende opgave. Jeg mener, at de krav man på daværende tidspunkt stillede til det landøkonomiske arbejde, på en meget tilfredsstillende måde blev imødekommet af G. R. Han var en interesseret, samvittighedsfuld og flittig mand, der altid havde glimrende orden og styr på sine ting. Hans interesse gik med tiden specielt ind på svineavlen, hvor han senere fik en stor stilling under F. a. j. L. som ledende konsulent for Svineavlens Fremme.

Land og by mødes til dyrskuet

I alle årene 1930–1955 blev der i Skanderborg Landboforening som i de fleste landboforeninger afholdt dyrskue. Det var sommerens store begivenhed, men også forbundet med et stort arbejde at få arrangeret. Egentlig var Skanderborgegnen vel ikke nogen særlig opdrætteregn, men indtil den kunstige sædoverføring blev almindelig, havde de fleste gårde en tyr og ligeledes var hestefremstillingen ret betydelig. Normalt omfattede skuet ca. 200 dyr samt efterhånden som mekaniseringen tiltog en ret betydelig maskinudstilling. Endvidere tombola og gøgl samt underholdning af forskellig art.
Bestyrelse, dommere m. fl., mødtes om morgenen ved Forsamlingsbygningen, og med musik i spidsen marcheredes til dyrskuepladsen, hvor flaget blev hejst kl. 9. Kl. 12 var der frokost i dyrskueteltet. Der var gerne inviteret ca. 100 gæster, der sammen med mange andre deltog i frokosten. Land og by mødtes i en festlig stemning. Taler blev holdt og som det dengang var skik og brug – først for konge og fædreland, så for by og land, gæster, dommere og udstillere m. fl.
Byen, pengeinstitutterne, forretningsdrivende m. fl., skænkede både pengebeløb og ærespræmier af forskellig art, navnlig sølvtøj til skuet og tombolaen. Det kneb ofte med at få de mange ikke lige værdifulde ærespræmier fordelt ...
I 1943, hvor trafikforholdene på grund af krigen var kaotiske, besluttede F. a. j. L., at der skulle afholdes ungskuer ude i de forskellige amter. For amtet her blev det afholdt i Skanderborg og omfattede ca. 4000 dyr, så pladsen var optaget 100 %, men alt forløb vist meget tilfredsstillende.
Om aftenen var der ofte arrangeret et eller andet på friluftssce-

Kong Christian X og forstander Hauch på Ungskuet i Skanderborg i 1932.
Hauch ... efter min mening en af de klogeste og dygtigste mænd, dansk landbrug nogensinde har haft ...

nen i Dyrehaven. Bl. a. husker jeg opførelsen af Molboerne, En søndag på Amager m. fl., der gjorde stor lykke. Alle tiders succes var vel nok Stavnbåndsfesten i 1938 med et historisk optog igennem byen og opførelsen på friluftsscenen af et skuespil »Under taget«, skrevet af lærer Thane.
Vedrørende det mere selskablige skal endvidere nævnes, at der i almindelighed blev afholdt mindst en teaterforestilling hver vinter og endvidere opført en lokalrevy. Disse revyer både i Håndværkerforeningen og Landboforeningen, var vist ret speciel for Skanderborg. Afgørende er selvfølgelig, om der er kræfter, der magter at skabe dem, og her var vi i den heldige situation, at vi ihvertfald havde kapaciteterne, nemlig konsulent Jørgen Christensen, redaktør Hauberg og bogtrykker Brix. De havde sammen med adskillige andre en glimrende evne til at opbygge en revy på en særdeles rammende, underholdende og morsom måde. Revyerne blev opført af lokale kræfter for fuldt hus, og folk morede sig glimrende.

Folkevandring fra land til by

Under krigen gik landbrugets udvikling helt i stå. Besætningerne blev reduceret, jorderne udpint, og ingen materialer til byggeri, ingen maskiner. Efter krigen kom vi ind i en tid, hvor industrien tog et stort opsving, og man kan næsten tale om en folkevandring fra land til by. Det medførte en nødvendig rationalisering og mekanisering af landbruget for at klare den skade, der var sket på produktionsapparatet i krigens år, og for på den måde at erstatte alle de folk, der forlod os. Landboforeningerne ansatte bygge- og maskinkonsulenter. Forsøgs- og foredragsvirksomheden blev stærkt udnyttet, og ret hurtig kom landbruget på fode igen med en produktion, der er større end nogensinde. Takket være en gunstig konjunktur fra 1945 til 1955, tror jeg, at den store udvikling, der skete i disse år, kunne skabes uden gældsstiftelse.
Det landøkonomiske arbejde har været interessant. Vi har haft et særdeles godt samarbejde i bestyrelsen. Med særlig taknemlighed tænker jeg på de to næstformænd, der har været i min tid, Ingvar Rasmussen, Ustrup, og Arne Hegelund, Stilling Østergård.
Det har glædet mig at opleve den interesse og venlighed, Skanderborg har vist Landboforeningen. Vel ved jeg, at oplandet betød særlig meget for byen, inden den fik vokseværk. Ligeledes vil jeg nævne pressen. Der var jo 3 til 4 lokalaviser dengang, der uanset partifarve var meget opmærksom på, hvad der foregik i Skanderborg Landboforening. Gid alle gode kræfter altid må forstå at samarbejde til gavn og glæde for udviklingen på denne egn.

Vi flyttede ind på »Niels Ebbesen«

Af Gunnar Bruun

Gunnar Bruun
Formand 1961-1971

Her ved Skanderborg Landboforenings 100 års jubilæum kan jeg omtale perioden fra 1961 til 1971, set med mine øjne, som formand dengang.
Det var jo de såkaldte glade tressere eller som nogle vil mene de onde tressere.
Det var en tid med højkonjunktur i den vestlige verden, og altså også herhjemme, dog undtaget landbruget. De fleste øvrige befolkningsgrupper, mærkede til en reallønsfremgang som aldrig før og dermed en højere levefod. At det danske samfund, der så småt begyndte at få underskud på betalingsbalancen over for udlandet, blev dengang ganske enkelt bagateliseret. Men for at holde mig til landbruget, var vi jo kommet i klemme som eksporterhverv på grund af markedsopdelingen i Vesteuropa, og i 1961 oplevede vi et leveringsstop fra landbrugets side. Landbrugets ledende folk fandt det nødvendigt, da man i forhandlingerne med regeringen ikke vandt forståelse nok for den uheldige situation landbruget var i, og at landbrugets udøvere i det hele taget mente, at fremtidsudsigterne var temmelig håbløse. Leveringsstoppet, der varede i fire døgn, markerede, at det var muligt at få fodslag og enighed, når man stod i så alvorlig en situation. Nu ligger det jo ikke for landmændene at strejke eller noget sådant. Vi ønsker at argumentere fornuftigt for vore problemer og forventer så, at der i et demokratisk samfund som vort, vil blive taget de nødvendige hensyn.
I 1975 kom loven om kapitalbindingsskat. Der blev sagt, da den blev gennemført, at det ikke var meningen, at den skulle ramme de almindelige handler med landbrugsejendomme, men det viste sig ret hurtigt, at reglerne blev skærpet, så den blev en slags skat ved omsætningen af landbrugsejendomme, og virkede meget vilkårligt og med mange urimeligheder.
Vi fik i tresserne en hjemmemarkedsføring, men da den kun omfattede en trediedel af vor produktion, var det ikke nok til at give en rimelig arbejdsfortjeneste, og der blev da indført nogle støtteordninger, som vi hørte meget om dengang fra visse kredse, ofte på en nedværdigende måde.

Hvad angik det lokale i Skanderborg Landboforening:
Som organisation måtte vi jo se at følge tiden og udviklingen op,

mange gamle normer og traditioner var under nedbrydning og på vej ud, og nye under opbygning.
Vort lokale dyrskue, som før i tiden var den store sommerbegivenhed i Skanderborg dels med et fagligt præg og dels som en stor festdag for land og by, var ved at tabe interesse. Det var der forskellige årsager til.
Vi havde en del drøftelser i bestyrelsen om for og imod at fortsætte den gamle tradition. Det endte med, at vi opgav at føre den videre.
Så kom der noget nyt ind i billedet. Der blev på forslag fra Aarhus Amts Landøkonomiske Selskab, indkaldt til et møde med en række landøkonomiske foreninger, om evt. i fællesskab at oprette en landboauktion. Først var der tænkt på at denne skulle have bygninger i Solbjerg, men denne tanke blev ret hurtigt forladt, og man fik den idé, at Skanderborg nok ville være mest centralt beliggende for det område, den skulle dække. Der gik mange forhandlinger forud i de udvalg, som blev nedsat til at undersøge mulighederne herfor, og da det nærmede sig realiteterne, at få den op at stå med bygninger og finansiering af foretagendet o.s.v., var Skanderborg Landboforening naturligvis meget interesseret i det, og der blev da også gjort et stort arbejde for at få det tilrettelagt bedst muligt, herunder rammerne om det med moderne og tidssvarende bygninger.
Ø.L.A. som foretagendet blev døbt, startede sine auktioner i slutningen af 1963 og blev ret hurtigt en stor succes.
I Skanderborg Landboforenings bestyrelse havde vi jævnligt drøftet at udvide de faglige aktiviteter. Det koster jo penge, og vi mente også, at det kunne være betimeligt at oparbejde en kapital udover den nødvendige driftskapital. Det kunne jo være, at som tiden udviklede sig, at der kunne blive brug for penge til støtte for et eller flere formål.
Derfor blev der også administreret forsigtigt og målbevidst. Vi forsøgte at forøge indtægterne, dels gennem passende kontingentforhøjelser og på anden måde, og var stærkt påholdende med udgifterne, for år efter år at møde med et betragteligt overskud, ikke mindst fordi vi jo i disse år havde en betydelig inflation, der forringer pengenes værdi.
Allerede midt i tresserne begyndte vi at undersøge mulighederne for at bygge eget hus, da vore lokaler i Møllegade var ved at være for trange. Vi var egentlig på et vist tidspunkt ved at være målet nær. Der var et ældre hus i Møllegade med en passende stor grund til salg. Vi blev det tilbudt, og vi fik et firma til at lave tegninger og et overslag over udgifterne, men bestyrelsen kunne ikke tiltræde forslaget. Man mente stort set, at det var for risikabelt. Senere fik vi så et tilbud om at købe Hotel Niels Ebbesen, for bl. a. at indrette lokaler der. Men det mente vi i bestyrelsen

ikke, at Landboforeningen kunne binde an med. Niels Ebbesen blev solgt til anden side, og den nye ejer tilbød Landboforeningen, at den kunne leje lokaler på første sal.
Der skulle en hurtig stillingtagen til, og vi besluttede i bestyrelsen at indkalde til et møde, hvor også samtlige medlemmer af de forskellige udvalg under Landboforeningen var indbudt. Sagen blev forelagt og diskuteret, og det endte med, at samtlige tilstedeværende, minus én, kunne tiltræde et lejemål og sidst i 1969, flyttede Landboforeningen ind på Niels Ebbesen.
Sidst i tresserne var der blandt en del af medlemmerne blevet interesse for at oprette en husbondafløsningsordning. Det var vel som en følge af afvandringen af medhjælp fra landbruget. Opgaven blev taget op og efter flere forundersøgelser og møder, fik vi en sådan ordning startet. Det kneb nok lidt efter starten at holde sammen på den, men efterhånden fandt den sit leje og er da en udvej for de, som får et akut behov for hjælp og også for de, der kunne ønske sig en fridag eller at holde en lille ferie.
Ja, det er et lille udpluk af, hvad der rørte sig inden for landbruget i almindelighed og for Skanderborg Landboforening i særdeleshed i de nævnte ti år. Nu har Skanderborg Landboforening altså bestået i hundrede år og er stadig en forening, som egnens landmænd slutter op om. Der er efter nogle forholdsvis rolige år i halvfjerdserne ved at blive usikre tider igen, men lad os håbe, at dansk landbrug også vil komme nogenlunde helskindet igennem dem, og at Skanderborg Landboforening fortsat må være rammen om det landbrugsfaglige oplysningsarbejde og være et led i den organisatoriske opbygning for det samlede danske landbrug.

100 år i landbrugets tjeneste

Af Knud Knudsen Kold

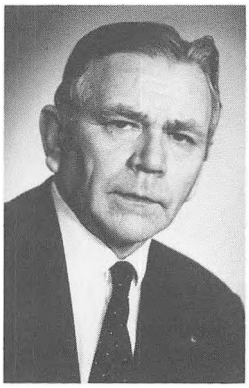

Gdr. Knud Knudsen Kold, Dorup Østergård Formand 1971-1972

Vi mennesker synes vel altid, at *det,* der er sket i vor tid, er så revolutionerende, at det langt overgår tidligere tiders, og dog var *det,* som danske bønder startede i slutningen af det tyvende århundrede, noget af det største i landbrugets historie, dannelsen af andelsselskaber og landboforeninger. Deriblandt Skanderborg Landboforening, der blev stiftet i 1880 og således nu står for et hundredårs jubilæum. 100 år i landbrugets tjeneste.

Der findes jo ingen nulevende, der husker starten, men vi er da nogle, der var børn i 20'erne, unge i 30'erne og startede som selvstændige i 40'erne. Har vi ikke været med fra starten, er vi ihvert fald en del, der har været med i foreningens opvækst.
Første halvdel af tyverne var præget af udstykning til mindre, selvstændige brug. Disse bestræbelser tog deres spæde begyndelse ved en lov af 24. marts 1899 og nåede deres kulmination ved majorats- og præstegårdsafløsningen i 1919. Af det provenu, der fremkom ved majoratsafløsningen, kaldet jordfonden, skabtes Statens Jordlovsudvalg, som dog først i 1934 blev lovfæstet. Loven virkede ikke helt efter hensigten, idet handelsfolk, såkaldte gårdslagtere, opkøbte gårde og udstykkede ganske hæmningsløst, så mange af brugene blev for små for en families eksistens. Loven blev derfor revideret i 1925.
Rent erhvervspraktisk var der vel ikke altid enighed blandt brugerne af disse mindre landejendomme og bønderne på de almindelige gårde, og også praktisk var der spændinger, men på mange områder var der et godt samarbejde.

Med fuld musik igennem Skanderborg

Som dreng i 20'erne var det navnlig dyrskuerne, der var årets højdepunkt. Dyrskuedagen begyndte dengang ved »Mindet«, hvorfra bestyrelse og dommere med musik i spidsen marcherede gennem byen til markedspladsen. Formiddagen gik med bedømmelse af de udstillede dyr, og kl. 12 var der frokost på pladsen. Over middag var der forskellig underholdning, og her mødte hele familien op. Der var bl. a. hestevæddeløb med både store og små heste, mange meget udisciplinerede, og det skabte stor moro blandt tilskuerne.

I sidste halvdel af 20'erne udvidedes den animalske produktion stærkt. Navnlig opførtes der mange svinehuse, hovedsagelig af træ, og da landbruget var såre kreditværdig – huse, grise og korn, alt kunne fås på kredit – medførte det, at mange landmænd, da krisen satte ind efter det store børskrak i Wall Street i New York i 1929, ikke kunne klare forpligtelserne. Priserne var i begyndelsen af 30'erne katastrofale. En slagtegris var på et tidspunkt nede på 30–35 kr., og en tønde korn på 6 kr.
Fra såvel landbrugsfaglige foreninger som fra politisk hold gjorde man sig store anstrengelser for at finde en løsning på problemerne, hvilket resulterede i det såkaldte Kanslergade-forlig, hvor et Pund Sterling fastsattes til 21,40, hvilket i dag lyder fantastisk. Ligeledes blev der lavet en svineordning med de såkaldte svinekort, i nogen grad baseret på tidligere leveringer, hvilket medførte, at de landmænd, der holdt ud, fik en hæderlig pris for de svin, der var leveringsret til.

1937 000222 1937
LANDBRUGSMINISTERIETS
SVINEREGULERINGSUDVALG
AXELBORG KØBENHAVN
Svinekort
November Regulering
Dette Svinekort giver
IHÆNDEHAVEREN
Ret til Levering og Slagtning af
1 SVIN
i Tiden 1. November 1937 til 8. Januar 1938
Udfyldes af Slagteriet (Slagtestedet)
Leveret af
25.OKT.1937
Eftertryk forbudt, medfører Strafansvar efter Loven.
Ugyldig efter 8. Januar 1938
Ugyldig efter 8. Januar 1938
DET GRAFISKE INSTITUT

Fandt nye veje under krigen

Så kom krigen i 1940. Den stagnerede udviklingen i landbruget, men nye aktiviteter blev taget op, bl. a. ensilering af roetoppe til afhjælpning af proteinmangel og kogning af kartofler til svinefoder til afløsning af det tvangsafleverede korn. Altsammen på initiativ af landboforeningen. Sidste halvdel af 40'erne samt

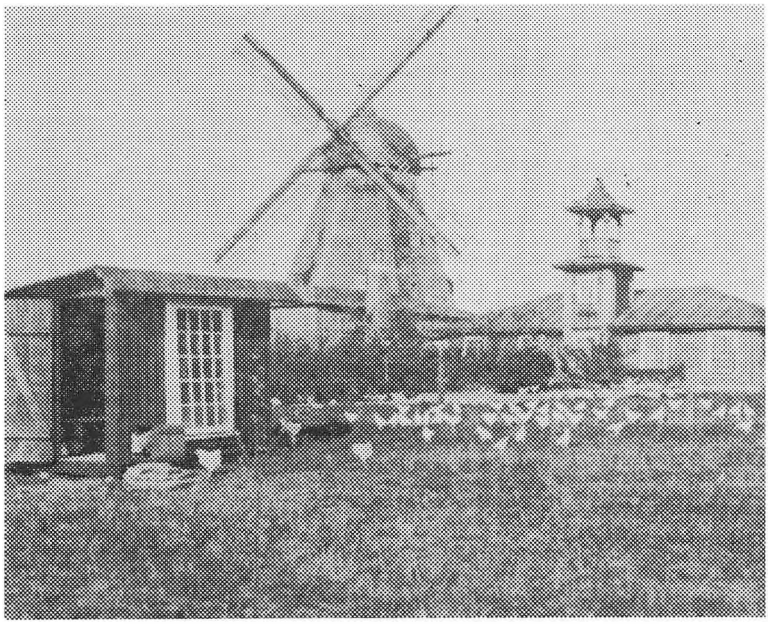

»Karens Mølle«, i dag Hørnings vartegn. Grundlæggeren af Chr. M. Elgaards Korn- og Foderstofkompagni i Hørning hentede møllen i Solbjerg og lod den genopføre i Hørning i begyndelsen af 30'erne. Han gav den sin datter, Karens navn, og den blev vartegn for de kendte Karens Mølleprodukter. Den rummede en hønsefoderfabrik, og her ser man iøvrigt i forgrunden demonstrations-hønseholdet foran deres hønsehus med det imponerende tårn. Mon hanen vækkede flokken hver morgen med hanegal fra tårnets spir ...

50'erne var mekaniseringens tid, da traktorer og mejetærskere for alvor satte ind. Tiden prægedes desuden af affolkningen fra landbruget til det mere og mere industrialiserede samfund.
60'erne begyndte lidt dramatisk, da landboforeningernes medlemmer gennemførte et enigt leveringsstop af mælk til mejerierne. Noget, der ellers ligger landmanden fjernt. Men situationen var så tilspidset, at det var forsvarligt. 60'erne var en god tid at arbejde i. Landboforeningen udvidedes stærkt, så der nu var selvstændigt planteavlsudvalg med egen konsulent, husholdningsudvalg med egen konsulent, og sidst, men ikke mindst, vores regnskabsafdeling med skattemæssig føring af regnskaber, og som desuden præsterer driftøkonomiske analyser, der er rådgivende for landmanden m. h. t. investeringer og muligheder for afskrivninger og lignende.
I 1972 kom så indmeldelsen i de europæiske fællesskaber, fællesmarkedet, hvilket afgjort har været til stor fordel for landbruget indtil nu.
Den status, Skanderborg Landboforening i dag har, er skabt af dygtige medarbejdere og fremsynede organisationsfolk, og det længe nærede ønske om eget hus er nu nået. Tillykke med det og held og lykke for fremtiden.

En indsats på lige fod med landets øvrige borgere

Af C. L. Baastrup

C. L. Baastrup
Formand for
Skanderborg
Landboforening

Ved indgangen til vor forenings 2. århundrede kan der være grund til at gøre en slags status. Foreningen har en ung engageret bestyrelse, et dygtigt og flittigt personale, der har gode arbejdsforhold. Der skulle derfor være et grundlag for at leve op til de nærmeste års udfordringer.

Der er i de senere år gennemført en række reformlove, bl. a. planlægningslove, miljølove samt udlægning af en lang række beføjelser for centraladministrationen til amter og kommuner. I mange tilfælde vil den enkelte landmands hidtidige rettigheder og sædvaner blive beskåret, og der vil blive brug for megen viden og erfaring hos vore rådgivere fremover.

Den igangværende udvikling i retning af specialbrug vil givet fortsætte, ko- og svinehold vil blive samlet på stadig færre ejendomme. Der bliver behov for en intensiv driftskontrol og en yderst kompetent rådgivning. Efter 60'ernes minimale tilgang af unge landmænd, kan vi nu glæde os over, at mange unge ønsker en landmandsuddannelse. Det må være et af vore mål at gøre det muligt for dem at få en rimelig start, når de skal etablere sig.

Den nye landbrugslov har medført megen debat. Den skulle være skyld i faldende ejendomspriser m. m. Er det mon ikke snarere lange tiders manglende vilje hos Folketinget til at styre landets økonomi, der er årsag? Der er ikke mange investeringer i landbrug, der kan bære en rente på 18 %.Hensigten med loven er jo, at vor eneste naturlige ressource, jorden, skal anvendes bedst mulig – herunder med den bedst mulige arrondering. Med dette mål vil der stadig være en del mindre ejendomme med ukurant jord, der kan og bør overlades til mennesker med andet erhverv, der ligesom landmændene sætter pris på det åbne land. Vi kan kun være interesserede i at bevare så mange boliger i det åbne land som muligt.

På lidt længere sigt vil lovens bestemmelse om styring af forbruget af landbrugsjord til andre formål – herunder byudvikling – sikkert vise sig at være de vigtigste.

Ved vor indtrædelse i EF opnåede vi et prissikkerhedsnet under de fleste af vore produktpriser – til gengæld også et loft. Dermed

er investeringer i landbrug blevet væsentlig mindre risikofyldte. Desværre har det danske samfund endnu ikke erkendt, at til et fællesskab om salgspriser hører også et vist mindstemål af fælles omkostningsniveau. Et forhold alle danske eksporterhverv lider under.

I de seneste år er der sket en glædelig stigning i investeringerne i dansk landbrug – navnlig i nye rationelle stalde, og vor produktion er steget støt. Der er stadig muligheder for endnu større produktion under de rette økonomiske forhold. Vi vil meget gerne – på lige fod med landets øvrige borgere – øve en indsats for, at den enkelte kan få en god og tryg tilværelse.

Garvermarken

Træk fra den historiske udvikling i og omkring Hestehaven i Skanderborg

Af chefkonsulent Johs. Olesen

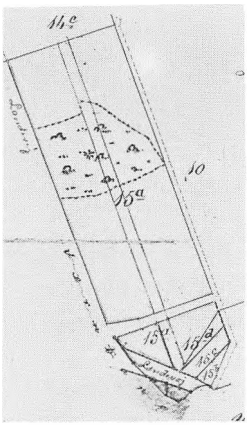

Matrikelkort fra 1877 af Garvermarken, matr. nr. 15 a Hestehaven, hvor landboforeningens landbrugscenter ligger

»Skanderborg, en liden Kjøbstad i Aarhuus Stift, Hjelmslev Herred, ligger i en behagelig Egn og er paa de 3de Sider omgiven med færske Søer, hvori fanges Geder, Aborrer, Suder, Skaller og Aal; til den 4de Side falde Byens Jorder, bestaaende af Ager, Eng og Tørvemoser, uden Skov.«

Gr. Begtrup 1808(1).

Garvermarken er den jordlod, hvorpå Skanderborg Landboforenings nye landbrugscenter ligger. På samme lokalitet finder man også en del af bygningerne til *Forsøgsgården Godthåb,* hvorfra landboforeningens byggegrund blev fraskilt i 1978.
De fleste af arealerne under forsøgsgården er matrikulerede under betegnelsen *Hestehaven,* et navn, der stadig bruges om en del af lokaliteterne.
Her og i den nærmeste omegn har der gennem tiderne udfoldet sig en lang række mangeartede og ofte spændende aktiviteter, som der skal berettes om i det følgende.

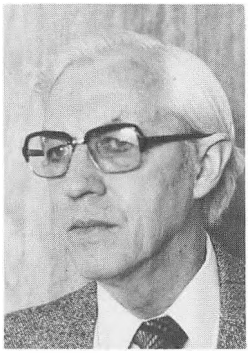

Chefkonsulent Johs. Olesen

Forhistorisk tid

Fra de nye udgravninger ved *Ringkloster* – og mange løsfund af stenredskaber, også i Hestehaven – ved vi, at Skanderborgegnen har været beboet helt tilbage til jægerstenalderen, den såkaldte ærtebølletid, omkring 4–5000 år før Kr.f. (2).
Også i den yngre stenalder og bronzealderen, der tilsammen strækker sig fra ca. 2500 til ca. 500 år f. Kr. f., har der været befolkning og aktivitet på egnen. Herom vidner ikke mindre end 6 overpløjede gravhøje alene i Hestehave-området. Det var tiden for agerbrugets indførelse i Danmark. Dyrkningsmetoderne var naturligvis primitive, men der blev dog i denne periode udviklet

Ca. 2500 år gammelt forrådskar fra Godthåb og skubbekværn fra »Nyminde« nord for Hestehaven

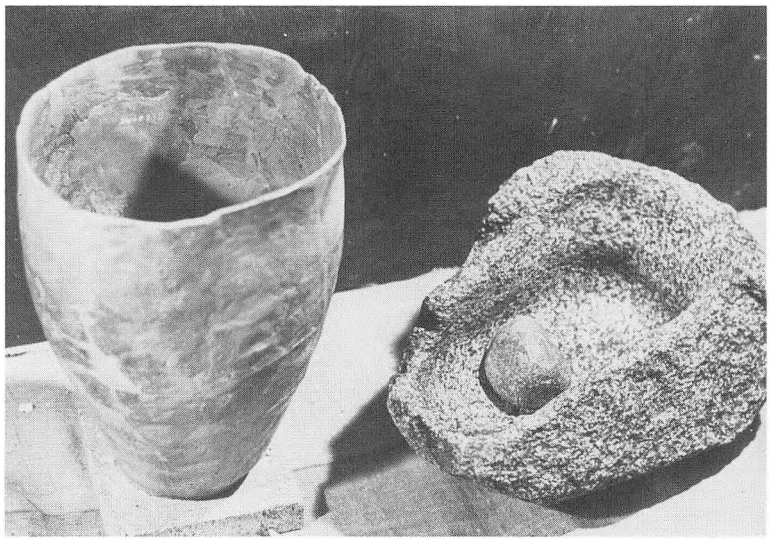

forskellige ard-typer, og man veg ikke tilbage for at behandle selv svære jorder, som dem, der netop forekommer en del af i Hestehave-området med disse primitive jordredskaber. (3).

Aktiviteterne i den følgende periode, den førromerske jernalder, som dækker de sidste ca. 500 år før Kr. f. belyses af udgravninger af »affaldsgruber« direkte i Hestehaven øst for Garvermarken. Her fandtes bl. a. et stort antal mere eller mindre intakte lerkar, hvoraf nogle er meget store og formentlig har været anvendt som forrådskar til opbevaring af bl. a. korn. Dette sammen med skubbekværne, der også er fundet i området, vidner om, at der – som nu – blev dyrket korn i Hestehaven for 2–3000 år siden.

Om de nærmeste århundreder efter Kristi fødsel fortæller de store udgravninger, der foretages i *Illerup-ådal* umiddelbart nord for forsøgsgården. Her er i de senere år fremdraget omkring 3000 genstande, hovedsagelig våben, men dog også adskillige andre interessante ting, såsom smykker og andet personligt udstyr. Af særlig landbrugsinteresse er skeletdele af to heste, samt en stor mængde beslag, der uden tvivl har med seletøj og sadeltøj at gøre.
Man har forsøgt at »ekvipere« hesten ved en rekonstruering af seletøjet. Resultatet er imponerende, hvilket hesten i sig selv ikke var, idet oldtidens heste var meget små, nærmest på størrelse med nutidens Islænder. (4).

Det store Illerupfund fortolkes som et krigsbytteoffer, udlagt af sejrherrerne som tak for gudernes hjælp til sejr. Heste og seletøj

Rekonstruktion af seletøj fra udgravningen i Illerup-ådal Efter tidsskriftet SKALK nr. 4 1979

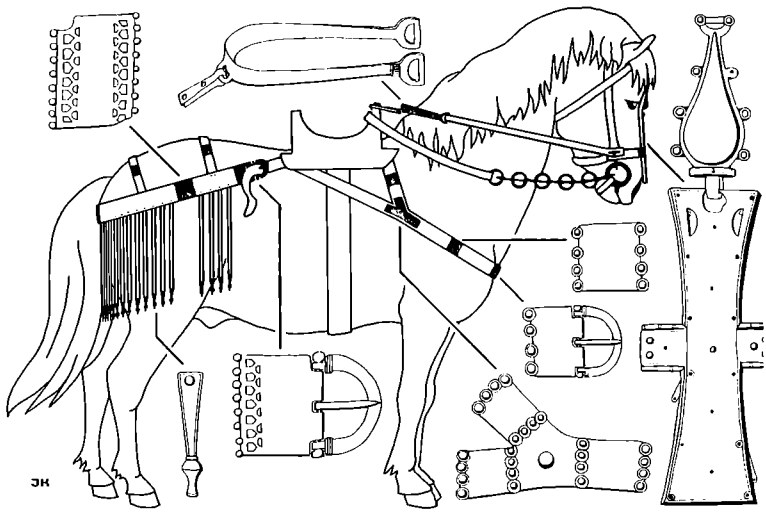

kan derfor ikke tages som udtryk for lokale typer, men fortæller vel alligevel noget om tidens heste og deres anvendelse, i dette tilfælde til krigsbrug.
Udgravningerne i Illerup-Ådal fortsætter iøvrigt, og det ser ud til, at de afdækker det hidtil største oldtidsfund i Danmark – måske i Nordeuropa.

Hestehave under Skanderborg Slot og rytterdistrikt

I middelalderen og senere var det almindeligt, at man under de store slotte havde flokke af – ofte ret vilde – heste gående i såkaldte hestehaver. Det var som regel store, skovbevoksede indhegninger, og det viser sig da også, at Hestehaven under Skanderborg Slot, der senere også blev brugt til rytterdistriktets heste, oprindeligt var delvis bevokset med skov.
At det har været skovbevoksninger af et vist format fremgår af, at der efter »svenskekrigen« 1643–45 blev afholdt et skovsyn, hvor det viste sig, at »fjenden havde rodhugget 103 ege og 85 bøge samt afbrændt 16 ege.« (5).
I 1767 blev Skanderborg Slot, der efterhånden var meget forsømt og forfaldent, solgt til nedbrydning, og rytterdistriktets gods udbudt til auktion, alt med henblik på at skaffe penge i statskassen. Det var en auktion af usædvanligt omfang. Den varede 3 dage, og godset blev ved auktionen inddelt og udbudt i 12 hovedgårde, hver med et tilliggende på 200–300 tønder hartkorn bøndergods foruden deres frie hovedgårdsjord.

Kort over Hestehaven 1727. Der har været indhegninger til heste både i selve Hestehaven og i Illerup Ådal. Hestehaverne er markerede med et håndskrevet stort A

Skanderborg by købte ved auktionen et areal på 438 tønder land ager og eng, medens forskellige borgere købte i alt 163½ tønder land. *Hans Friis* i Skanderborg købte således *»Hestehaven«*, der var på 93 tønder land for 9.992 rigsdaler. Andre jorder med forskellige navne, der tildels anvendes endnu, blev også købt af borgere i Skanderborg. Det gælder således *»Hømosen«* på 12½ tønder land, *»Ballevasen«* på 6 tønder land, *»Rødløv«* på 12 tønder land og *»Ottestoften«* på 8 tønder land. (6).

Hans Friis, der købte »Hestehaven«, var købmand og værtshusholder og formentlig en af byens mest velstående borgere. Han forærede Slotskirken en lysekrone af messing, måske for at lette samvittigheden for helligbrøde, som han et par gange havde fået dom for. I det ene tilfælde havde 4 personer, nemlig skomager *Niels Schou* og skrædder *Jens Steensen* sammen med skrædder *Jens Christensen* og rytter *Christen Jensen,* som tjente hos Hans Friis,

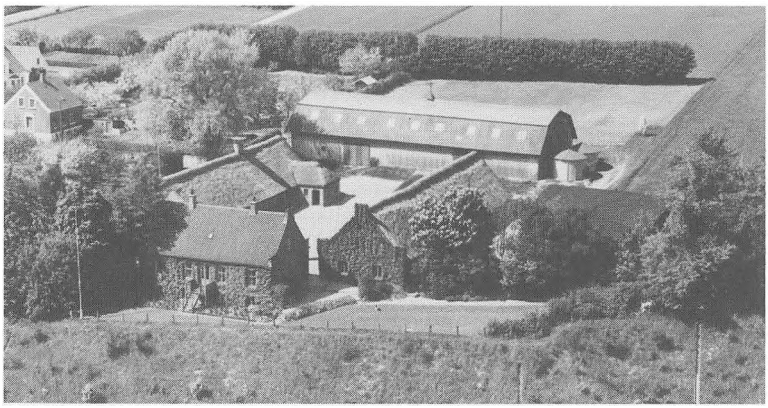

Det gamle Godthåb med martinitladen mod nord og den oprindelige svineforsøgsstation til venstre

spillet hasard Mikkeldagsaften i Hans Friis' hus. Rytteren blev dømt til at straffes på kroppen, og de tre andre idømtes en bøde på 10 rigsdaler hver, og i mangel af betaling skulle de også straffes på kroppen. Værten Hans Friis, som var vidende om spillet, men ikke søgte at forhindre eller senere angive det, blev derfor idømt en bøde på 20 rigsdaler. (7).
Om Hans Friis' evner som landmand har jeg ikke kunnet finde oplysninger. Der var dog åbenbart stor interesse for landbrug blandt byens borgere, der efterhånden ryddede en væsentlig del af skovene i Hestehaven og på markjorderne for at inddrage arealerne til agerjord. Efter et kort fra 1823 er Skanderup Skov og skovbevoksningen i Hestehavens nordøstlige del praktisk taget helt ryddede, medens skoven i den sydvestlige del af Hestehaven er bevaret. På kortet, der er vist ved indledningen til denne artikel, er der skovsignatur på Garvermarken i 1877, men efter indledningscitatet skulle området være »uden Skov« allerede i 1808.

Bymarkens drift

Omkring 1840 havde de fleste »gårde« i Skanderborg by stadig jorder på byens mark, og landbruget var endnu den vigtigste næringsvej. Efter *bymarkens udskiftning* i årene 1792 og 1793 var

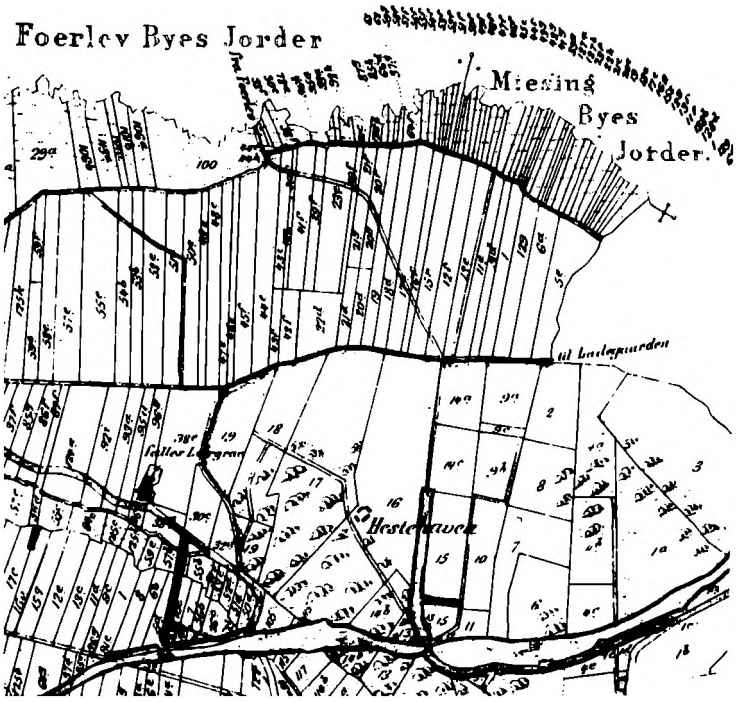

Kort fra ca. 1845. Det ses, at den uheldige udskiftning i lange, smalle parceller, som skete af bymarken i 1792-93, blev undgået i Hestehaven

der – på trods af, at udskiftningen var gennemført meget uhensigtsmæssigt med mange lange og smalle lodder – sket betydelige fremskridt på agerdyrkningens område. *L. Thane* beskriver i sin bog »Skanderborgs Historie« 1908 tilstanden omkring 1840 således, refereret efter J. C. Schythe 1843 (6):

Hjulplov fra Århus-Skanderborg amt

»I Almindelighed brugte Byens Borgere endnu den forældede Hjulplov, som et par Heste eller Stude havde umådelig besvær med at slæbe gennem Jordskorpen. Dog var der også 6 af 7 moderne Svingplove i brug. Dette lette og sirlige Redskab vandt hurtig udbredelse. Det måtte fryde enhver Landmands Øje at se, hvorledes den nye Plov kunne skære Jorden i store, lige Furer og ved sin smukt og hensigtsmæssige krummede Muldfjæl vældede den løsnede Furestrimmel om i regelmæssige Rækker. De skanderborgske Hjulplove var dog ikke så store og så svære som de Uhyrer, der brugtes andre Steder (f. eks. Sjælland). Man brugte således aldrig 4 Heste ved Pløjning; men dette hænger måske sammen med Jordernes lette Beskaffenhed. De 6–7 Svingplove, som brugtes på Byens Marker, var forfærdigede af *Asmussen* i *Vester Mølle.* Han havde opfundet en Del Forbedringer til den baileyske Svingplov, som vandt stor Anerkendelse, så at Asmussen solgte en Mængde af sine Plove. En af Forbedringerne bestod deri, at Plovstyreren gik på Landsiden i Stedet for i Furen.«

Baileys plov, som Asmussen, Vester Mølle, udførte forskellige forbedringer på

Thane anfører desuden, at Borgerne i Skanderborg – efter dygtige landmænds eksempel i omegnen – nu også begyndte at passe bedre på deres gødning, og at møddingsvandet ikke mere fik lov til at løbe ud på gaden. Thane skriver: »Brugen af Brak begyndte derhos stærkt at tiltage paa Byens Marker, og Virkningen mærkedes tydeligt, da man efter Brakning avlede renere Korn med en større og vægtigere Kærne. På Brakjorden saaedes undertiden Vikkehavre, der blev slaaet til Grønfoder, eller der blev lagt Kartofler. Brakmarken blev pløjet 4 af 5 gange. Det almindelige Sædskifte var efter Brak: 1) gødet Rug, 2) Rug, 3) gødet Byg, 4) Havre med Rødkløver, hvormed Marken blev udlagt i 3 Aar til Høslæt og til Græsning.«

Også merglingens betydning gik efterhånden op for skanderborggenserne, men der var ikke egentlig lermergel til rådighed, og værdien af kildekalken fra f. eks. Røde Mølle kendte man åbenbart ikke. Det meste mergel hentede man ved den oliemølle, som Købmand *Knud Søgaard* i 1840 havde anlagt i forbindelse med en stampemølle ved Bækken i *Foerlev Kirkeskov* (nu Foerlev Møllegård).

Blandt foregangsmændene på merglingens område nævnes *Asmussen, Vester Mølle,* samt bager *Thomas Brædstrup* og garver *R. Hansen,* hvoraf sidstnævntes jordlod har lagt navn til denne artikel.

Forsøgsgårdens oprettelse

Gården, der senere blev til *Forsøgsgården Godthåb,* skylder apotheker *H. G. Koefoed,* Skanderborg, sin tilblivelse. Gårdens areal blev af apothekeren sammenkøbt af parceller, som forskellige borgere i Skanderborg efterhånden havde erhvervet sig af Hestehavens jorder, der som nævnt oprindeligt blev købt af gæstgiver- og købmand Hans Friis. Sammenkøbet af jorderne har formentlig fundet sted i årene 1855–63. Bygningerne, som apothekeren lod opføre i 1863, var efter den tids forhold både smukke og anseelige. Apotheker Koefoed flyttede – efter at have solgt sit apothek i 1863 – op på gården, som han drev til 1874. Den blev da overtaget af branddirektør *N. Leth Espersen,* der ejede den til sin død i 1920.
N. Leth-Espensen var meget landbrugsinteresseret. Han var således næstformand i *Skanderborg Landboforening,* og formand for en *landbrugsforsøgsforening,* der blev dannet på Skanderborgegnen i 1892. Gennem denne forening var der allerede gennemført forsøg, blandt andet med kartoffelsorter, på Godthåbs marker (8).

Da *Foreningen af jydske Landboforeninger i 1916* begyndte at se sig om efter en passende gård til forsøgsformål og til kontrolsted for fremavlen, bad man *Skanderborg Landboforening* undersøge mulighederne på Skanderborgegnen. Landboforeningen nedsatte et udvalg bestående af *Th. Hauberg Lund,* Mesinggaard, og *P. Sørensen,* Fredensborg, til at tage sig af sagen. Dette førte til kontakten med N. Leth-Espensen, der – med sin særlige interesse for forenings- og forsøgsvirksomhed – straks var positiv over for tanken om at forpagte gården ud til Foreningen af jydske Landboforeninger, ligesom han straks sikrede F.a.j.L. forkøbsret til Godthåb (9).
Gården blev da fra 1. januar 1917 forpagtet for et tidsrum af 8 år. Den årlige forpagtningsafgift var 60 kr. pr. tdr. ld. + skatter og afgifter. Ved Leth-Espensens død i efteråret 1920 indledtes forhandlinger om køb af gården. Resultatet blev, at Foreningen af jydske Landboforeniner fra 1. april 1922 overtog gården i eje til en pris af 70.000 kr.
I efteråret 1922 købtes 10 tdr. ld. af hestehandler *S. Rasmussens* mark, hvorved gårdens arealer blev afrundet til 50 tdr. ld.
Senere er der tilkøbt betydelige arealer: *Garvermarken* og *Hestehavelund* mod vest, *Østervang* mod nord og *Edelsborg* mod øst, men der er også afgivet ret store arealer, bl. a. til udvidelse af baneterrænet, hvorved gårdens oprindelig meget smukke have blev beskåret stærkt, og til anlæg af den østjydske motorvej. Gårdens areal er nu på 85 ha eller 155 tdr. ld.

Ungskuerne i Skanderborg

I perioden fra 1928 til 1935, altså i 8 år, blev Det jydske Ungskue gennemført på Godthåbs arealer. Ungskuet var ellers vandreskue dengang, men *Foreningen af jydske Landboforeninger* fandt, at de betingelser, man kunne tilbyde i andre byer, som der kunne være tale om, ikke var rimelige. Man foretrak derfor at benytte sin egen jord til ungskueplads.

Til Ungskuet blev der anvendt et areal på 10 ha, hvoraf de 7½ ha blev taget ud af gårdens almindelige drift og de 2½ i første omgang – i 1928 – forpagtet af garver *C. Hansens dødsbo.* Arealet, matr. nr. 15 a af Hestehaven, blev to år senere købt af garver C. Hansens arvinger for en pris af 10.000 kr. *Garvermarken,* som det drejer sig om, dannede en regelmæssig firkant ind i Ungskuepladsen, og altså også i Godthåbs oprindelige arealer.
Gårdens drift blev iøvrigt påvirket stærkt af Ungskuerne. De ca. 10 ha måtte udlægges med varigt græs, og desuden blev ca. 1 ha udlagt som forevisningsmark. For at udnytte græsarealerne i den tid, der ikke var Ungskue, måtte der nødvendigvis være et kreaturhold, som blot ikke måtte være der i ungskuetiden. Dette klarede man de fleste år ved at indkøbe tuberkulose- og kast-

Ungskuepladsen 1928, fotograferet fra Garvermarken
Den nyopførte martinitlade ses i baggrunden

ningsfrie kvier, og almindeligvis også en tyr, sidst på sommeren, for så at sælge kvierne som kælvekvier det følgende forår. Denne praksis fortsatte man iøvrigt også en årrække efter, at Ungskuet igen var blevet til vandreskue med start i Skive 1936.

I anledningen af ungskuerne blev Godthåbs efterhånden noget forældede bygninger restaurerede, og der blev længst mod nord opført en ny lade af martinitplader. Laden var efter den tids forhold meget avanceret med gitterspær, 12 meter bred, 36 meter lang og 9 meter høj. Den blev under Ungskuet benyttet af *»Dansk Arbejde«* til udstillinger fra firmaer, der ønskede at komme i kontakt med de besøgende landmænd, men herudover blev der også arrangeret faglige udstillinger af Foreningen af jydske Landboforeningers konsulenter og bl. a. gødningsselskaberne i laden, der var meget velegnet til udstillingsformål.

De to første års Ungskuer blev gennemført med høj himmel og solskin, hvorimod vejrguderne de følgende 4 år var meget unådige. Mange ældre landmænd nævner endnu lejlighedsvis det lerælte, som ungskuepladsen blev til under den silende regn. I 1930 faldt der 55 mm regn i ungskuetiden, heraf 30 mm om onsdagen, dagen før skuets åbning. Mange nervøse udstillere og gæster foreslog allerede om fredagen, at ungskuet blev aflyst, men det var naturligvis ikke muligt. Man kørte i stedet ca. 40 læs gran, et lignende antal læs savsmuld og omkring 150 læs halm i pladsens mest opkørte trafikveje og andre stærkt benyttede arealer. En anden følgevirkning af vejret blev, at efterspørgslen efter gummistøvler, træskostøvler, paraplyer og regnfrakker blev så stor, at der måtte »importeres« fra nabobyerne.

De næste tre år var vejret også meget uheldigt, men følgerne heraf blev knap så kaotiske, bl. a. fordi man i mellemtiden havde anlagt svelleveje til at tage den hårdeste trafik.

De to sidste år blev ungskuerne gennemført i smukt vejr. I 1934 var der nærmest tale om en hedebølge, der ikke netop var ønskevejr for landbruget og heller ikke altid for de udstillede dyr, der led stærkt under de høje varmegrader, selv om man efterhånden havde fået bygget overdækkede stalde. Også her var der imidlertid forretningsfolk, der fik god omsætning på grund af vejret: Salget af øl, sodavand og sommerhatte og lignende var så stort, at der også her blev tale om »import« fra omegnsbyerne.

Besøgstallet varierede ret stærkt igennem de 8 år. Det var dog ikke vejrforholdene, der var grund til denne store variation, idet der under de meget uheldige vejrforhold i 1930 og 1931 var henholdsvis godt 40.000 og ca. 37.000 besøgende, hvorimod der i 1932 og 1933 kun var ca. 15.500 og ca. 19.000 udstillingsgæster. Grunden til denne store nedgang var først og fremmest den alvorlige landbrugskrise, men restriktioner i anledning af mund- og klovsyge var dog også medvirkende.

Ungskuerne bidrog på flere måder til at skabe fest, farve og fornyelse i by og omegn. I forbindelse med ungskuernes start blev således friluftsscenen i Dyrehaven indrettet. Her opførte *Det kongelige Teater* hvert år i ungskueperioden et friluftsspil, der som regel – næsten uanset vejret – samlede meget stor tilslutning. Af andre festlige indslag kan nævnes besøg af *Kong Christian X* og *Dronning Alexandrine* i 1932 (10).

Svineforsøgsstationen Godthåb

Efter bygningen af den store martinitlade forud for Ungskuet i 1928 var der rigelig ladeplads for forsøgsgården, i hvert fald uden for ungskuetiden. Derfor blev den oprindelige ladebygning – en stråtækt længe længst mod vest – efter en forholdsvis let ombygning indrettet til svinestald. Her blev produceret almindelige slagterisvin, men stalden blev desuden anvendt af Forsøgslaboratoriet ved professor *Johs. Jespersen* til forsøg med skummetmælk til grise.

Omkring samme tid fandt en kreds af interesserede svineavlere i Midt- og Østjylland, at svinearbejdet i de landøkonomiske foreninger blev forsømt, hvorfor man gerne ønskede en lokal svineforsøgsstation til støtte for avlsarbejdet. Der var imidlertid ikke midler til opførelse af en ny svineforsøgsstation, og det var derfor naturligt, at man blev opmærksom på den nyindrettede svinestald på forsøgsgården Godthåb, hvor der allerede blev gennemført forsøg med svin i et vist omfang.

Der blev indledt forhandlinger med *Foreningen af jydske Landboforeninger,* der gik med til forsøgsstationens oprettelse, og med *slagterierne i Horsens, Odder* og *Skanderborg,* der påtog sig at sikre økonomien i forsøgsstationens drift. Senere kom også slagteriet på *Samsø* med.

Forhandlingerne om forsøgsstationens oprettelse blev fra de interesserede svineavleres side ført i et udvalg nedsat af landbo- og husmandsforeningerne i Øst- og Midtjylland. Dette udvalg, der efter forsøgsstationens endelige oprettelse den 24. oktober 1930, også fungerede som det første forsøgsudvalg, havde gårdejer *Jens A. Jensen,* Starupgård, som formand og husmand *R. P. Mikkelsen,* Hørning, som næstformand, medens konsulent *N. Primdahl,* Odder, fungerede som sekretær og som stationens første forsøgsleder. Senere formænd var *Martin Andersen,* Hemstok, (1935–52), og *Arne Hegelund,* Stilling, (1952–75), mens Skanderborg Landboforenings konsulent gennem mange år *B. Gottschalk Rasmussen* var forsøgsleder fra 1931 til forsøgenes ophør 1975.

Formålet med stationen var først og fremmest at afprøve trivelighed og slagtekvalitet af svin fra fremavlsbesætningerne i

omegnen. Når stationen ikke var fuldt belagt til dette formål, blev der gennemført andre forsøg, blandt andet fodringsforsøg, eksempelvis med forskellige grovfoderemner.
Der blev efter forholdene opnået særdeles gode resultater i den gamle, stråtækte længe, der var blevet forsynet med et ventilationsanlæg, og hvor staldklimaet året igennem forekom ensartet og godt.
Med den forøgede interesse for svineproduktionen efter krigen blev presset på forsøgsstationen så stort, at kapaciteten ikke slog til. I 1952 blev der udarbejdet tegninger til en ny svineforsøgsstation, der i henhold til den udarbejdede planskitse skulle ligge på *garvermarken,* nøjagtig der, hvor Skanderborg Landboforenings Landbrugscenter nu er bygget. Planen omfattede staldplads til ca. 180 svin, et roehus på 28 m² og en kornsilo til 800 tdr. korn. Byggeudgifterne var kalkulerede til i alt 122.400 kr., men byggeriet blev udsat, fordi man fandt omkostningerne for store. Endelig i 1956 besluttede Foreningen af jydske Landboforeninger at bygge en ny forsøgsstation, der kunne stilles til rådighed for svineavlsarbejdet. Den blev bygget i 1957 med plads til 192 svin og kornsiloer til 750 tdr. korn. Prisen inklusiv inventar m. v. var 168.000 kr.
Interessen for svineavlsarbejdet var imidlertid voksende, og inden længe måtte man erkende, at heller ikke den nye svineforsøgsstation slog til. I 1962 blev den derfor udvidet med en tredje sektion til 96 forsøgsgrise, således at der nu var plads til i alt 288.
Svineforsøgsstationen på Godthåb fungerede som lokal svineforsøgsstation i 45 år indtil den 1. oktober 1975, hvor den blev nedlagt som sådan i forbindelse med en omlægning og rationalisering af svineavlsarbejdet. Forsøgsstationen blev herefter overtaget i forpagtning af Landsudvalget for Svineavl og -Produktion, der anvender den til individafprøvning af orner.

Udvikling på Forsøgsgården Godthåb

Ved forsøgsgårdens oprettelse, der er omtalt foran, tilstræbte *Foreningen af jydske Landboforeninger* først og fremmest at få et hjemsted og udgangspunkt for foreningens planteavlsarbejde. Snarest efter erhvervelsen blev derfor foreningens planteavlskontor flyttet fra Århus til Godthåb, hvor man indrettede sig med kontor i hovedbygningen og iøvrigt omgående gik i gang med kontroldyrkning i forbindelse med kornfremavlen samt markforsøg og almindelig landbrug, alt med henblik på at etablere den bedst mulige kontakt imellem planteavlens teori og praksis. Gårdens bygninger, der oprindeligt var gedigne og statelige, forekom imidlertid i løbet af en årrække at være både

upraktiske og vanskelige at vedligeholde. Istandsættelsen og opførelsen af den nye lade i forbindelse med det første ungskue i 1928 rettede noget på forholdene, men i 1937-38 rejste man igen spørgsmålet om forbedring af Godthåbs bygninger. Der blev i 1938 udarbejdet tegninger og overslag, hvorefter en ny gård kunne opbygges på *Garvermarken* for 26.000 kr., medens et planteavlskontor skulle kunne opføres på samme sted for 10.500 kr. Byggeplanerne blev imidlertid udskudt på grund af krigen.

I 1946 nedsattes et udvalg med det formål at overveje planteavlskontorets og forsøgsgårdens fremtidige forhold, og dette udvalg foreslog over for Foreningen af jydske Landboforeningers bestyrelse, at man skulle opføre ny kontorbygning og nye avlsbygninger, og også på dette tidspunkt fandt man beliggenheden på Garvermarken mest egnet. Man foreslog, at kontorbygningen, der var kalkuleret til 48.600 kr., blev opført snarest muligt, hvorimod man anbefalede, at opførsel af landbrugsbygningerne (139.500 kr.) og bestyrerboligen (58.300 kr.) blev udsat på grund af de høje byggepriser og materialevanskeligheder.

Den nye kontorbygning blev imidlertid først opført i 1949-50, og den kostede da 108.000 kr. uden inventar.

I 1969 købte man ejendommen *Solhjem* med 3 tdr. ld. jord. Med dette køb havde man samtidig sikret en fremtidig bestyrerbolig i det ret rummelige stuehus til ejendommen. Samme år købte man villaen, hvor Foreningen af jydske Landboforeninger nu har husholdningskontor, og hvor der senere blev tilbygget et demonstrationslokale for hjælpemidler i husholdningen.

Administrationsbygningen på Godthåb, hvor landboforeningen havde kontor i 5 år, og hvor der nu er planteværnsafdeling

Flytningen og fornyelsen af den nye avlsgård trak ud. Først ved salg af de gamle bygninger og et tilhørende areal på ca. 3½ ha i 1965, blev der skabt økonomisk grundlag for opførelse af en ny avlsgård. I mellemtiden havde man opgivet kvægholdet, og den nye bygning fik derfor karakter af en speciel »planteavlsgård«, der blev indrettet i samarbejde med *Rationaliseringsfonden Ørritslevgård.* Bygningen blev på 708 m², og den blev indrettet således, at den på alle måder tilgodeså de krav, man på denne tid stillede til bygninger i kvægløs landbrug, herunder naturligvis først og fremmest hensyn til behandling og opbevaring af korn, frø og maskiner.

Opgaver på forsøgsgården

På forsøgsgården er gennem årene udført et stort antal markforsøg, der ofte er mere langvarige eller vanskeligere end det, man kan klare i de lokale foreninger. Fuldt så væsentlig har det dog været, at man på Godthåb har haft mulighed for afprøvning og udvikling af forsøgsudstyr og forsøgsteknik til anvendelse i de lokale foreninger. Her er gennem årene udviklet blandt andet forsøgsvægte, forsøgssprøjter, slåmaskiner, specielt udstyr til mejetærskere samt gødningsspredere m. v. Desuden har man i forsøgsarbejdet på Godthåb haft en god kontrol på, at de foreslåede forsøgsplaner til brug ude i foreningerne er udformet sådan, at forsøgene både arbejdsmæssigt og teknisk er gennemførlige og overkommelige.
Forsøgsgården har også gennem årene været et naturligt og nødvendigt udgangspunkt for den ambulante forsøgsvirksomhed, der ved hjælp af rejsehold og ofte store, specielle maskiner eller redskaber udføres som service for de lokale foreninger. Desuden er udvejning og udsendelse af gødning, udsæd og kemikalier til de lokale forsøg sket fra forsøgsgården.
Alle de her nævnte aktiviteter er meget pladskrævende, og blandt andet derfor – men også for stadig at holde en god jordforbindelse i planteavlsarbejdet – var det meget afgørende, at der var god forståelse for at fastholde Forsøgsgården Godthåb i planteavlsarbejdet, da man i 1971 samlede de faglige aktiviteter på landsplan i Landboorganisationernes faglige landscenter i Viby ved Århus.

Naboskab på Garvermarken

Da landboforeningernes faglige arbejde på provinsielt plan i 1971 blev nedlagt og erstattet af en faglig ledelse på landsplan, blev administrationsbygningen på Godthåb indrettet til kontor for det nyoprettede Landsudvalget for Planteavl. Det var dog

Fra laboratoriet på planteværnsafdelingen

kun en midlertidig foranstaltning, idet Landskontoret for Planteavl blev overflyttet til landscentret i Viby, da det var færdigetableret 2 år senere.

Forsøgsgården Godthåb var i mellemtiden overtaget i forpagtning af *Landsudvalget for Planteavl,* der herefter stod overfor spørgsmålet, hvad man egentlig skulle med den store kontorbygning, som der slet ikke var behov for i forbindelse med forsøgsgårdens drift. Spørgsmålet fandt sin gode løsning ved, at stueetage og loftsetage blev lejet af *Skanderborg Landboforening,* der netop skulle fraflytte sine tidligere kontorer midt i Skanderborg by. Lejemålet blev i første omgang indgået for en 5-årig periode, men såvel lejer som udlejer havde vel oprindeligt tænkt sig et

betydeligt længere lejemål. Det skulle dog gå anderledes. Den stærke udvikling på plantebeskyttelsesområdet stillede krav om en styrkelse af det centrale rådgivningsarbejde på dette felt, og dette sammen med strukturændringer inden for Statens Planteavlsforsøg resulterede i en beslutning om oprettelse af *en planteværnsafdeling,* fælles for *Statens Planteavlsforsøg* og *Landskontoret for Planteavl,* og med bemanding med specialister og specialkonsulenter fra de to parter. Man fandt, at en sådan afdeling meget hensigtsmæssigt kunne indrettes i administrationsbygningen på Forsøgsgården Godthåb, og man så sig derfor nødsaget til at opsige Skanderborg Landboforenings lejemål med 5 års-periodens udløb. Opsigelsen blev formentlig modtaget uden større fortrydelse i landboforeningens ledelse, hvor der vistnok havde hersket nogen tvivl om, hvorvidt man burde leje eller selv bygge sine kontorer 4–5 år tidligere. Da Foreningen af jydske Landboforeninger – i forbindelse med lejemålets opsigelse – tilbød Skanderborg Landboforening en velegnet byggegrund på favorable vilkår, og landboforeningen herefter gik i gang med byggeriet, var alle uden tvivl enige i, at det var en god løsning.
Resultatet er herefter blevet et fortsat nært naboskab imellem Skanderborg Landboforening og Forsøgsgården Godthåb, formentlig til fælles gavn og glæde. Vi går ud fra, at landboforeningens medlemmer – som i de foregående 5 år – jævnligt vil besøge forsøgsgårdens marker, enkeltvis eller i flok, og landboforeningens planteavlsarbejde – og dermed Skanderborgegnens landmænd – vil naturligvis have specielt gode forudsætninger for at udnytte den nye planteværnsafdeling med tilhørende laboratorier og væksthus.
Vi byder i jubilæumsåret den 100-årige Skanderborg Landboforening velkommen til et fortsat godt og gensidigt inspirerende samarbejde på Garvermarken.

HENVISNINGER:

1. Beskrivelse af Agerdyrkningens Tilstand i Danmark. 5. bind.
2. Skalk nr. 2 1979.
3. Danmarks Oldtid 2. bind.
4. Skalk nr. 4 1979.
5. Årbøger udgivet af Historisk Samfund for Århus Stift. 1921.
6. Syttende stykke af de danske Provindsers Beskrivelse 1843.
7. Skanderborgs Historie. 1908.
8. Foreningen af jydske Landboforeninger gennem 50 år. 1926.
9. Skanderborg Landboforening 1880–1930.
10. Jydsk Landbrug 1928–35.

Kvægavlsforeningen – en af de første i landet

Af konsulent Aage Egebjerg Jensen og gårdejer Hans Pedersen

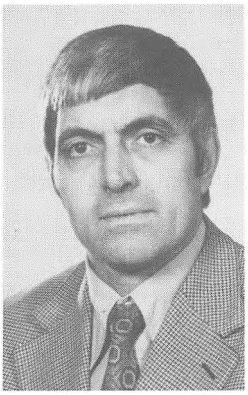

Konsulent Aage Egebjerg Jensen

Gdr. Hans Pedersen, Blegind, formand for Husdyrbrugsudvalget

Indenfor de sidste 50 år har kvægbruget været præget af flere ændringer i struktur og vilkår.
Først landbrugskrisen i trediverne. Den var hård og tog mod og kræfter fra mange landmænd. Derefter kom en tid i sidste halvdel af trediverne, hvor der var en rolig udvikling, og her begyndte kvægavlsforeningerne for kunstig sædoverføring at udvikle sig. Krigen og efterkrigstiden kom også til at ændre og præge udviklingen på mange måder. Fra halvtresserne og frem til 1980 er der sket en stor ændring i kvægbruget. Der er blevet færre besætninger, men også meget større besætninger, og det skyldes de betingelser, kvægbruget har arbejdet under i den periode. Man har prøvet på at rationalisere og mekanisere sig frem til bedre økonomiske forhold, men det har også bevirket, at det for mange kvægbrugere på grund af besætningernes størrelse og mangel på tilstrækkelig indtjening og arbejdskraft er blevet en bunden arbejdsplads, hvor ejeren og hans kone ofte selv må gøre arbejdet i årets 365 dage.
Man må nok gøre sig klart, at det bliver en uholdbar situation fremover, og derfor bør der nok findes løsninger for mere permanente afløsningsordninger.

Samarbejde med Horsensegnen

Inden for kvægavlen har indførelse af den kunstige sædoverføring bragt den største revolution i arbejdet med kvæg.
Det begyndte på Samsø i 1936, men allerede året efter ved dyrskuet i Skanderborg var der tre – Ingvar Rasmussen, Ustrup, Windfeld-Petersen, Jeksen, og Arne Hegelund, Stilling – der talte sammen om at danne en kvægavlsforening for kunstig sædoverføring. Den 9. november 1937 blev Skanderborgegnens Kvægavlsforening stiftet som en af de første i landet.
Foreningens første tyr blev Sødal Eg. Den stod først på Godthåb, blev siden flyttet til Arne Hegelund, Stilling, hvor tyrene var opstillet, ind til foreningen selv købte gård i 1944. Fra den tid og til 1956 havde foreningen selv tyrestation og eget tyrehold på gården i Gram.
Udviklingen gik således, at foreningen blev for lille til, at det var muligt at have et tilstrækkeligt stort udvalg af tyre, og det blev

økonomisk for dyrt med eget tyrehold. Derfor blev det i 1956 vedtaget at afhænde tyrestationen og tyreholdet og derefter indgå en aftale med en anden kvægavlsforening. Efter forhandling med forskellige foreninger blev der indgået en overenskomst med Horsensegnens Kvægavlsforening, således at Skanderborgegnens Kvægavlsforening kunne arbejde videre som selvstændig forening med egen bestyrelse og egne inseminører, men uden tyrehold. Horsensegnens Kvægavlsforening skulle så levere sæden. Der blev lagt faste grænser mellem de to foreninger.
Samarbejdet mellem de to foreninger fungerede godt, og det var en fordel for begge foreninger, men især for Skanderborg, der igen kom ind i en opgangsperiode.

Tabel over udviklingen for insemineringer i Skanderborgegnens Kvægavlsforening:

År	R.D.M.	S.D.M.	Jersey	I alt	Køer/besætn.
1940	1202	630		1832	3,4
1945	1814	843		2657	5,2
1950	3310	945	180	4435	7,3
1955	4278	1508	1123	6909	8,6
1960	6068	2402	1094	9565	10,7
1965	6988	4120	1732	12840	13,9
1970	5290	4098	1631	11019	15,8

Den første bestyrelse blev sammensat af to fraktioner, der repræsenterede henholdsvis det sortbrogede og det røde kvæg. I 1948

Landsforeningen for RDMs ærespræmie 1961 tilh. Soren Bjerre, Yding

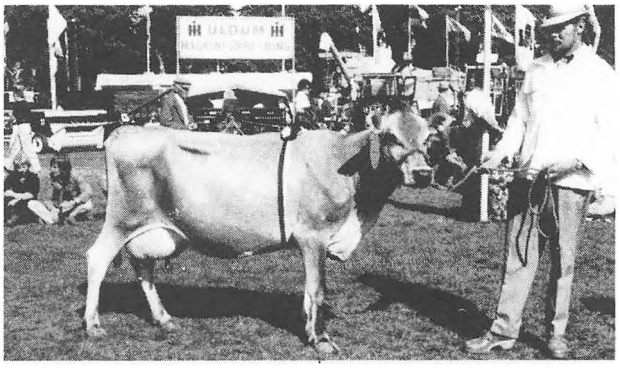

Bedste jerseyko (305 dages ydelse) på det Østjyske Fællesskue 1978 tilhører Knud Behr, Stilling. Koen er efter Øst. Ib.

kunne man ikke betjene jerseyavlerne med sæd. Der var for få, og det blev uøkonomisk, men i 1953 blev der lavet en aftale med Hads Herreds Kvægavlsforening om levering af sæd.
Der blev senere oprettet en Jerseytyreholdsforening mellem Odder, Skanderborg og Horsens. Horsens var ude af dette samarbejde nogle år, men ved Hads Herreds Kvægavlsforenings ophør blev jerseytyrene samlet på Østerhåb, og i 1972 blev Sydjydsk Jerseykvægavlsforening dannet, og den betjener nu kvægavlsforeningen Hærvej, Kolding og Vestjyden med jersey- og charolaissæd.

På vej mod »Hærvej«

Kvægavlsforeningen blev et værdifuldt aktiv for egnens kvægbrug. Den bevirkede, at der var mulighed for at bruge gode avlstyre i alle besætninger, og resultaterne heraf kan da også aflæses af den fremgang, der har været i kvægbestandens ydeevne, forbedret brugsegenskaber og type.
Udviklingen inden for kvægavlen er i stadig ændring. Man opfandt dybfrysningsmetoden, hvor man kan nedfryse sæden og opbevare den i ubegrænset tid. Dette har bevirket, at kvægavlsforeningerne kan arbejde med nye og bedre avlsplanlægninger, så gode avlstyre kan udnyttes endnu bedre og i større udstrækning end den gang, der blev brugt frisk sæd. Man kan derfor klare sig med færre brugstyre i avlen.
For at de avlsmæssige muligheder kan udnyttes tilstrækklig, er det nødvendig at tage et større antal ungtyre i brug for at have noget at vælge imellem.
For at de muligheder kunne udnyttes og praktiseres, blev det nødvendigt med større kvægavlsforeninger, og der blev derfor først i halvfjerdserne indledt forhandlinger med flere foreninger. Det blev først til et samarbejde og senere til Kvægavlsforeningen »Hærvej«, der blev stiftet i 1974 ved sammenlægning af Horsensegnens, Tørring-Brædstrupegnens, Vejle-Fredericiaegnens, Vejle Vestegnens, Samsø's og Skanderborgegnens kvægavlsforening.

Kvægavlsforeningen »Hærvej« omfatter størstedelen af Vejle Amt og lidt af Århus amt, og der var i 1974 98.500 inseminer-inger.

Fællesledelsen

Skanderborgkredsens Fællesledelse blev oprettet i 1915 af de bestående kontrol- og kvægavlsforeninger inden for Skanderborg Landboforenings område.
Før 1915 var foreningerne sluttet til en fællesledelse for Gl. Skanderborg amt og den nordlige del af Vejle amt, men den blev opløst i 1915.
Nu skulle egnens kvægavlsarbejde udføres som en selvstændig virksomhed, der ved starten bestod af 4 kontrolforeninger og 7 kvægavlsforeninger. I 1937 var der 13 kontrolforeninger og 9 kvægavlsforeninger.
Ved starten af kunstig sædoverføring blev antallet af kvægavlsforeninger efterhånden indskrænket til én forening.
Fællesledelsen har altid haft konsulent fælles med landboforeningen.
Fællesledelsen beskæftigede sig med fodervejledning, fodermesterkonkurrencer, avlsforanstaltninger som kåring, familiestambogsføring, omsætning af avlsdyr og udarbejdelse af beretninger, samt fungerede for Skanderborg Landboforenings husdyrbrugsudvalg.
Omsætningen af avlsdyr til eksport gav i 1962 nogle stridigheder mellem landboforening og fællesledelse. Det bevirkede, at landboforeningen selv nedsatte et husdyrbrugsudvalg til at tage sig af husdyrbrugsarbejdet, svinekontrol, kåring af svin og kalvekontrol. Siden er husdyrbrugsarbejdet igen blevet omdannet og specialiseret.
I 1973 blev der dannet et svineavlsudvalg bestående af repræsentanter fra Odder, Skanderborg og Ry landboforeninger og med fælles svineavlskonsulent.
I 1972 blev der i Vejle amt nedsat et udvalg bestående af repræsentanter for landboforeninger, husmandsforeninger, kvægavlsforeninger, fællesledelser, mejeriernes fællesorganisation, Tulip og de lokale konsulenter med tilknytning til kvægbruget med det formål at omorganisere rådgivningsarbejdet. Motiveringen og formålet med en omorganisering af fællesledelserne var, at der var ønske om en større samling af arbejdsopgaverne. Man mente, det var påkrævet med den udvikling, der var på kvægavlen og kvægbrugets område.
Det faglige kvægbrugsarbejde ville komme til at foregå på anden måde end hidtil, da de enkelte kvægbrugeres behov for faglig rådgivning og vejledning fremover ville afvige noget fra

det, der tidligere var kendt. Derfor tilpassedes arbejdet, så det på en effektiv måde imødekom de krav, som kvægbruget under skiftende forhold stiller til det faglige vejledningsarbejde.

Kontrolforeningsvirksomhed siden 1903

Den første kontrolforening på Skanderborgegnen blev oprettet i 1903 under navnet Skanderborg og Omegns kontrolforening. Det var Anders Nielsen, Svejstrup Østergaard, der var initiativtageren til oprettelsen af foreningen, og det varede ikke længe, før der blev oprettet flere foreninger. Indtil 1920 fandtes kun 4 foreninger, men i 1930 var der i alt 12 kontrolforeninger på egnen, og det højeste antal blev nået i 1955, da var der i alt 15 foreninger, og det blev det højeste antal. For sidst i halvtresserne begyndte sammenlægningen igen, og i 1970 blev hele området sammenlagt til én forening under navnet: Skanderborgegnens kontrolforening.
Til belysning af udbyttet igennem årene kan følgende anføres:

Gennemsnit pr. ko i foreningerne:

År	Besæt.	Køer	Kg mælk	Pct. fedt	Kg smørfedt	Køer pr. besætn.
1905–1906			2996	3,56	107	
1928–1929	298	4566	3389	3,80	129	15,3
1938–1939		5841	3654	3,95	144	
1948–1949	503	5604	3485	4,04	141	11,1
1958–1959	632	7187	4136	4,27	177	11,4
1968–1969	346	6047	4579	4,34	199	17,5
1978–1979	185	5359	5331	4,42	236	29,0

Ydelsen af vore malkekøer er steget jævnt til nu, men det har ikke været med så jævn en linie, som tallene viser – der har været krigsårene, hvor rationel fodring og udnyttelse af køernes ydeevne ikke var mulig, og der har været tørkeår, hvor der har været nedgang i ydelsen.
Den rationelle fodring på grundlag af Lars Frederiksens fodernormer har været medvirkende til bedre fodring af køerne. Anvendelse af større mængder grovfoder er gennem årene blevet mere almindelig, og forholdet mellem grovfodermængde og kraftfoder er ikke uden betydning, når det gælder om at få en stor ydelse af køerne.
Et forbedret avlsarbejde har også været med til en forbedring af ydelsen.

Repræsentant for SDM for 1949

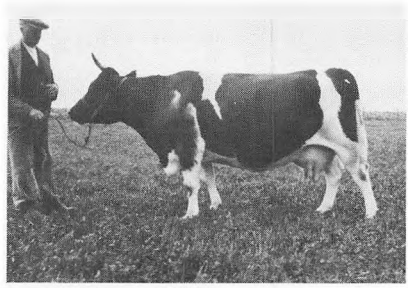

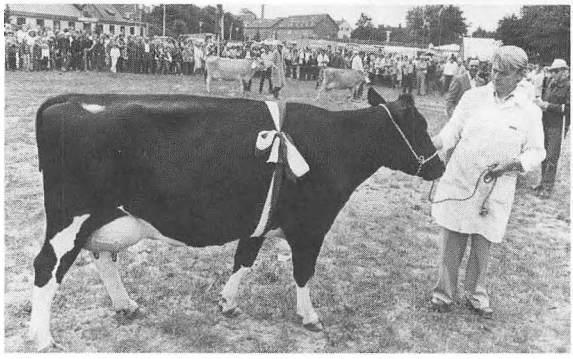

Moderne SDM ko, tilhørende Hans Pedersen, Blegind

Kontrolforeningernes arbejde er velkendt. De samler oplysninger om malkekvægets mælke- og smørfedtydelse, samt afstamningsforhold. Resultaterne er grundlaget for den enkelte kvægbrugers dispositioner vedrørende fodring og avl, men kvægavlen har også fordel af dette arbejde, da det bl. a. bruges til udvælgelse af tyre ved hjælp af P- og R-tal.

Kontrolassistenten overnattede

Kontrolforeningens arbejde har gennem årene gennemgået flere ændringer. I mange år var det almindeligt, at kontrolassistenten overnattede hos medlemmerne og foretog arbejdet med fedtbestemmelse og regnskabsføring på stedet. Kontrolkassen, indeholdende centrifugen og de nødvendige hjælpemidler måtte fragtes fra sted til sted. I halvtresserne begyndte der en ændring, da kontrolassistenten blev fastboende, og de flyttede arbejdet med gerberering til et mejeri eller deres bopæl, hvor de også havde regnskabsføringen.

Det blev omkring 1960 almindeligt, at regnskabet blev ført ved hjælp af EDB-teknik. Derved blev kontrolassistenterne fri for et tidskrævende arbejde med at føre regnskaberne. Det medførte, at de kunne overkomme mere arbejde i marken, og derfor blev kontrolforeningerne sammenlagt for at få bedre og mere hensigtsmæssig arbejdsform for assistenterne.

Fedtbestemmelsen er også blevet ændret, idet gerbermetoden er forladt, og der bruges nu milkotester til fedtbestemmelse, en

Kontrolforeningens Milkotester til fedtbestemmelse

hurtigere og lettere og mere behagelig måde. Mejerierne yder i dag et tilskud til fedtbestemmelse, der foretages på deres centrallaboratorier. Det vil nok bevirke, at der engang mere vil ske ændringer i kontrolforeningernes arbejdsgang.

Før dyrskuer – nu fællesskuer

Det første dyrskue blev afholdt i Skanderborg 1847.
Siden Skanderborg Landboforenings stiftelse i 1880 er der afholdt dyrskue hvert år indtil 1962.
I de senere år har Skanderborg Landboforening været tilsluttet Det østjydsk Fællesskue, som hvert år afholdes i Horsens, og her har de avlere, der har interesse i at udstille, mulighed for at konkurrere med avlere fra et større område. Skanderborgegnen er hvert år godt repræsenteret ved dette skue.

Dommerinformation før dyrskuet

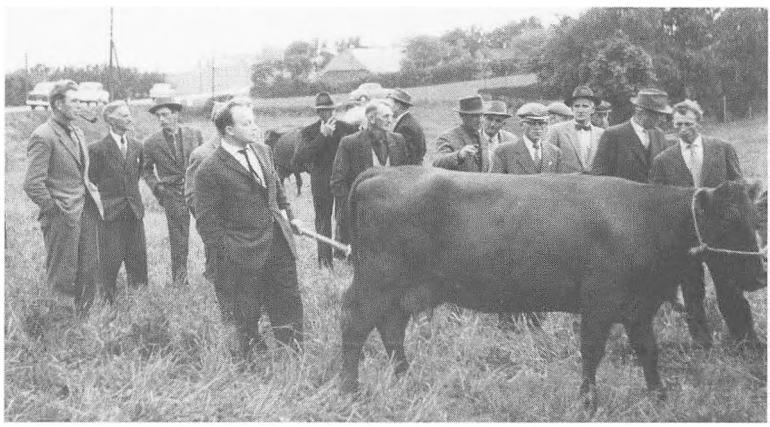

Nye veje for fodringen

I kvægbruget er vi for tiden inde i en udvikling, hvor besætningerne bliver større, og der sker en omlægning i markdriften. Majs og helsæd indtager sin plads i foderrationen i flere besætninger, melasse er mere udbredt og afløser en del af roearealet. Biprodukters anvendelse i kvægholdet er mere i søgelyset, da kvæget kan udnytte meget, som i dag kun betragtes som affald, f. eks. affald fra konservesindustrien, papir m. m. Halm er et af vor største biprodukter, der dels ved direkte fodring ubehandlet eller ved en kemisk behandling kan forbedre foderværdien, og derved forøge vor samlede fodermængde i foderenheder.

Vejledningsarbejdets specialisering har givet anledning til igangsætning af fodervejledningskredse, hvor en tekniker kommer ud på gården et forud bestemt antal gange årligt for at registrere foderforbrug og udarbejde foderplaner, samt foretage andre registreringer, der kan bruges som vejledning for kvægbrugeren.

Udviklingen har som nævnt medført færre og større besætninger, og de anvendte fodermidler, udfodringsmetoder og staldtyper er blevet mere forskellige, og som følge heraf er der sket ændringer i behovet for vejledning, den er blevet mere individuel. Kvægholdets økonomi har afgørende betydning for landbrugets samlede økonomi, og derfor gælder det om at tilrettelægge og gennemføre arbejdet med avl og fodring efter de bedste økonomiske retningslinier.

Svineavlen og svineproduktionen

Af konsulent Helge Clausen og Henning Pedersen

Konsulent Helge Clausen

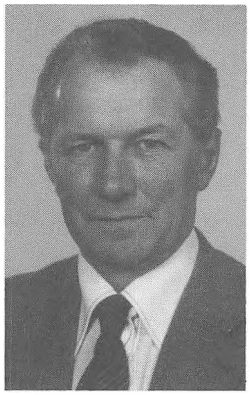

Henning Pedersen, Foerlev Formand for Svineavlsudvalget

Svineavlsudvalget er et af de yngste skud på stammen af udvalg under Skanderborg Landboforening. Ved læsning af tidligere jubilæumsskrifter erfares, at landboforeningen i samarbejde med Skanderborg Andelsslagteri arrangerede foredragsmøder om svineavl – svinets fodring, pasning og pleje. Endvidere om indretning af gode og sunde svinestalde. Af afsnittet »Foredrags- og diskussionsmøder samt kursus« i jubilæumsskriftet fra 1930 fremgår, at man i 1921 havde et møde om svineavl med propr. Kr. Kristensen, Vester Mølle, som indleder. I 1922 fortalte dyrlæge Jørgensen, Århus, om »Hvordan undgår man sygdom og utrivelighed i svinebestanden«. Professor Johs. Jespersen, København, fortalte i 1926 og 1928 om »Fodring af søer og fedesvin«; og i 1930 holdt forstander Johs. Petersen-Dalum, Dalum Landbrugsskole, foredrag om »Svinestaldens indretning og økonomisk svinefodring«.

I 1955 blev der i Bjerringbroområdet oprettet en kontrolkreds for økonomisk svinefodring. En assistent besøgte svineproducenterne én gang hver 14. dag og vejede grisene samt udregnede foderet for det enkelte hold for de næste 14 dage. Oprettelse af tilsvarende kontrolkredse bredte sig over hele landet i disse år. Et udvalg – »Udvalget for økonomisk svinefodring« – blev samme år oprettet på Skanderborg-egnen, og man ansatte en assistent efter samme retningslinjer som i Bjerringbro. Udvalget fortsatte sit arbejde – med skiftende assistenter til 1965, hvor arbejdet overgik til et nyoprettet udvalg »Husdyrbrugsudvalget«. Af husdyrbrugsudvalgets protokol fremgår det, at arbejdsopgaverne i første omgang skulle være: Fortsættelse af det fag-

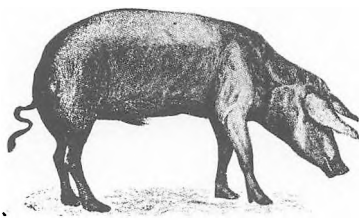

Jysk type fra 1883

lige og administrative arbejde i svinekontrolkredsen samt undersøge mulighederne for oprettelse af en »Kalvekontrol«. Kalvekontrollen blev startet med 25 besætninger. I årene indtil 1973 varetog husdyrbrugsudvalget arbejdet med information til medlemmerne i landboforeningen for både kvæg- og svinesektoren.

Den stærkere specialisering af konsulentgruppen – og også af landbrugene – gjorde, at man i 1973 indgik en samarbejdsaftale mellem landboforeningerne i Ry, Skanderborg og Odder og husmandkredsforeningerne i Skanderborg, Hads Herred og Ning Herred samt Tulip-slagterierne. Der dannedes »Fællesudvalget for svineavl – Ry/Skanderborg/Odder«. Tulip yder tilskud til dette udvalgs arbejde, mod at svineproduktionskonsulenten står til rådighed for alle Tulip-leverandører i førnævnte landøkonomiske foreningers område. Som konsulent for det nye område ansættes den hidtidige konsulent for Hads Herreds Landboforening, Helge Clausen.

Type fra 1979 – »Lystig« fra Blegind

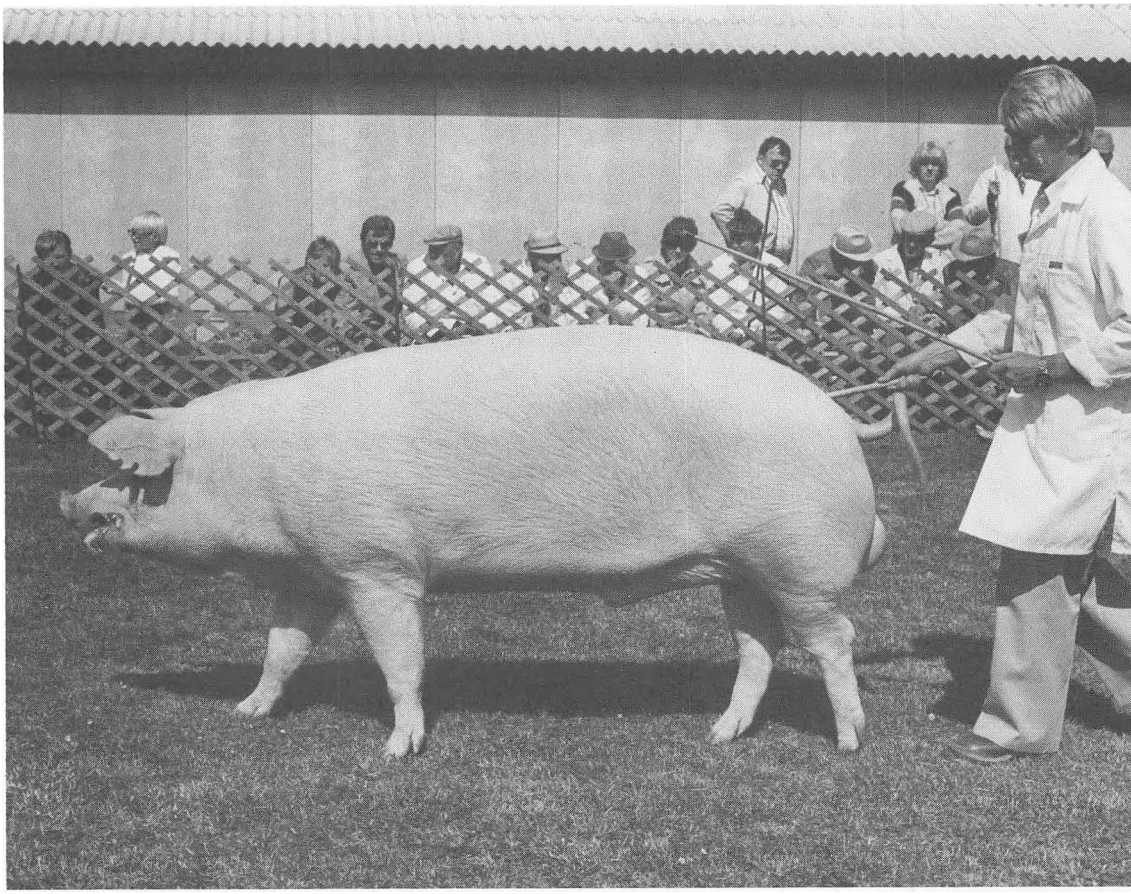

Samtidig bliver der nedsat et nyt udvalg »Ry-Skanderborg Svineavlsudvalg«, som planlægger det faglige arbejde i Ry-Skanderborg området. Dette lokale udvalg består af 3 medlemmer fra Skanderborg Landboforening, 1 medlem fra Ry Landboforening samt 1 medlem fra husmandsforeningerne. Det lokale udvalgs medlemmer fra Skanderborg blev Henning Pedersen, Foerlev, Hans Petersen, Blegind, og Jens Evald Andersen, Mesing. Fra husmandsforeningerne valgtes Arne Schøler, Blegind, og fra Ry Landboforening Ejnar Gadegård, Jaungyde. Henning Pedersen valgtes som udvalgets formand. For at give et billede af det lokale udvalgs faglige arbejde siden oprettelsen i 1973 skal her nævnes følgende arrangementer: Studieture til Niels Rovsing, Hoed – Jørn og Aage Nielsen, Skjoldelev – Erling Nielsen, Mesing – Andreas Børgesen, Mesing – Plumrosegården – Carl Rahbek, Hammerum – Gersdorffslund – Glarbo-grise – Dansk Protekta, Kalundborg – Erik Duus, Onsted – Viggo Eggertsen, Hørbylunde – Slagteriernes Forskningsinstitut – Axelborg – Frode Nielsen, Skovby – Avlscentret Langdel og Østjysk Svinecenter, Lund.

Af foredragsmøder kan nævnes: Konsulent Peter Nielsen »Aktuelt om svin«, landskonsulent Karl Aa. Jacobsen »Den ny foderstoflov, nye normer og aktuelt om fodring«, distriktsdyrlæge Kurt Skov Madsen »Veterinære forhold i svineproduktionen«, dir. Børge Kjeldsen »Afsætning af svinekødsprodukter« og Orla Grøn Petersen »Rullende afprøvninger af svinestalde«. Der har været holdt forskellige kurser med emner fra svineproduktionen ved dyrlæge S. P. Kristensen, landbrugslærer Niels Greve, dyrlæge J. Meding, distriktsdyrlæge Kurt Skov Madsen og konsulent Helge Clausen.
Fællesudvalget – som består af formændene for de tilsluttede landøkonomiske foreninger, formændene for de 2 lokale udvalg (Skanderborg/Ry og Odder) samt 1 medlem fra Tulip-slagterierne – står som den ansvarshavende og ansættende myndighed. Fællesudvalgets indtægter kommer fra Tulip, staten, orneindkøb og diverse lønarbejder. Et evt. underskud dækkes af de deltagende foreninger efter medlemstal. I 1978 ydede foreningerne 5,40 kr. pr. medlem til fællesudvalget.

Forsøgsstationen »Godthåb«

I 1908 blev de første forsøgsstationer for svin oprettet, hvoraf en blev anlagt på Rodsteenseje ved Odder. I 1930 blev forsøgsstationen »Godthåb« oprettet. Tanken om denne forsøgsstation blev født under et husdyrbrugsudvalgsmøde i naboforeningen, Hads Herreds Landboforening, den 8. jan. 1930. De første mange år havde forsøgene til huse i den gamle svinestald på »Godthåb«. I 1957 flyttede forsøgene ind i nye bygninger, hvor

Den gamle svineforsogsstation

de havde til huse, indtil Landsudvalget i 1975 overtog stationen til individafprøvning af orner.
Forsøgsgrisene til forsøgsstationen »Godthåb« kom fra de lokale avlere. I mange år havde hver landboforening sit eget kåringsudvalg. På trods af standardkåringer m. m. kunne det ikke blive en ensartet kåring med de mange kåringsudvalg. Derfor blev de lokale kåringsudvalg nedlagt i 1970, og der blev oprettet 2 kåringsudvalg – et for den sydlige og et for den nordlige del af »Godthåb's« område. Bedømmelsen af ophavet til forsøgsgrisene fik dermed et noget mere ensartet præg. Fra 1972 lykkedes det at samle svineavlsarbejdet på landsplan.

Forsøgsstationen »Godthåb«

Fra dette år blev der for første gang udgivet en samlet fortegnelse over svineavlscentre, prøvecentre og fremavlssteder i Danmark. Anerkendelse af disse besætninger blive foretaget af »Landsudvalget for svineavlens ledelse« efter indstilling af distrikternes avlscenterudvalg og de lokale kåringsudvalg. Senere blev de lokale udvalg opløst, og herefter bliver alle besætninger og disses avlsdyr bedømt efter samme regler og samme krav.

Avlscentre

Et af de første avlscentre for Dansk Landrace på Skanderborgegnen blev oprettet af gdr. Marinus Basse, Blegind.
Det første avlscenter for Yorkshireracen blev oprettet af gdr. P. Rasmussen, Skårup Mosegård. Specielt fra Skårup Mosegård er der i tidens løb udgået mange fine dyr til hele landet – ja selv til udlandet solgte Skårup Mosegård avlsdyr. P. Rasmussen hentede også dyr i udlandet. En enkelt engelsk Yorkshire stod Rasmussen i den nette sum af 2500 kr.
Svineavlscentrene blev i mange år tilset og kontrolleret af 2 af landboforeningen valgte mænd, nemlig dir. P. B. Lund og gdr. P. Th. Nielsen, Hårby.
I dag ligger tilsynet med avlscentrene hos »Landsudvalget for svineavl og -produktion«. Skanderborgegnen har stadigvæk aktive avlere, men nu kun for Dansk Landrace.
Pr. 1. sept. 1979 er følgende avlscentre godkendte: Tebstrup, Blegind Søgård og Foerlev.

Orneindkøb

Indtil 1965 blev orneindkøb til ornecentraler og private soholdere foretaget af Skanderborgs Slagteris orneindkøbsudvalg. Ved et møde i febr. 1965 mellem husdyrbrugsudvalget og slagteriets forretningsudvalg blev det besluttet, at husdyrbrugskonsulenten i Skanderborg Landboforening skulle varetage dette arbejde. Ved Tulip-fusionens start overgik arbejdet med indkøb af orner til et udvalg bestående af 2 mand valgt af Tulip + svineproduktionskonsulenten. I dag varetages arbejdet af svineproduktionskonsulenten alene.

Fællesledelsen for 7. distrikt

Landet over forsøger man i disse år at få dannet fællesledelser for svineavl og svineproduktion. I 1976 dannedes en fællesledelse for 7. distrikt. Fællesledelsen blev dannet af de landøkonomiske foreninger, avlere i 7. distrikt og Tulip-slagterierne. Fællesledelsen skal forsøge at koordinere hele svineavls- og svineproduktionsarbejdet i distriktet. Hele arbejdet med økonomien og styringen af den kunstige sædoverføring på svin sorterer bl. a. under fællesledelsen.
Omsætningen af smågrise har altid været en kilde til diskussion og irritation. I mange år har landmænd handlet på små lokale grisemarkeder eller gennem lokale handelsmænd.

Omsætningen af smågrise
gennem smågrisesalg, markeder og auktioner

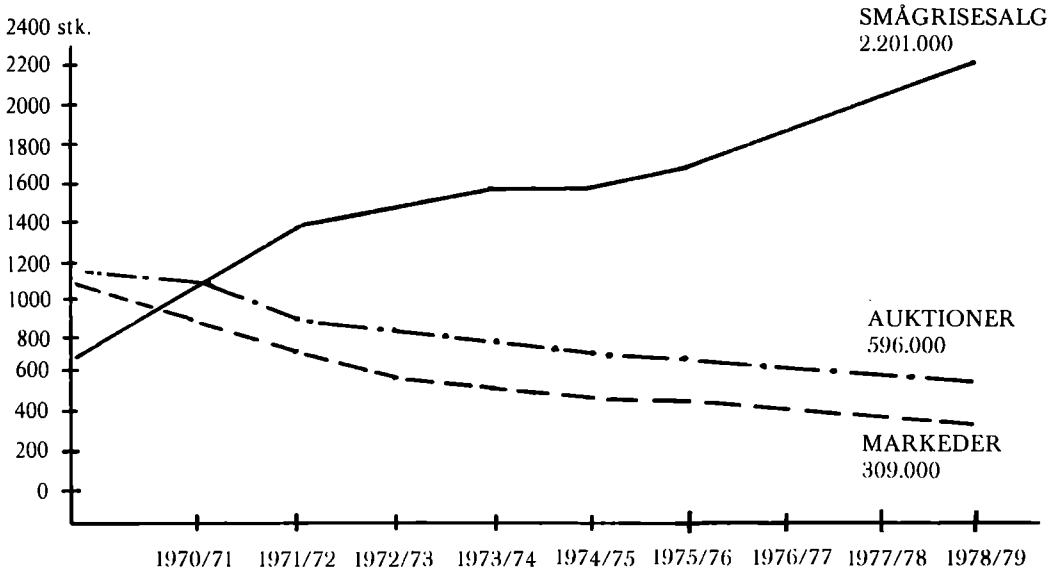

I 1963 startede »Østjyske Landboauktioner« – ØLA – sin virksomhed i Skanderborg. Denne auktion har udviklet sig til en af landets største. Men for smågrisenes vedkommende er en landboauktion ikke just lykken. En direkte handel fra smågriseproducent til slagtesvineproducent er langt den billigste handelsform. Og så er det sundere for grisen. Tendensen landet over viser også, at landboauktionernes andel af omsætningen med smågrise er faldet til fordel for den direkte salgsform.

Skanderborg Andels Svineslagteri

I 1865 og 1866 blev de to første svineslagterier i Danmark oprettet – det ene på Christianshavn og det andet i København. Begge slagterier var private virksomheder. Det næste slagteri, der blev oprettet i Danmark, blev startet i Holstebro i 1879. Dette slagteris direktør og senere ejer, Magnus Kjær, fik den største betydning for den danske svineproduktion, idet han i praksis viste, hvordan man burde tilrettelægge forholdene, når der skulle fremstilles fint bacon til de britiske kunder. Han viste, at svin af »Den store hvide Yorkshirerace« gav fortrinligt bacon. Magnus Kjær begyndte derfor i 1880 at importere svin af denne race. Disse Yorkshiresvin blev krydset med de daværende danske landracesøer og blev til »Holstebrosvinene«.

Slagteriet set fra Adelgade (1940)

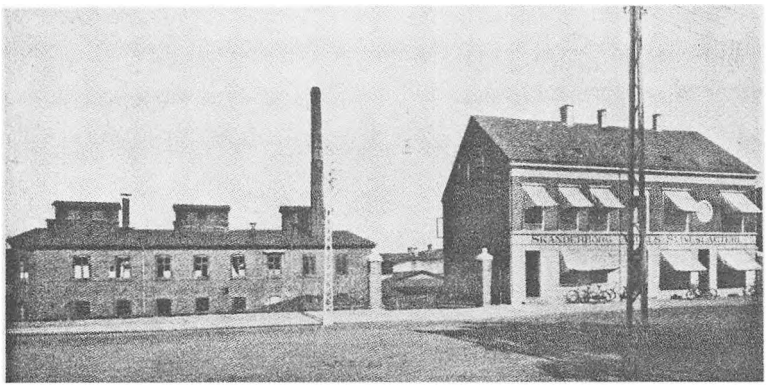

Det første andelsslagteri blev oprettet i 1887 i Horsens og P. Bojsen var hovedmanden. Men da han med en stab af venner drog til Skanderborg for at opfordre de Skanderborg landmænd til at slutte sig til Horsens Andelsslagteri, bl. a. ved at sikre dette en årlig leverance af mindst 3000 svin og en garantikapital på 30.000 kr., blev der alvorligt røre blandt Skanderborgenserne. Det ville man ikke være med til. Et udvalg blev nedsat til at arbejde med mulighederne for at oprette et slagteri i Skanderborg. Og den 16. december 1889 meddelte »Skanderborg Amts Avis« med store fede, typer, at der nu var tegnet over 4000 svin, og dagen efter holdt slagteriet sin første generalforsamling, hvor det blev meddelt, at der var tegnet 4449 svin af 876 leverandører fra 35 sogne og med en garantikapital på 51.860 kr.
Den 21. august 1890 slagtedes de første grise. Afregningsprisen var 43 øre for I. klasse, 41 øre for II. og 40 øre for III. klasse – alt pr. pund sl. vægt mellem 120 og 150 pund.
Mange svin er slagtet fra den 21. august 1890 til den 1. april 1969, hvor slagteriet ophørte og solgte den meget velbeliggende byggegrund til Kvickly, som byggede en brugsforening. Andelshaverne blev stillet frit med hensyn til levering af grise – hovedparten valgte Hammel, og resten gik til Horsens og Odder.

Tulip-fusionen

4. oktober 1971 er en af de vigtige datoer i Skanderborgegnens svineproduktions historie. Efter lange og mange forhandlinger dannedes den dag Tulip-fusionen. De selvstændige slagterier i Grindsted, Hammel, Horsens, Odder og Vejle nedlagdes og indgik i en fusion, som blev landets største – med hensyn til slagtninger. Der har siden fusionens start været både med- og modvind for Tulip. Der skal ikke her drages nogen konklusion med hensyn til det rigtige i at fusionere. Men diskussionen har mange gange været stærk – med indlæg både for og imod.
Der skal stadigvæk ske forbedringer inden for svineavlen. Vi er nødt til at opfylde kundernes krav til svinekødet. Og man skal

også opfylde svineproducenternes krav (f. eks. med hensyn til tilvækst og foderforbrug). Den danske landrace er sammen med bl. a. Yorkshireracen i stand til at opfylde disse ønsker. Via en fornuftig krydsning ligger der store forbedringer forude. Nedenstående tabel viser tydeligt de store muligheder, der er i dansk landrace.

10 års udvikling inden for Dansk Landrace

	1968/69	*1978/79*	*Ændring*
Alder ved slagtning, dage ...	183	170	− 13 dage
Daglig tilvækst, gram	691*)	730	+ 39 gram
FE_s pr. kg tilvækst	3,00*)	2,99	− 0,01 FE_s
FE_s pr. gris daglig	2,04*)	2,18	+ 0,14 FE_s
Rygspæktykkelse, gns. mm .	23,8	20,7	− 3,1 mm
Sidespæktykkelse	18,8	13,6	− 5,2 mm
Bugtykkelse (lyske)	32,4	27,5	− 4,9 mm
Kroplængde, cm	96,1	98,2	+ 2,1 cm
Areal af lange rygmuskel, cm^2	31,3	36,1	+ 4,8 cm^2
Pct. kød + knogler i			
Kam	69,4	74,7	+ 5,3 pct.
Skinke	77,2	80,0	+ 2,8 pct.
Pct. kød i siden	59,3	63,2	+ 3,9 pct.
Kødkvalitet (KK-tal)	6,83**)	7,17	+ 0,34 enh.

*) Korrigeret til perioden 25 - 90 kg
**) 1973–74

Svinestald 1979

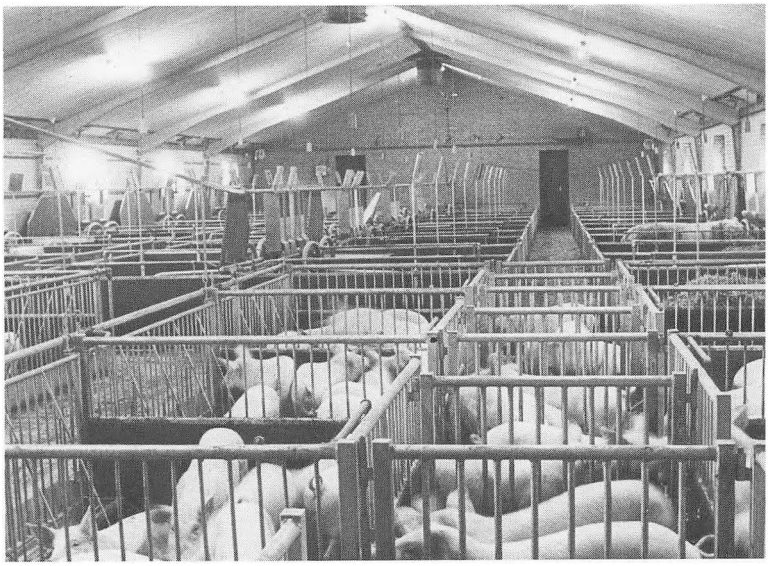

Et solidt opdrættervirke – også på hestefronten

Af konsulent Henning Rasmussen

Konsulent Henning Rasmussen

Helt fra gammel tid har der været en ganske særlig interesse for bondens fornemmeste husdyr, hesten. Som trækkraft i by og på land repræsenterede hesten i århundreder en overordentlig stor værdi både for opdrætteren og for brugeren, og til eksport var danske heste højt værdsatte.

Vilkårene for hesteopdræt er vidt forskellige i de enkelte egne af landet. Der er særdeles gode opdrætningsbetingelser tilstede langs de østjydske fjorde, hvor der udmunder åløb. F. eks. har hele Randersområdet helt fra gammel tid været meget berømt for sine gode heste. Et lignende område har man haft omkring Horsens fjord.

Midt imellem ligger Skanderborg, måske en smule trykket af disse to stærke avlsområder, og trykket bliver ikke mindre, når man bevæger sig mod nordøst, hvor man har Århus og mod øst det frodige Hads Herred langs med Kattegat. Skanderborg-området har hverken i kraft af sin størrelse eller sin velstand haft let ved at hævde sig i konkurrencen med disse naboer.

Dette er et af de allerførste hestefotografier taget på et dyrskue. I midten hoppen »Thora« fra Søren Jensen på Raslund i Foerlev, der fik kongepræmien i 1866 i Århus

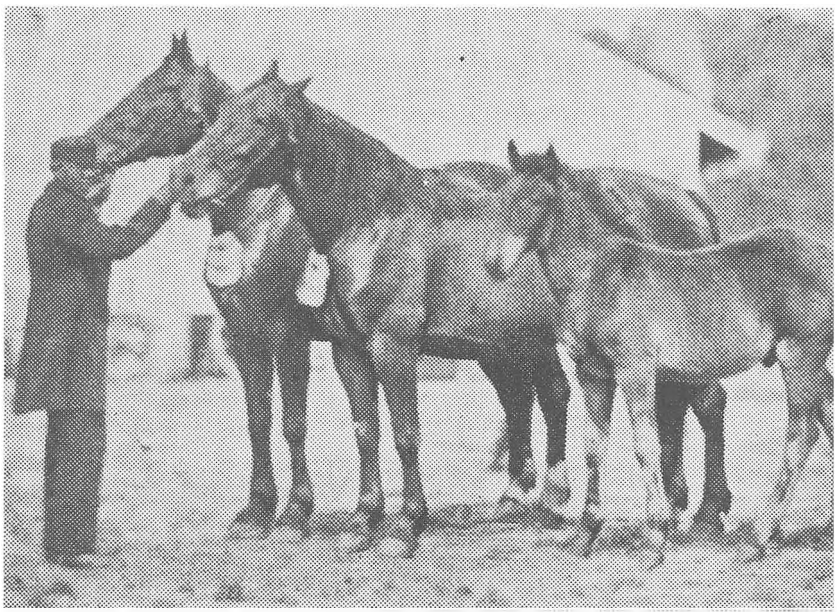

Hestemarkederne prægede Adelgade i Skanderborg igennem mange år

Alligevel er der i de sidste 100 år udført et solidt opdrættervirke også på hestefronten. Så tidligt som i 1866 blev der ved landmandsforsamlingen i Århus udpeget en kongepræmie fra Skanderborgområdet. Det var den berømte hoppe »Thora« fra Raslund, Foerlev. I 1891 blev der oprettet en hesteavlerforening for jydsk race. Den jydske trækhest var næsten enerådende i hele den jydske landsdel. I løbet af de første halvtreds år af 1800-tallet blev denne oprindelige trækhesterace stærk opkrydset med mange forskellige racer, både frederiksborgracen, fuldblod og forskellige engelske racer. Men den jydske bonde har altid haft en vis stædighed, og denne stædighed var i høj grad medvirkende til, at man fik kræfterne samlet omkring en renavl af den jydske trækhest. Her var Skanderborgområdet med igennem det arbejde, der bl. a. blev udført ved oprettelsen af denne første hesteavlerforening.

Den første hesteavlerforening i Jylland for jydsk race blev oprettet i 1888 ikke langt fra Skanderborg. Det var hesteavlsforeningen »Jyden« i Høver vest for Århus. Erfaringerne fra dette område fortalte bønderne fra Skanderborgegnen, at de havde muligheder for at få større priser for deres heste, hvis de var af en bedre kvalitet, end f. eks. det afkom, der faldt efter foreningshingstene i Høver. Disse muligheder blev bl. a. udmøntet på hestemarkederne i Skanderborg.

I årenes løb fik benyttelsen af gode avlshingste stor betydning for omegnens landmænd. Herved blev den almindelige hesteavl stærkt forbedret. Sammen med Skanderborg Landboforening blev der afholdt hoppekåringer og plageskuer. Dyrskuet i Skan-

En af den jyske hesteavls matadorer, »Nimtofteplagen« – født på Havreballegård ved Skanderborg

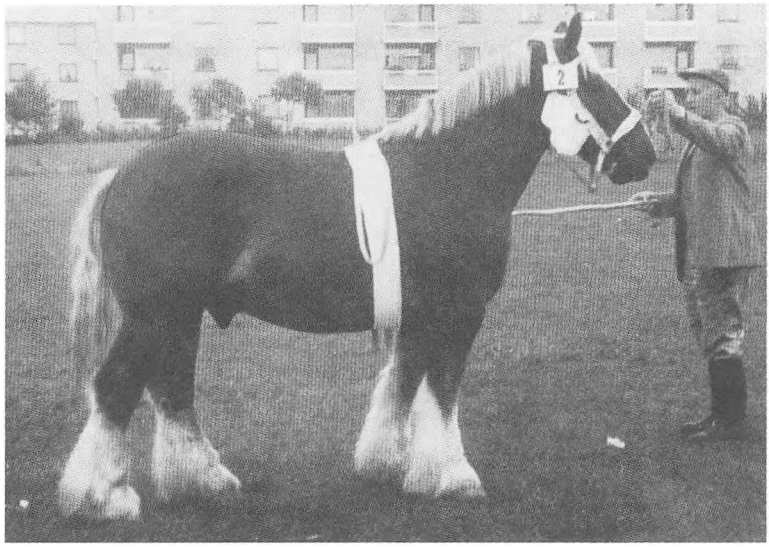

derborg var i en lang årrække af væsentlig betydning for avlsarbejdet. Landbruget har været ude for store omskiftelser i hundredåret – med landbrugskriser, verdenskrige og endelig efter 2. verdenskrig en fuldstændig mekanisering, hvorved hestene blev helt overflødige som trækdyr. De lokale hesteavlerforeninger er nu alle opløst, og hingsteholdet er på private hænder.

På trods af det er der ved afslutningen af de første 100 år skabt så rige traditioner for hesteholdet og heste i landbruget, at dette samspil meget vanskeligt lader sig udslette. For den jydske races vedkommende vil Skanderborgområdet blive nævnt i forbindelse med den betydning, som Havreballegård har haft. En af jydsk avls største avlsmatadorer i nyere tid er netop født på Havreballegård. Det er hingsten »Nimtofteplagen«, som bl. a. blev far til Cæsar, som har domineret jydsk avl helt kolossalt i de sidste tiår.

Jydsk avl var i mange år enerådende. Senere kom der også belgierhingste til Skanderborgegnen, og ikke mindst krydsningerne imellem jydske hopper og belgiske hingste har givet særdeles gode brugsheste. Efterhånden kom der også gode belgierhopper til egnen. Oldenborghesten vandt også en vis udbredelse, og hingste fra bl. a. hesteavlsforeningen i Hads Herred har betjent adskillige hopper fra Skanderborgområdet. Der blev også oprettet en hesteavlsforening med frederiksborghingste. Denne forening har haft flere hingste i årenes løb, og endelig blev der inden for området af Husmandskredsforeningen oprettet en hesteavlsforening for fjordheste.

Ved indgangen til 1980'erne tegner der sig et ganske andet bil-

lede af hesteholdet omkring Skanderborg. Skanderborgegnen nævnes ofte under den almindelige omtale af hesteholdet, idet ridecentret på gården Christiansminde har været ramme om store landsomfattende hingste- og hoppekåringer, hvor man virkelig har oparbejdet et moderne hestecenter.
Den lette hesteavl nyder stor interesse, og området har adskillige dygtige hingste- og hoppeejere med særdeles godt avlsmateriale. Også de egentlige småheste og ponyer har fået en vis udbredelse inden for området, idet der rundt omkring på markerne ses heste og ponyer af vidt forskellige størrelser og racer.
Hesteholdet er blevet langt mere alsidig, men også mere hobbybetonet end tidligere.
Den øgede fritid stiller i dag en lang række krav til fritidsbeskæftigelsen og her kan hesteholdet virkelig være med i billedet.
Skanderborg Landboforening har som medlem af Foreningen af jydske Landboforeninger, som fra starten har udstukket retningslinierne for avlens ledelse, været stærkt med i arbejdet og har påvirket avlen gennem kåringer, dyrskuer og det almindelige oplysningsarbejde.
Hesteavlen vil fortsat være vel tjent med påvirkninger fra de landøkonomiske foreninger, hvoraf Skanderborg Landboforening tegner et nøje afgrænset geografisk område i søhøjlandet.

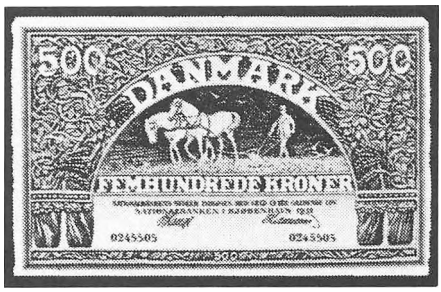

Det allermest kendte hestespand i Danmark, nemlig de to heste foran ploven på vores mest beromte pengeseddel, »Plovmanden«, er såmænd fra Skanderborgegnen. Hestene var fra Tammestrup, og det var Tammestrups nuværende ejer, Peter Heilmanns farfars fætter, Gerhard Heilmann, der tegnede dem i 1898. Hestene kender man med navne, men rollen som plovmand gjorde to personer krav på. Der står man mere usikker. Iøvrigt pløjes der på Tammestrups »Lange agre«.

Jorden – vor råstofkilde – den må værnes

Af Tage Andersen og Ole W. Andersen

Konsulent Tage Andersen

Ole W. Andersen, formand for Planteavlsudvalget

I det område, Skanderborg Landboforening dækker, er der store forskelle på boniteten. Jordbundsklassificeringen, der er gennemført ved udtagning af jordprøver til teksturbestemmelse i 1976, viser disse forskelle. Plantedyrkningens forhold og dermed udbytterne varierer derfor i takt med boniteten, selv om de lettere jorder er stabiliseret udbyttemæssigt ved en stærkere gødskning.
Også prisforholdene har gennem årene afspejlet produktionerne.
Landbrugets ret så gode tider op igennem 1860-erne og 70-erne blev efterfulgt af nedslag i kornpriserne fra ca. 1880. Den lave kornpris betingede gode forhold for husdyrproduktion. Husdyrproduktionens udvikling har holdt sig frem til 1960-erne, hvor arbejdskraftmangel i landbruget, på trods af landbrugets kraftige mekanisering og rationalisering, har reduceret besætningsantallet.
Grovfoderarealet, der herved er blevet til rådighed til dyrkning af en anden afgrøde, er fortrinsvis dækket af byg, men også vårraps og hvede har været gode salgsafgrøder.

Planteavlsudvalget

Til at varetage foreningens planteavlsarbejde vælges på generalforsamlingen for en tre-årig periode medlemmer til planteavlsudvalget. Disse medlemmer er ansvarlig for dette arbejdes gennemførelse.

Gennem årene har dygtige og initiativrige planteavlere været medlemmer af udvalget.
Planteavlsudvalget er for tiden Ole W. Andersen, Jensgaard, Hem, (formand siden 1974), Frede Korsgaard, Marienlund, Hårby, og Henning Dam, Hvolbæk.

Konsulenter

Op til 1958 har planteavls- og husdyrbrugsvejledningen været samlet hos samme konsulent.
Af skriftet ved 50-års jubilæet fremgår, at konsulent Chr. Larsen. 1918–19, »med stor duelighed« både var konsulent i planteavl og husdyrbrug.
Herefter fulgte Jørgen Christensen, 1919–20, der med sin friskhed og sit tempo i arbejdet var ved at tage pusten fra medlemmerne.
Ro i konsulentskiftet kom med konsulent J. E. Jensen, 1920–37. Jævnhed og kyndig hjælpsomhed gav konsulent Jensen tillid og position i foreningsarbejdet.
1937 tiltrådte konsulent Gottschalk Rasmussen som konsulent i planteavl og husdyrbrug. Husdyrbruget var Gottschalk Rasmussens speciale, og især svineavlsområdet havde hans store interesse. Under ledelse af Gottschalk Rasmussen blev planteavlsarbejdet gennemført ved hjælp af dygtige assistenter. Han fratrådte i 1958 som planteavlskonsulent for at blive assistent ved svineavlen i 7. distrikt, men fortsatte som husdyrbrugskonsulent til 1. februar 1962.
I 1958 blev Egon Stokholm den første konsulent, der udeluk-

Skanderborg Landboforening.

Forsøgsarbejdet.

Hos 28 forsøgsværter er der i beretningsåret 1978 anlagt 40 forsøg. 4 forsøg er mislykkedes, og beretningen indeholder således resultaterne af 36 forsøg.

Bemærkninger om forsøget	Forsøgsled	1000 kornsvægt	Holl vægt	Kar f meldug	Kar f tejes	Strålængde cm	Udbytte og merudbytte Kerne	Forholdstal Kerne
Sortsforsøg i korn								
1. Hans Pedersen, Blegind Enggård, Hørning. Byg, lerj, g m 270 PK 0–4–21 155 fl a, forfr byg, afgr s 17 apr h 28 aug, PK udbr 10 apr N 15 apr, Rt 7,2 Ft 13,3 Kt 13,0, 5 f a 30 m². L. 411	Zita	47	115	1	5	71	53,2	100
	Nery	52	113	0	6	73	2,2	104
	Simba	47	117	0	7	81	÷1,6	97
	Prisca	46	117	0	5	81	0,3	101
	Tyra	51	110	0	6	70	4,9	
	Mirjam	54	115	0	6	79	5,4	
	Ingen svampebekæmpelse			20/[illegible]				
2–3. Per Th. Nielsen, Søndergård, Hårby, Skanderborg. Hvede, lerj, g m 700 NPK 25–3–6, forfr raps, afgr s 11 okt h 24 aug, forsøgsbeh 30 maj 19 juni, NPK udbr 1 maj, Rt 6,5 Ft 4,5 Kt [illegible] 5 f a 30 m². L.	Solid	58	[illegible]					
	Hildur							
	Sarah							
	Bongo							

kende skulle varetage planteavlsopgaver. Han havde et årstid været assistent i foreningen.
Det var især kravet om en større specialisering inden for de forskellige faggrupper i konsulentvirksomheden, der trængte sig på. Egon Stokholm arbejdede støt i vejledningsarbejdet, men fratrådte allerede i 1963, hvor den nuværende planteavlskonsulent Tage Andersen tiltrådte. Fra 1967 har mellemtekniker Jens Therkildsen assisteret i planteavlsarbejdet.

Forsøgsarbejdet

Fra Skanderborg Landboforenings start har forsøgsarbejdet været betydelig. Foreningen af jydske Landboforeningers erhvervelse af forsøgsgården »Godthåb« i 1917 og dens placering i området har uden tvivl ansporet hertil.
Skanderborgegnens landmænd tog tidligt markforsøg op for at skaffe sig viden.

Forsøgsforeningen 1880

Denne forening gik i 1885 op i Skanderborg Landboforening, hvis bestyrelse ledede arbejdet til 1906, da et 3-mandsudvalg nedsattes til at varetage planteavlsarbejdet.

Forsøg i marken

Foruden den demonstration markforsøg på egen jord er, underbygges konsulentvejledningen gennem de resultater, forsøgene fortæller.

Forsøgsplaner

Med oprettelsen af Landsudvalget for planteavl i 1971 udsendes herfra forsøgsplaner med forsøgsopgaver. Resultaterne bearbejdes og samles også her i den årlige planteavlsberetning, der hvert år er en lære i plantedyrkning.

Forsøgsopgaver

I tidens løb har mange opgaver været belyst.
Gødningsforsøgene har gennem årene været meget aktuelle og belyst forskellige gødningers virkning til forskellige afgrøder. Gødningsmængder og placeringen af gødning er undersøgt.
Sortsforsøg med korn, rodfrugter, græs, lucerne og vårraps har haft stor interesse og betydning.
I roedyrkningen har bederoefrøet slebet, pilleret og arveligenkimet været prøvet i flere serier. Ligesom den kemiske ukrudtsbekæmpelse har haft aktualitet for at spare håndarbejdskraft i roemarken.

Effektiviteten af kemikalier til bekæmpelse af sygdomme og skadedyr er meget aktuelle ikke mindst i en miljøtid, hvor brugere og vejledere bør føle ansvar i brugen af gifte.
Forsøg med græs, og i de seneste år, forsøg med majs og helsæd til foder er gennemførte forsøgsopgaver.
Jordbehandlingsforsøgene med en mere øverlig jordbehandling

end traditionel pløjning og også med halmnedbringning er emner, som er under gennemførelse i flerårige forsøg.
I de sidste to år er der gennemført forsøg med vinterbyg på Sophiendal til undersøgelse af vinterbyggens fordele og eventuelle ulemper. Forsøgene er således med til at klarlægge om vinterbyg fortsat skal være forbudt i Danmark.

Kartoffelsektion

Den 18. februar 1938 stiftedes Skanderborgegnens Kartoffelsektion med et medlemstal på 33. Formålet var at fremme egnens kartoffelavl med eksport af læggekartofler for øje.
Sektionen indstilledes i 1957.

Kartoffelkogeforening

Skanderborgegnens Kartoffelkogeforening stiftedes i 1942. Kogningen skete det første år på et lejet anlæg, men i 1943 købte foreningen kogeanlægget.
Kartoffelkogeforeningen opløstes efter 12 års virke i 1954.

Hørdyrkerforening

I 1941 oprettes Skanderborgegnens Hørdyrkerforening med 40 medlemmer. Foreningens arbejde indstilledes i 1956.

Fremavl af såsæd

Med firmaet A/S Chr. M. Elgaard, Skanderborg, oprettes i 1937 kontrakt om fremavl af sædekorn.
Dette samarbejde har siden været gennmført til gavn og sikkerhed for egnens landmænd.
Fra 1972 optoges samarbejde med Aarhusegnens Andels Grovvareforening, Galten, også om fremavl af sædekorn. Landboforeningen forpligter sig i dette samarbeje til ved planteavlskonsulenten og planteavlsudvalget at kontrollere de to firmaers udlagte arealer med fremavl efter Statsfrøkontrollens »Regler for kontrol med sædekorn«.
De to firmaer forestår selv oprensning, afsvampning og omsætning.
Nedenstående viser omsætning i forskellige år.

År	Antal Hkg	Synet ha
1938	608	
1958	945	
1972	10889	490
1978	25734	1285

Forevisningsmark

Med en støtte på 850,- kr., ydet af A/S Banken for Skanderborg og omegn anlagdes i 1944 og 45 en forevisningsmark på 1/2 tdr. ld. og lejet af Godthåb.
Forevisningsmarken berettes begge år at være godt besøgt.

Markvandring hos gdr. Thomas Olsen, Koldens Mollegaard, i 1966

Markvandringer

Hvert år besøges nogle af egnens dygtigste landmænd ved de såkaldte markvandringer eller bedriftsbesøg. Disse besøg samler altid god tilslutning. Vedkommende landmands markbrug og driftsform gennemgåes og diskuteres. Oftere og oftere fremlægges driftsregnskab til belysning af den økonomiske side af sagen.

Møder

Efter hver vækstsæson har der i en lang årrække været tradition for afholdelse af beretningsmøder. Ved disse møder omtaler udvalgsformanden den foreningsmæssige side af planteavlsarbejdet, og konsulenten forelægger forsøgsresultaterne, dels de lokale forsøg, men også med relation til landsforsøgene. Mødet afsluttes med foredrag om aktuelt planteavlsemne.
I årets løb afholdtes orienterende og informative møder. Her tages aktuelle emner op til dyberegående behandling.

Jordbundsundersøgelser

Disse undersøgelser er efterhånden en fast foranstaltning på næsten alle ejendomme, idet jordprøverne danner baggrund for en rationel plan for kalkning og gødskning.

Grundforbedringsarbejde

Jordprøveudtagning til bestemmelse af jordens reaktion blev på ejendomme gennemført spredt i området før 1922, men i 1922 blev i Adslev og Mesing sogne påbegyndt en systematisk undersøgelse af jordens kalktrang. Reaktionstalsbestemmelse og jordens vandafledningsforhold blev kortlagt.

Senere fulgtes undersøgelsen op i andre sogne.

Dræning

Ikke større arealer er i de sidste 16 år drænet, men en vedligeholdelse af det bestående system er foretaget.

Herschendsgave i torkeåret 1976. Dræningssystemer afsloret

En undersøgelse i 1973 af jordens dræningstilstand i Århus Amt viser behovet:

Antal brug undersøgt	Pct. af amtets areal	Pct. af arealet drænet før 1920	1921-32	1933-50	1951-72	i alt	behov for dræning omdræn	pletdræn	nydræn
113	1,0	8	7	18	12	45	6	6	7

Prøver

I årene fra 1963–1978 er der hos medlemmer bestemt 20656 reaktionstal (Rt), 18874 fosforsyretal (Ft), 18937 kaliumtal (Kt), 1657 kobbertal (Cut), 2291 magnesiumtal (Mgt) og 10 mangantal (Mnt).
Til klassificeringen af landbrugsjord i 1976 er udtaget 222 prøver. Samlet indgår 302 teksturanalyser fra egnen i klassificeringen.

Kalktrang

Hvert år anføres i den årlige planteavlsberetning en opdeling af jordens kalktilstand. Udviklingen gennem 40 år er anført nedenstående:

	1938	1948	1958	1968	1978
Antal prøver i alt	111	1017	299	1325	1401
Med kalktrang %	89	88	62	71	84
Uden kalktrang %	11	12	38	29	16

Fra 1958–1978 viser prøverne stigende kalktrang. Årsagen må søges i overgangen i brugen af mergel til kalk, der er hurtigere omsættelig, men også brugen af sure gødninger tærer på jordens kalkindhold.

Fosforsyre- og kaliumtal

Nedenstående oversigt over en 30 års periode viser, at jordens gødningstilstand er forbedret væsentligt. Jordens bedre gødningstilstand har i høj grad været årsag til ret så stabile udbytter på trods af år med svigtende nedbør:
Procentvis fordeling af analysetallene.

	0–3,9	4–7,9	8–11,9	over 12
Fosforsyretal:				
1947–48	61	36	3	0
1957–58	49	46	2	3
1967–68	10	61	22	7
1977–78	8	65	21	6
Kaliumtal:				
1947–48	25	59	13	3
1957–58	12	52	20	16
1967–68	2	24	41	33
1977–78	1	19	39	41

Mergel

Af Skanderborg Landboforenings jubilæumsskrift for 50 året i 1930 fremgår, at der er påvist talrige lokale lejer af mergel og kalk på egnen. Af en undersøgelse fremgår, at værdien af den undersøgte mergel har været meget varierende.
Indenfor de sidste 25 år har ingen af egnens mergellejer været benyttet i nævneværdig grad.

Kalk

Op igennem 1960-erne og 70-erne har planteavlsudvalget formidlet kalk til foreningens medlemmer fra Ellidshøj Kalkværk. Siden 1967 er kalkformidlingen sket i samarbejde med A/S Chr. M. Elgaard, Skanderborg. Kalken er overvejende leveret spredt på marken af egnens maskinstationer.

Kemikalier

Mellem planteavlsudvalget og Shell Depot, Stilling, indgåes i 1965 en aftale om omsætning og oplysning om plantebeskyttelsesmidler over for medlemmer.

Marksprøjtning

Til udlejning blandt medlemmer anskaffer landboforeningen i 1948 en motorsprøjte til bekæmpelse af ukrudt og kartoffelskimmel.

I 1967 opretter planteavlsudvalget en *Sprøjte Service,* således at de medlemmer, der ønskede det, kunne få sprøjtet med anerkendte midler og mængder under planteavlsudvalgets kontrol og anvisning. Der blev truffet aftale med gdr. E. Flink Madsen, Stilling, om udførelse af arbejdet, der i 1970 videreføres af gdr. A.

Børgesen, Mjesing. I midten af 70-erne indstilledes denne foranstaltning, da mange gårde anskaffer egen sprøjte.

Flyvehavre

Som led i en for Jylland omfattende undersøgelse af flyvehavrens udbredelse er i området undersøgt to sogne. Resultaterne er anført nedenstående:

	Mjesing	Taaning
Antal ejendomme undersøgt	39	51
Pct. af sognets ejendomme	100	100
Gns.størrelse ha	17	22
Pct. korn af areal i alt	62	43
Pct. byg og vårhvede af kornareal	86	85
Antal ejendomme med flyvehavre	13	15
Pct. af undersøgte ejendomme	33	29
Ha undersøgt	365	406
Ha med flyvehavre	38	107
Pct. af arealet med flyvehavre	10	26

I 1974 gentoges undersøgelsen for Mjesing sogns vedkommende. Undersøgelsen viste, at der ikke var flere ejendomme med flyvehavre, men de flyvehavrebefængte arealer var fordoblet.

Frøsyn

En opgave, der er pålagt planteavlskonsulenten, er den officielle kontrol med egnens frøavlsarealer. For Landbrugsministeriets certifikatudvalg er fra 1965 gennemført besigtigelse på arealer med kløver- og græsfrø.

»Specialafgrøder«

Der har på egnen blandt landmænd været en del med interesse og avl af grønsager.
I årene 1976–78 har planteavlskonsulenten fungeret som sekretær og vejleder for Østjyllands specialafgrødeforening, indtil dennes sammenslutning med Nordgrønt.

Muldvarpebekæmpelse

Denne bekæmpelse er siden 1967 administreret for Skanderborg kommune. Også Hørning kommune var i et par år fra 1970 med i ordningen. Efter Lov om bekæmpelse af muldvarpe kan kommunalbestyrelser i egne, hvor muldvarpen er udbredt, og hvor betydelige erhvervsinteresser skades, iværksætte bekæmpelse. Bekæmpelsesmiddel var indtil 1975 thalliumsulfatforgiftede orme. Siden er brugt fosforbrinte gas-piller.
Især på græsarealer, benyttet ved afhøstning med grønthøster, er muldvarpeskud meget generende, og iblandingen af jord kan virke direkte ødelæggende på foderet.

Råger

Ved flere planteavlsudvalgsmøder er der gennem årene drøftet rågebekæmpelse. Efter henvendelser fra landmænd, der har haft skader efter rågeangreb, er der rettet henvendelser til kommu-

ner og amt om at sætte bekæmpelse i gang. Jagtlovens bestemmelser vedrørende bekæmpelse af skadelige dyre- og fuglevildt virker imidlertid så uhensigtsmæssig, at der erfaringsmæssigt ikke kan bekæmpes råger efter denne lov. Skanderborg kommune har i de senere år stillet to skræmmekanoner til rådighed for landmænd, der har haft gener af rågeangreb på afgrøder.

En optælling i 1971 gav nedenstående registrering:

Sted	Antal reder og kolonier under 20	20–200	over 200
Fuglsangskoven			1
Mallinggårdskov	1		
Skvæt mølle	1		
Stilling skov			1
Tejlum skov		1	
Fruering skov			1
Skov v. Vedslet		1	
Jeksendalen		1	
Boelskov			1
Karenslund v. Ildsø			1
Karenslund v. Frederikshøj			1
I alt kolonier	2	3	6

Frøsalget

I 1926 indmeldtes landboforeningen i Landbo- og husmandsforeningernes frøsalg, men allerede i 1915 udsendtes bestillingssedler.
Den nuværende sammensætning af Skanderborgegnens frøudvalg stammer tilbage fra 1939. Der indgår 9 medlemmer i udvalget, repræsenterende ved brugsforeningerne, husmandsforeningerne og landboforeningen. Den første formand var Markus Hansen, Vester Mølle. Nuværende formand er Ole W. Andersen, Jensgaard, Hem.

Når stat, amt eller kommune beslaglægger

I de senere år er der pålagt planteavlskonsulenten opgaver indenfor det landboretsmæssge område.
Landmanden har behov for konsulentbistand i de tilfælde, hvor el-selskaber, kommuner, amter eller stat vil lægge beslag på hans ejendom til fordel for det øvrige samfund.

Motorvejens etablering igennem foreningens område har ført mange ejere ud i vanskeligheder, og der har været bidraget med hjælp i jordfordelingssager samt ekspropriationer.
Urimelige økonomiske tab opstår ofte for landmanden ved tvangssalg i forbindelse med nyetablering af nye veje og/eller udvidelse af bestående, ligesom el-master på landbrugsarealer virker stærkt generende.
I området har været rejst flere fredningssager, hvor medvirken har været påkrævet.
Landbrugserhvervet har i flere tilfælde været generet af de senere års gennemførte love, disse har virket hæmmende på erhvervet. Lidt større hensyntagen og forståelse kunne forventes og ønskes, idet landbruget som valutaskaber for landet er uvurderlig.

Vort eneste råstof

Da Danmark kun har jorden som eneste naturlige råstofkilde, er det nødvendigt, at den udnyttes maximalt, d. v. s. effektive jorddyrkere. Jorden som dyrkningsmedie må således værnes. Der må tages større hensyn til forbrug af jord til bebyggelse, veje og andre formål, der for altid gør jorden udyrkbar. Ikke alene for landbrugernes skyld, men også for det samfund, vi alle tilhører.

Skal indpasses i Skanderborgegnens bølgende landskab ...

Af konsulent H. Overgård, Langå og Aage Stougaard

Konsulent H. Overgård,

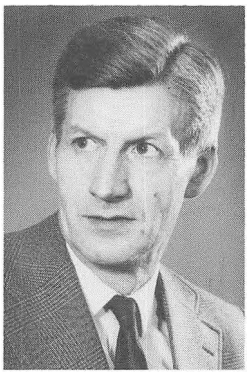

Aage Stougaard, formand for Bygnings- og Maskinudvalget

Uanset hvilket formål en landbrugsbygning skal tjene, har den gennem tiderne altid været udformet, dels af de i landet eller egnen forekommende materialer og dels af de produktionsformer, der fandtes, og i nogen grad arbejdskraften, der var tilgængelig.

Går vi 150 år tilbage, var vinterfoderet til kvæget hø, halm og korn. Opbevaring af dette foder faldt helt naturligt på lofterne, som også var en nødvendighed, idet stråtaget dengang var det eneste let tilgængelige materiale til tag, og dermed den stejle rejsning, kornet lå i negene og blev tærsket efterhånden, som det skulle bruges, hvorfor ordet kornmagasin endnu ikke var opfundet.

Det tørre foder voldte ingen afløbskvaler og var let at servere dyrene bagfra.

Med roernes fremkomst i 80–90 og tærskeværkernes indførelse blev det galt med bygningerne.

Roerne gav mange kg at slæbe med, gav fugt i bygningen og problemer med den gårdsplads, hvor der hidtil havde ligget en pyntelig og tør mødding.

Og tærskeværket kunne ikke længere hænge på sit søm bag porten. Bygningerne begyndte at blive for små til de krav, der nu blev stillet. Man fik da også en stor byggeperiode i landbruget i årene omkring århundredskiftet.

I denne periode fik man andre tagmaterialer, og jernbjælkerne fandt også vej til landbruget, vi fik den typiske stald fra dengang med fodergang, hvælvingsloft, høj trempel og flade paptage, senere pandeplader.

Den firelængede gård

Men stadig var det den firlængede gård, man byggede, vi skal helt hen i 1930, inden enkelte vovede at bryde denne form.

Først sidst i trediverne blev der gennem prof. L. Hansen Larsen rørt ved princippet »den firelængede gård«, og man fik indført T-gården, men den var stadig gården, hvor den indendørs mekanisering kun var nået så vidt som til at sætte gummihjul på trillebøren. Det var faktisk først, da man fik traktoren forsynet med

gummihjul og kraftoverføringsaksel og fik indført mejetærsker og grønthøster, der blev sat skred i tingene.
Laden skulle pludselig til at rumme siloer, ensilage skulle have plads, og mejetærskeren vendte op og ned på halmbjærgningsformerne.
Samtidig satte den store afvandring fra landbruget ind. Dette sammen med byggeprisernes stadige stigning skabte nødvendigheden af at finde frem til fritbærende bygninger, der i kvalitet og pris kunne tilfredsstille ønsket om brug af motordrevne køretøjer og transportanlæg, og samtidig være så fleksible så de relativt let kunne ændres efter behov og give gode muligheder for senere udvidelser.
Bygningsplanlægningen var hermed nået til et punkt, hvor det ikke var nok med den byggetekniske viden, som de byggende hidtil havde kunnet klare sig med gennem dygtige og tilvante håndværkere. Landet over blev der også umiddelbart efter krigen ansat bygningskonsulenter til at røgte den vanskelige opgave, det var dels at finde de nye veje, dels overvinde den naturlige modstand, der heldigvis findes mod at bryde med hævdvundne traditioner. Skanderborg Landboforening gik i 1946 i samarbejde med naboforeningerne og fik ansat konsulent A. B. Raadum som den tredie bygningskonsulent i Østjylland.
Han efterfulgtes senere af ark. Nørgård, der senere blev branddirektør i Horsens.
I 1971 kom man så langt, at der kunne gives statstilskud til foreningsansatte bygningskonsulenter i lighed med den almindelige konsulent, og i løbet af kort tid var der landet over oprettet bygningskontorer i mange foreninger, bl. a. ved at man udvidede arbejdsområdet for de allerede ansatte maskinkonsulenter. Nogle steder dannede man amtssammenslutninger af landboforeninger, der gik sammen og oprettede bygningskontorer, som dermed kunne blive så store, at man kunne ansætte folk med specialviden om produktionstilrettelæggelse eller med en rent byggeteknisk viden.
Dette skete for Skanderborg Landboforening i 1972, hvor man gik med i sammenslutningen for Århus Amt. Denne løsning kører stadig og må absolut anses for at være den mest rationelle arbejdsform, selv om bygningskonsulenten i så stort et område ikke får det lokalkendskab, som de direkte foreningsansatte kan få. Dette modsvares til gengæld af det udmærkede tværfaglige samarbejde, der efterhånden finder sted, ikke mindst med de lokale driftsøkonomifolk.
Det skal da også nævnes, at de forskellige forskningsinstitutter, man har fået, også nu så småt er ved at fremsende resultater, der kan støtte konsulenterne i deres arbejde. Ikke mindst må det nævnes, at oprettelsen af det faglige Landscenter i Århus, og der-

med Landskontoret for bygninger og maskiner, yder en god indsats med indsamling og koordinering af forsøgs- og erfaringsresultater, og dermed er en god hjælp.
Hvad er der kommet ud af bygningsvejledningen gennem disse sidste 25 år? Ja, kører man landet rundt, ses det måske ikke så meget. Det er stadig den gamle bygningsbestand, der præger vort landskab, men da højst 2 % om året får noget bygget, og da oftest en tilbygning, vil det vare længe, før det ses udefra. Men for den enkelte er der vist ingen tvivl om resultaterne. Ved et nybyggeri eller en grundig modernisering er det ret normalt, at rationaliseringsgevinsten ligger i nærheden af en halvering af arbejdsbyrden, eller rettere sagt en fordoblering af husdyrbestanden passet inden for den samme arbejdstid. At arbejdstiden så altid har været lang, er en anden sag. Hvordan er så denne rationaliseringsgevinst opnået? Ja, direkte kan nævnes de bedre transportmuligheder med foder, såvel fra mark til lagerplads som fra lager til krybbe, og det gælder, hvad enten man taler om grovfoder eller kraftfoder og korn med dertil hørende formalings- og blandeanlæg, som når der tales om rensearbejde og gødningshåndtering. Men også helt sekundære ting er med til at nedsætte arbejdstiden, bedre båse og dermed færre pattetråd, bedre farestier, der kræver mindre overvågningstid, tætsluttende døre, der ikke skal lægges sække eller halmbundter for. Altsammen små ting, som gør arbejdet lettere, og gør stalden til et venligere og behageligere arbejdsrum, hvilket også i den sidste ende øver indflydelse på økonomien i foretagendet.

Må ikke skæmme egnen

Vore gamle bygninger var gennengående rigtige på den tid, de blev skabt. At udviklingen er rendt fra dem rent indretningsmæssigt, er en anden ting. Men udseendet af vore gårde passer ind i vort landskab. Det kan være svært at få det nye til det, i hvert fald i overgangstiden, hvor det også skal stå sammen med de gamle huse. Skanderborgs bølgende landskab og de mange beplantninger skal behandles nænsomt, og lange pandekageagtige bygninger med forkerte højdeforhold kan let slå dette landskabs bløde linier itu, ligesom de noget specielle farvetoner, man har på egnen, fremkaldt af bakker, dale og skovene, let brydes og disharmoneres med et dårligt farvevalg som f. eks. de uhyrlige grønne farver, mange pladefabrikanter i deres pengejagt og leflen for dårlig smag sender på markedet.
Landbrugsbygningerne i Skanderborg har fra gammel tid såvel m. h. t. kvalitet som udseende ligget i den bedste ende af det, man ser i Jylland. Gid det stadige krav til rationalisering og billighed aldrig vil komme til at skæmme denne egn, men at det vil lykkes den nuværende generation at aflevere den i samme smukke stand, som den blev modtaget i.

Der må findes ny energi – her er landbruget centralt placeret

Af Søren Bækhøj

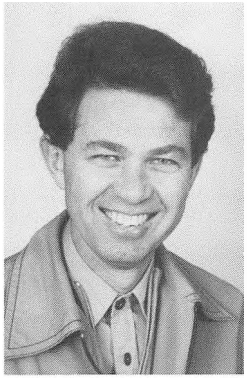

Maskinkonsulent Søren Bækhøj

Maskinudvalget i Skanderborg Landboforening er af gammel dato – i 40'erne – men den mere fastere form for udvalgets arbejde fik man først så sent som den 1. januar 1979. Da indledte man officielt et samarbejde med 10 andre landøkonomiske foreninger i den sydlige del af Århus amt og med Lars Bækhøj, der har fast kontoradresse Boulevarden 13, Odder, som konsulent.

Da Skanderborg Landboforening udsendte sit sidste jubilæumsskrift i 1930 var landbruget kun lidet mekaniseret og slet ikke motoriseret, og automatisering af forskellige arbejds- og produktionsprocesser var et ukendt begreb. Man har ganske vist i landbruget haft redskaber og enkelte maskiner gennem en lang periode, men den egentlige mekanisering og specielt motorisering tog først rigtig fart i årene efter anden verdenskrig. Indtil da havde dyrs og menneskers muskelkraft været den alt dominerende energikilde i landbruget. En del ejendomme havde tidligere vindmøller til drift af kværn og tærskeværk, men elektricitet brugtes næsten kun til lys.

1.000 mejetærskere blevet til 40.000

I første halvdel af 1950'erne havde vi f. eks. i dansk landbrug ca. 372.000 helårsarbejdere, 379.000 heste, 4000 traktorer og 1000 mejetærskere. Nu, omkring Skanderborg Landboforenings 100 års jubilæum er tallene ca. 130.000 helårsarbejdere, 58.000 heste, hvoraf meget få er arbejdsheste, 180.000 traktorer og 40.000 mejetærskere.
Denne udvikling i landbrugets trækkraft har været en af forudsætningerne for den udvikling, der har fundet sted i såvel landbruget som det øvrige samfund. Desværre har den teknologiske udvikling som bekendt ført til en eksplosiv stigning i vort energiforbrug – en stigning, der næsten udelukkende er blevet lagt på olien. Selv om de akutte energikriser, vi har oplevet i de senere år, vel mere er af politisk karakter end udtryk for egentlig mangel, så er alle vel overbevist om, at de traditionelle energikilder ikke er uudtømmelige. Der må altså findes andre muligheder for energiforsyning, og her kan landbruget ikke undgå at få

Råd om mejetærskeres indstilling givet ved mejetærskerkursus i Skanderborg

en central placering, så emnet fortjener omtale på dette sted, selv om en udtømmende behandling ikke er mulig.
Samfundets energiforsyningsproblem er stort og uoverskueligt, hvilket giver rum for mange »bevægelser« og mere private profeter, herunder også en del med gode ideer om hvad landbruget bør foretage sig. Mange er dog uden tilknytning til landbrug og kun i besiddelse af temmelig vage forestillinger om tekniske og – måske især – økonomiske realiteter. Landmændenes store, men mere jordnære og realistiske interesse for problemet taler dog sit tydelige sprog om, at landbruget i høj grad foretager sig noget.
Vi kan ikke producere energi, kun omforme og nyttiggøre allerede eksisterende kilder f. eks. afbrænde olie, træ, halm, gas o. s. v. eller opfange vindens energi med et sejl eller en vindmølle, lade solens stråler opvarme luft, vand eller andre medier. Hertil kommer de teknologisk mere krævende som frigørelse af energi i en eller anden form for kernekraftværker samt måske i fremtiden nyttiggørelse af brint som brændstof.
Energi til opvarmningsformål udgør også i landbruget en stor del af det samlede energiforbrug. Her har mange landbrug mulighed for afbrænding af forskellige former for fast brændsel især halm eller træ. Den nødvendige teknik hertil er på markedet til priser, der gør udnyttelse af fast brændsel til en realistisk mulighed. Skal fast brændsel udnyttes i stor målestok, må de eksisterende, enkle kedler dog nok erstattes af andre typer med bedre udnyttelse af brændslets energi end de nuværende ca. 50 %.
Ulemperne ved brug af fast brændsel er naturligvis først og fremmest den betydelige arbejdsindsats samt for halmens vedkommende den nødvendige lagerplads. For omgivelserne kan en vis røggene vel ikke helt udelukkes, men den må vi nok lære

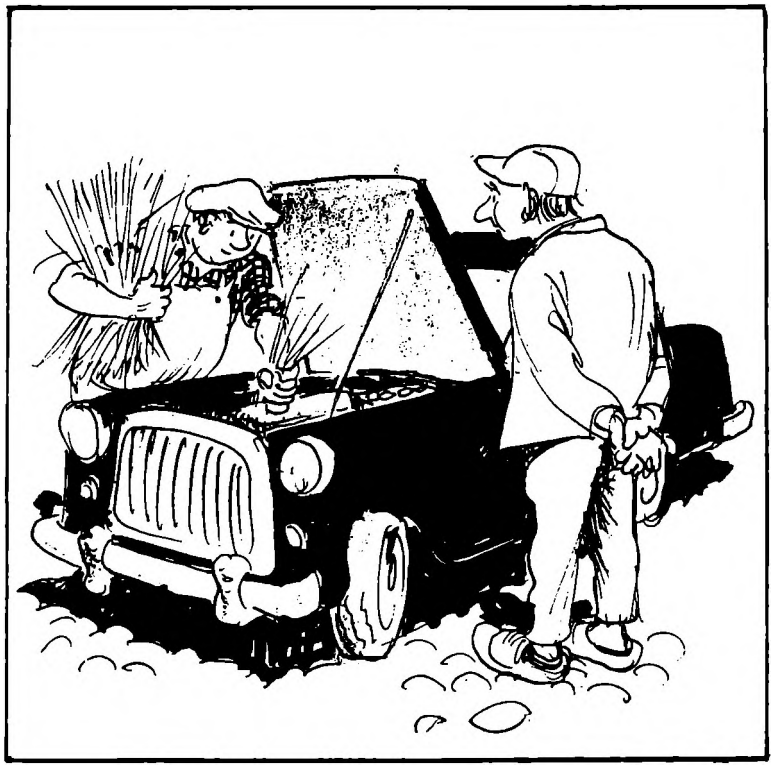

DAGBOGS-BLADE

Olieskift

Skanderborg Landboforening mener, at man i mange hensender kan erstatte olie med halm.

Vindens energi er svær at tæmme på en måde, der passer ind i den moderne teknik, men den moderne vindmølle står med karakterfuld silhouet

at leve med, hvis vi mener noget alvorligt med al snakken om udnyttelse af alternative energikilder.

Som en følge af landbrugenes placering i det åbne land skulle der være mulighed for, at man i landbruget kunne udnytte vindens energi gennem opstilling af vindmøller enten til elproduktion eller opvarmning alene. Den moderne nyttiggørelse af vindenergien har dog voldt en del praktiske, tekniske problemer, men disse problemer kan løses – det bliver til slut et spørgsmål om, hvad en vindmølle må koste. Et mere principielt og langt vanskeligere problem er vindenergiens svingende natur. Dette forhold er så vanskeligt og væsentligt, at en virkelig betydelig udnyttelse af vindens energi vil forudsætte enten effektiv og billig lagring af energi eller en total omstilling af vor levevis, hvor vi indstiller os på at bruge energi, når energien er til rådighed. For moderne mennesker er det vel en absurd tanke at skulle møde på

arbejde, når vindhastigheden er høj nok til, at vindmøllen kan trække maskinerne. Sådan indrettede man sig imidlertid den gang, man i landbruget anvendte vindmøller til drift af kværn og tærskeværk. Sammenholdes foranstående med de økonomiske kendsgerninger synes vindmøller foreløbig ikke særlig attraktive, og dog dukker de nu frem.

Landbrugets affald, herunder især husdyrgødning, er nu mulig leverandør af energi i form af metangas (biogas). Principperne for forgæring af organisk materiale med udvinding af gas er kendte og har i enkelte tilfælde været anvendt, men ikke i større omfang med det primære sigte at skaffe energi. Anlæg til udvinding af gas af husdyrgødning er i de seneste år dukket op i et mindre antal og kan forhåbentlig i løbet af få år give konkrete, kontrollerede resultater med hensyn til anlæggenes totalproduktion, produktionsrytme og gaskvalitet samt erfaringer med anvendelse af gassen som energikilde for drift af varmeanlæg og forbrændingsmotorer til elproduktion. De anlæg, der til i dag er opført her i landet, har alle mere eller mindre karakter af eksperiment og er enten teknisk ret primitive eller meget dyre. Væsentligst er imidlertid, at vi til dato savner kontrollerede tal, der dokumenterer en tilstrækkelig sikker og regelmæssig produktion. Biogas-interesserede landmænd har derfor al mulig grund til at se tiden an og opmærksomt følge resultaterne fra de allerede opførte anlæg.

Nyttiggørelse af nogle af de utraditionelle energikilder, og det gælder ikke mindst biogas, er så dyrt, at der må være sikkerhed for en produktion, der står i rimeligt forhold til den foretagne investering. Forskellige tilskudsordninger kan nok bøde på resultatet for den enkelte investor, men skal investeringen også

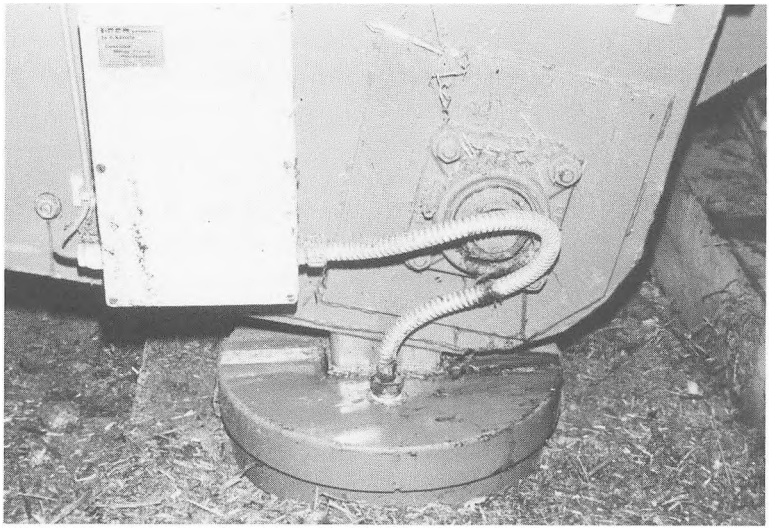

Elektronisk vejeenhed. Herfra sendes impulser til styreskab

Styreskab for styring af blandeanlæg til kvægfoder

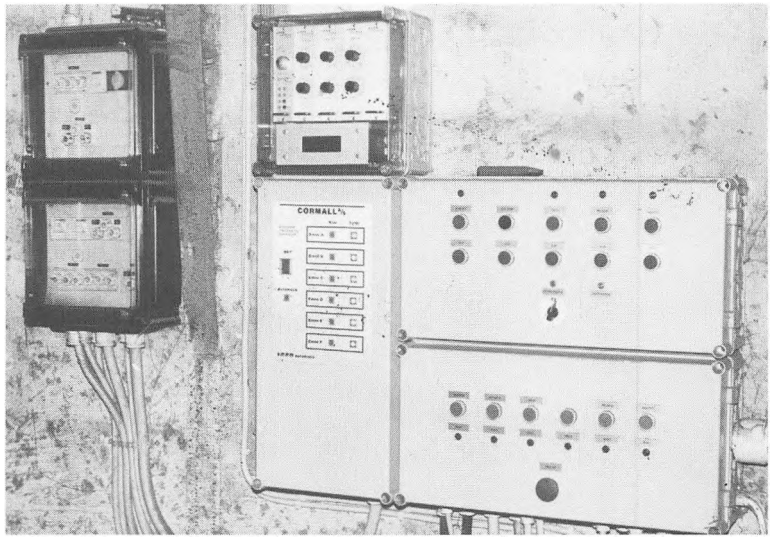

være samfundsmæssig lønnende, skulle anlæggene gerne på lidt længere sigt kunne etableres uden offentlige tilskud. Desuden kan det vel ikke udelukkes, at de offentlige tilskud kan være med til at holde anlægspriserne på et for højt niveau.

I løbet af 1970'erne har elektronikken for alvor holdt sit indtog i landbruget. Denne særlige del af teknikken er jo især taget i brug til automatisk styring på forskellige områder. Ved hjælp af elektroniske følere kan udsving i temperatur, fugtighed, tryk, hastighed m. v. opfanges og omsættes til signaler, som så igen kan starte eller stoppe motorer, lukke eller åbne ventiler o. s. v. Et af de ældste og mest kendte områder, hvor denne teknik er udnyttet til automatisk styring i landbruget, er nok i forbindelse med staldventilation, hvor automatisk start og stop af ventilatorer i forhold til staldtemperaturen gennem flere år har været en selvfølgelighed.

Det er naturligt nok i staldene, automatiseringen især sættes ind, idet man her har nogle bestemte processer, som skal gentages med faste mellemrum. For eksempel er det efterhånden almindeligt, at svinebesætninger fodres på bestemte tider med korrekt fodermængde – alt styret af et ur, som slutter en styrestrøm på de forud indstillede tidspunkter. De fleste læsere vil selv kunne fortsætte med andre eksempler på opgaver, som er overtaget af de små elektroniske komponenter i de styreskabe, der efterhånden er en del af enhver teknisk installation i vore bygninger.

Alle disse ting er naturligvis med til at lette os for mange ting i hverdagen, men det daglige tilsyn og pasning kræver samtidig større specialkendskab til anlæggene, hvilket f. eks. gør afløs-

ning vanskeligere, ikke mindst hvis afløseren skal findes uden for bedriften.

På næsten alle områder griber lovgivningen ind i vor daglige aktivitet. Også landbrugets motorisering og mekanisering har skabt behov for særlig lovgivning. Traktorernes fortrængning af hestene skabte naturligvis et behov for revision af færdselslovens bestemmelser med tilføjelse af særlige regler for færdsel med traktorer uden at kræve egentlig registrering som gældende for biler og med de deraf følgende krav til teknisk udstyr og vægtafgifter m. v. Bestemmelserne vedrørende fritagelse for benzinafgift og farvning af den særlige »traktorbenzin« gjorde det muligt at købe benzin til landbrugstraktorer til væsentlig lavere priser end til registrerede køretøjer. Samtidig blev landbrugstraktorerne naturligvis pålagt nogle restriktioner med hensyn til vejtransportens omfang, dette naturligvis for ikke at påføre de afgiftspligtige transporterhverv ubillig konkurrence. Foruden færdselsloven har arbejderbeskyttelsesloven haft stor indflydelse på forholdene omkring landbrugets mekanisering. Sikkerhed og personbeskyttelse er naturligvis af afgørende betydning i al erhvervsaktivitet. Derfor fastlægges en lang række regler for omgang med maskiner og materialer af mange forskellige slags. Loven om traktorers styrtsikring hører til blandt de mere markante af de mange bestemmelser, som skal beskytte mod fysiske personskader.

Efterhånden som omsætningen i landbruget er gået frem ...

Af konsulent Anders Nielsen og gårdejer Aksel Hansen

Konsulent Anders Nielsen, Skanderborg Landboforenings regnskabsafdeling

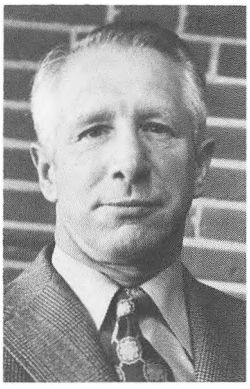

Gdr. Aksel Hansen, Illerup, formand for regnskabsafdelingen siden 1973

I det skrift, der blev udgivet i anledning af foreningens 50 års jubilæum i 1930, blev afsnittet om regnskabsføring åbnet med overskriften »Regnskabssagen« og indledt med følgende tre sætninger:
»Efterhånden som omsætningen i landbruget er gået frem og en stor del af produktionen hidrører fra indkøbte varer, er det, at interessen for regnskabet har meldt sig.
Det er også af meget stor betydning for landmanden at se, om en sådan forøgelse i omsætningen virkelig er rentabel.
Foruden dette kan et regnskab på så mange måder give belærende og gode oplysninger for den regnskabsførende.«
Disse tre sætninger har stadig fuld gyldighed i dag, 50 år senere, når man nu skal udarbejde en oversigt over det, som det regnskabs- og driftsøkonomiske arbejde har udviklet sig til at være netop nu.
Etablering af regnskabsarbejdet ved Skanderborg Landboforening kom først i stand fra april 1920, så regnskabsarbejdet har altså kun 60 års jubilæum nu her i 1980.
Oprettelse af en regnskabsafdeling blev behandlet på generalforsamlingen i vinteren 1920, og det blev besluttet at føre sagen ud i livet. Til at sørge for at noget skete, blev nedsat et regnskabsudvalg på 5 mand, som kom til at bestå af R. J.Rasmussen, Nygårde (formand), P. Petersen, Hemstok, M. Pedersen, Fruering, Th. Hauberg Lund, Mesing, og Jacob Jacobsen, Brørup.

Udvalgsarbejdet resulterede i, at den første konsulent, M. Bagge, der hidtil havde været ved Københavns Amts Landboforening, blev antaget fra 1. april 1920.
Ved regnskabsarbejdets begyndelse meldte der sig en del, således at den første regnskabsberetning kom til at omfatte 53 landbrug. Mange af det første års deltagere gik med med den indstilling, at de kun ville være med ét år, men allerede det næste år omfatter beretningen 71 deltagere, og tilslutningen er, siden arbejdet begyndte i 1920, gået frem hvert år. Hvert år siden regnskabsarbejdet begyndte, er der udgivet en beretning om det

regnskabsmæssige resultat. I dag dog af et helt andet udseende end den første beretning.
I alle årene indtil 1972 er regnskabstallene blevet indberettet til Foreningen af Jyske Landboforeningers kontor i Århus. I 1972 blev Landsudvalget for Driftsøkonomi dannet med fagligt landscenter i Viby, og dertil er vore tal siden da blevet indberettet. Disse kontorer har så bearbejdet materialet og forestået trykning af den lokale beretning. I de seneste år har man dog selv måttet sørge for trykning, idet der opstod forskellige meninger om denne lokale beretning, om den i det hele taget skulle udarbejdes, og hvilken form den skulle have. Her ved landboforeningen har der hidtil været stemning for, at der skulle udarbejdes en lokal beretning.
Fra starten i 1920 var der mulighed for at opnå statstilskud til konsulentens løn, men denne tilskudsordning blev gradvis forringet i årene op til 1956, hvor en ny konsulentordning trådte i kraft. Dette indebar, at konsulenten i stor udstrækning drev regnskabsarbejdet som sin egen forretning, idet han selv skulle sørge for dækning af de med arbejdet forbundne omkostninger. Lige siden starten i 1920 er de udarbejdede regnskaber blevet anvendt som grundlag for de tal, man skulle påføre selvangivelserne til skattevæsenet, selv om det vist nok i første omgang var vanskeligt at få ligningsmyndighederne til at godkende disse tal, hvis det opgjorte resultat afveg fra de tal, som man var vant til at regne med ved de meget skønsmæssige ansættelser, der blev foretaget den gang.

Regnskabspligt fra 1954

I årene op til 1954 udvikler regnskabsarbejdet sig relativt roligt, men i 1954 blev der indført regnskabspligt for ejendomme over en vis størrelse, og dette betød en væsentlig stigning i antallet af regnskabsførende landbrug. Denne regnskabspligt er siden da gradvis blevet udvidet i årene op til 1960, således at alle ejendomme over 15 ha i dag har egentlig bogføringspligt. Denne bogføringspligt er jo sikkert den væsentlige årsag til, at antallet af regnskabsførende landbrug ved regnskabsafdelingen her i foreningen er steget fra omkring 170 i slutningen af 50-erne til i dag at være lidt over 500.
Som nævnt blev der i 1956 vedtaget en ny konsulentordning med et relativt pænt tilskud fra staten i form af en del af løn og kørsel til konsulenter og assistenter. Den nye ordning betød, at nu skulle alt arbejde være foreningens og den økonomiske side af sagen i fuld udstrækning indgå i foreningens samlede årsregnskab. For så vidt angår tilskud til foreningernes regnskabsarbejde, blev der dog indført en begrænsning, som også har gyldighed i dag. Begrænsningen består i, at der til landskontoret skal indberettes et vist antal regnskaber for hver person, der søges til-

skud til. Det hele styres via et pointsystem, som det vil føre for vidt at komme ind på her.
I 1958 træder den første lov om kapitalvindingsskat i kraft, og det betyder straks en udvidet rådgivning i salgssituationer, idet det kunne komme til at koste mange penge, hvis der ved handelsaftalerne ikke blev taget fornødent hensyn til denne nye skat. Denne lov er siden blevet udvidet og ændret mange gange, således at den i dag griber ind i en lang række forhold, selv om fortjeneste ved afståelse af fast ejendom er langt det vigtigste afsnit. Rådgivningsarbejdet på dette område er derfor blevet en vigtig del af arbejdet ved regnskabskontoret.
Det første konsulentskifte ved regnskabsafdelingen fandt sted i efteråret 1960, idet konsulent M. Bagge pludselig afgik ved døden. Han havde da virket ved regnskabskontoret i mere end 40 år. Som tidligere nævnt blev han antaget i april 1920 og havde altså været med lige fra starten. Regnskabskontoret havde til huse i hjørneejendommen Møllegade-Adelgade, fik siden et par mindre værelser i porten mellem den nuværende farvehandel og sparekassen SDS. Det ansatte personale bestod af konsulenten og 2 kontorelever, så der krævedes ikke megen plads den gang.
I foråret 1961 flyttede regnskabskontoret over i Møllegade 2 C, i en lejlighed lige ved siden af kontoret, hvor Planteavls- og husdyrbrugskonsulent havde til huse. Siden da har foreningens forskellige afdelinger haft kontor i umiddelbar forbindelse med hinanden, til absolut fordel for det driftsøkonomiske arbejde.
I de følgende år voksede antallet af regnskaber forholdsvis hurtigt. Fra og med 1961 blev regnskabssystemet ændret en del i forhold til den metode, som hidtil var anvendt, idet kassebøgerne blev af den type, hvor man beholder kopien i bogen, medens originalen indsendes til afstemning og kontering på kontoret. Årsopgørelsen ændrede også udseende i forhold til den opgørelse, der hidtil var udsendt til landmændene.

Da momsen kom i 1967

En begivenhed, som betød en væsentlig udvidelse af arbejdet ved regnskabsafdelingen, var indførelse af momsen i 1967. Hidtil var kun kasserapporter blevet indsendt til kontoret, men det blev nu nødvendig også at behandle de til regnskabet hørende bilag for at være sikker på at grundlaget for momsopgørelserne var i orden. Med hensyn til momsen blev valgt den fremgangsmåde, at kontoret, som en del af arbejdet ved det enkelte regnskab, påtog sig at foretage disse momsopgørelser, idet man alligevel skulle uddrage momsen af regnskabsmaterialet for at kunne få den egentlige omsætning i driftsregnskaberne.
Ved at bilagene nu kom til behandling på kontoret, blev der herefter langt bedre hold i regnskaberne, idet der kunne foretages en mere sikker kontering af kassebogsomsætningen med

mindre risiko for ubehagelige overraskelser ved en eventuel forekommende revision af regnskaberne fra skattevæsenets side.

– så kom EDB-teknikken ...

I midten af tresserne begyndte EDB-teknikken sin indtrængen på områder for talbehandling, og registrering af data i det hele taget. Da der efterhånden var blevet mange tal at holde styr på i det enkelte regnskab, var der selvfølgelig interesse for at følge udviklingen for at se, om der også kunne være tale om at anvende EDB ved opgørelse af landbrugsregnskaber. De første forsøg her ved afdelingen med nogle få regnskaber blev foretaget på regnskabsåret 1967/68 og med omkring 150 regnskaber for året 1968/69.

Det foregik via Jordbrugernes Datacentral i Aalborg på den måde, at de afstemte og konterede kasselister samt opgørelseshefte med status og diverse efter- og omposteringer blev sendt til hulning i Aalborg, hvorefter de fremstillede hulkort dannede grundlag for en EDB-mæssig opgørelse af regnskaberne. Det anvendte EDB-system fungerede for så vidt udmærket, men det var en besværlig forretningsgang, at alt regnskabsmaterialet skulle sendes ind til centralen, så da der på tidspunktet lige før 1970 blev gjort en stor indsats for at skabe et landsdækkende system, blev arbejdet med anvendelse af EDB indstillet efter disse første forsøg.

I 1969 var arbejdsstyrken ved regnskabsafdelingen kommet til at bestå af 2 agronomer, 1 landbrugstekniker og 3 kontordamer, og hver en krog var efterhånden optaget på kontoret i Møllegade. Det var derfor yderst belejligt, at der blev mulighed for at leje 1. sal på det tidligere Hotel Niels Ebbesen med rimelig plads

Data fra det enkelte regnskab overførtes til papirrullen, der derefter ved optisk læsning overførtes til EDB-centralens system, men rullerne var vanskelige at forsende med postvæsenet

til hele landboforeningens virksomhed. Her havde regnskabskontoret til huse i fem år indtil 1974.
En betydelig begivenhed med en forøgelse af kontorets virksomhed til følge var indførelsen af kildeskattesystemet fra 1. januar 1970. Særlig de første to år efter overgangen til dette skattesystem gav mange besværligheder med at få dette forøgede papirarbejde til at fungere hos de landbrug, som havde lønnet medhjælp. Det gav også et nyt sæt data, som der skulle holdes styr på i den løbende grundregistrering.
Som tidligere nævnt blev der omkring 1970 arbejdet med skabelsen af et landsdækkende EDB-system og i 1972 var det såkaldte S 72-system klar og blev godkendt af det faglige landsudvalg. Her ved Skanderborg Landboforening gik man i gang med at anvende systemet fra midt i sommeren 1973 og ved udgangen af 1974 kørte samtlige regnskaber på EDB og har gjort det lige siden. Man valgte at lade arbejdet udføre på Landbrugets EDB-central, LEC, i Risskov, idet det var den central, som var den første med at få grønt lys til at køre S 72-systemet.
I de første par år blev alle data fra det enkelte regnskab overført til LEC via nogle papirruller og indlæst ved optisk læsning af disse papirruller på EDB-centralen, men allerede efter et par års forløb, gik man over til en ny teknik, idet de omtalte regnemaskineruller var besværlige at sende med postvæsenet. Ligeledes var de anvendte maskiner heller ikke alt for driftssikre.
I dag overføres hele talmaterialet via en såkaldt diskettestation. En diskette er meget lig en grammofonplade, og den kan indeholde et væld af oplysninger, og den er meget nem at sende med postvæsenet til EDB-centralen. Da talmaterialet skal sendes med postvæsenet både frem og tilbage hver gang, er der i sommeren 1979 afgivet bestilling på et anlæg, som via telefonnettet står i konstant forbindelse med EDB-centralen. Det nye anlæg

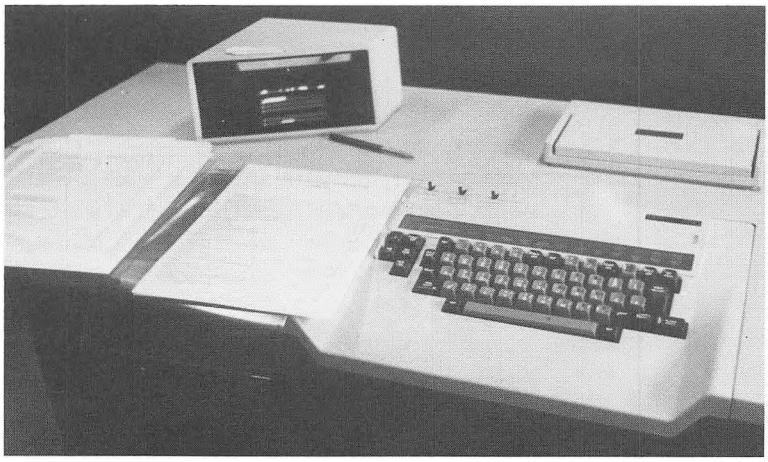

I dag bruges en såkaldt diskette-station, som ses her. Via telefonnettet overføres regnskabsoplysninger, der indkodes på få minutter til EDB-centralens behandling

Regnskabsafdelingens personale ved landbo-foreningens 100 års jubilæum med konsulent Anders Nielsen på venstre fløj. I 1920 var der én konsulent og to kontorelever

forventes installeret omkring 1. maj 1980. Det vil betyde, at alle opgaver kan løses med det samme i løbet af få minutter, forudsat at de fornødne oplysninger i forvejen er indkodet i systemet. Når grundregistrering samt de nødvendige supplerende oplysninger er inde i systemet kan i dag tilbydes følgende udskrifter og balancer:

Omsætningsbalancer:	Posteringsbalance
	Kontobalance
Råbalancer:	Råbalance skat
	Råbalance drift
Budget:	Budgetudskrifter
	Budgetkontrol
Driftsregnskaber:	Produktionsregnskab
	A-regnskab
Skatteregnskab:	Skatteregnskab
	Opgørelsesbalance
	Momsopgørelser

Dette er måske en lidt lang omtale af S 72-systemet, men da det er det værktøj, som i allerhøjeste grad indgår i kontorets daglige arbejde, må det være på sin plads at nævne, hvad systemet kan bruges til i tiden fremover.
I 1973 blev der som følge af Danmarks tilslutning til EF indført en ordning, den såkaldte moderniseringsstøtte. Denne ordning betød en ny arbejdsopgave for kontoret, idet al papirarbejde i den anledning skulle foregå gennem såkaldt sagkyndige konsulenter. Indtil nu er mellem 60 og 70 projekter med udvidelse af

produktionsapparatet blevet behandlet her ved foreningen og har opnået støtte.

I 1974 blev regnskabsafdelingen sammen med det øvrige personale i foreningen flyttet op på »Godthåb«, Foreningen af jyske Landboforeningers ejendom, hvor man havde lejet den der værende kontorbygning. Dette gav bedre arbejdsforhold end i det gamle Hotel Niels Ebbesen med betydelig mere plads til de fornødne arkiv- og materialemængder. Her havde kontoret så til huse, indtil man i foråret 1979 flyttede ind i den nye kontorbygning, som landboforeningen har ladet bygge. Det er vistnok mindst 6. sted, der nu er kontor i den tid, der har været regnskabsafdeling ved Skanderborg Landboforening.

Nu i skrivende stund består personalet ved regnskabsafdelingen af 3 agronomer, 2 landbrugsteknikere og 6 kontordamer, hvoraf et par er på deltid. Kravene til regnskabernes kvalitet, og det, de skal bruges til, vokser stadig, så det må forudses, at personalet må yderligere udvides i tiden fremover, hvis man forudsætter det samme antal regnskabsførende landbrug som hidtil.

Husholdningsafdelingen må forny sig hele tiden

Af konsulent Patricia L. Lunddahl

Konsulent Patricia L. Lunddahl

I sammenligning med Landboforeningens 100 år er Husholdningsudvalget kun »midaldrende«. Det var først i 1924, at Skanderborg Landboforening, som en af de første, imødekom en udfordring, der kom ved det jydske delegeretmøde i 1921 og igen i 1923. Det resulterede i nedsættelse af et husholdningsudvalg på jydsk plan i 1923, hvor planteavlsudvalgets sekretær, konsulent M. K. Kristensen, Skanderborg, blev den første sekretær for det jydske udvalg. Det var muligvis derfor nærliggende, at Skaderborg ret hurtigt kom med i det nye arbejde, men det var ihvertfald ikke mindst, fordi der her på egnen fandtes en særdeles dygtig og aktiv dame, fru Ingeborg Bønløkke Petersen, Foerlev Fredensgård. Ingeborg Bønløkke Petersen var uddannet husholdningslærerinde fra Suhr i 1907 – ovenikøbet med den højeste eksamen, der indtil da var taget. Hun var en foregangskvinde på det husholdningsfaglige område, blandt andet gik hun stærkt ind for de unge pigers faglige uddannelse. De unge piger, der var i huset hos hende, fik en regulær undervisning. Hun interesserede sig meget for ny teknik såsom henkogning af kød, frugt og grøntsager, tørring af frugter, og for ernæring og kostundersøgelser. Da hun blev valgt af Landboforeningens bestyrelse til formand for det husholdningsudvalg, der blev nedsat ved generalforsamlingen den 11. marts 1924, gik hun med liv og sjæl ind for sagen. Der findes ikke protokol for udvalgets første fire år, men man kan gætte sig til den iver og energi, der blev udvist af de første fem damer med Ingeborg Bønløkke Petersen i spidsen. Et af de første større arrangementer, der fortælles om, var en udstilling i Håndværkerforeningens teatersal, antageligt i vinteren 1925, hvor statskonsulent Lund fra Amerika talte, og hvor fru Bønløkke Petersen egenhændig lavede en udstilling af alle de retter, der kunne laves af en kalv. Det kom jo så vidt, at man i 30'erne kun fik 4,10 kr. for en 8–14 dages kalv og 30 kr. for en ko. Det kunne ikke betale sig at fede kalvene op, så spises skulle de. Men kødet var blødt og slasket, og det var ikke alle, der var lige dygtige til at tilberede kødet, så det kunne accepteres af folkene på gårdene. Det kunne fru Bønløkke Petersen, og hun viste det på udstillingen. Alle retterne blev lavet hjemme på gården og kørt ind til byen af forkarlen i en landbrugsvogn, hvorefter de blev stillet op. Der var borde fyldt med retter, med

opskrifter og parteringstavle, så man kunne se, hvor på kalven de forskellige retter »hørte hjemme«.

Skiftende navne på formandspladsen

Fru Bønløkke Petersen gik ud af udvalget i 1928, og fru Bolette Dam, Hylke Mølle, overtog formandsposten. Fru Dam, der også var en usædvanlig aktiv og initiativrig dame, var formand i ni år og blev efterfulgt af Helga Schou-Petersen, Alken. Da hun måtte frasige sig arbejdet p. g. a. sygdom, trådte fru Ella Schou-Laursen, Mjesing, til, og fungerede som stedfortræder i et år. Hun ønskede dog ikke at overtage formandsposten på længere sigt, og det overgik til fru Jensine Hauberg Jensen, Adslev. Husholdningsudvalget var hendes store interesse, og hun lagde, trods langvarig sygdom, et meget stort arbejde i det i alt 23 år, hvoraf de 21 som formand (1940–61). Hun blev afløst af Anny Lund Christiansen, Mjesing, der var formand fra 1961–66, efterfulgt af Rigmor Brandt, Mjesing, fra 66–69, og Marie Pedersen, Hemstok, fra 69–74, Hanne Lissa Carstensen, Alken, og den nuværende formand, Inger Søndergård, Hemstok. Fælles for alle disse damer har været et travlt liv som landhusmødre, med arbejde både ude og inde – og så det, at de alligevel har haft overskud til at lægge et ekstra arbejde i foreningslivet. Nogle af dem har desuden været helt uvant med »offentlige hverv«, men tog opgaven op, og løste den alligevel.

Den første formand for Husholdningsudvalget fru Ingeborg Bønløkke Petersen

I de første år havde man ikke ansat konsulent i den lokale forening, men der blev trukket på frk. Holmsgård fra det Jydske udvalg, og især på frk. Johanne Hansen, der var lærerinde på Ry Husholdningsskole og senere forstander på Als Husholdningsskole. I 1929 ansatte man frk. Thyra Røy, der skulle bruge 40 dage i Landboforeningen. Hvor resten af tiden skulle bruges, vides ikke, men det formodes at være i undervisning. Et af de arrangementer hun ledede, var en arbejdende udstilling ved Ungskuet i Skanderborg i sommeren 1929. Hun havde undervist en halv snes unge piger, og nu viste de, hvad de havde lært i »Kvindernes Telt« på Ungskuet.

Da hun rejste i 1930, blev man enige om at søge ansat en konsulent, og til den ende indgik man et samarbejde med Frisenborg-Faurskov Birks Landboforenings Husholdningsudvalg (nu Hammel) og Høver og Omegns Landboforenings Husholdningsudvalg. Konsulenten blev frk. Thyra Jensen, der blev ansat den 20. maj 1930 til en løn af 2.000 kr. årligt. De første år rejste Thyra Jensen rundt i det store distrikt med cykel eller tog og overnattede tit i private hjem som en slags rejsende lærerinde. Hendes arbejdsfelt var noget anderledes end en moderne husholdningskonsulents. I de gamle protokoller kan man læse, at konsulenten stilledes til rådighed til hjælp med henkogning mod et vederlag af 3 kr. pr. dag plus rejseomkostninger. Demon-

strationer af nye metoder og nye ideer var der også en del af, ligesom der er i dag, men nok med en noget mere fremtrædende plads i programmet, idet praktiske færdigheder i mange nye ting skulle indøves. Netop henkogning – af frugt, grøntsager og især kød – var jo det store fremskridt til afløsning for saltkarrene og til variation af vinterens kost.
Samarbejdet mellem Skanderborg og Hammel om konsulentansættelse består endnu og kan således fejre 50 års jubilæum i maj 1980, mens Høver opsagde samarbejdet i 1974.
Noget af det, der blev lagt mest vægt på, var arbejdet for de unge piger. Der var mange kurser og konkurrencer for dem, men det kneb med materialer til undervisningen, og man prøvede at låne eller leje i Hammel, søgte Landboforeningen om et tilskud til køb af redskaber og prøvede at skaffe penge ved forskellige udstillinger, men det var et tilbagevendende problem, og i 1932 fik man den idé at henvende sig til Dansk Kvinde Samfunds Skanderborg-afdeling. Nu kom der system i undervisningen, idet man oprettede et skolekøkken i lokaler lejet af kommunen i bygningen Adelgade 104, og undervisningen her fortsatte helt til 1949, da lejemålet blev sagt op. Da regnede man med at skulle afholde ungdomskursus ude omkring igen, men det fremgår af protokollen, at kurset fortsatte i Skanderborg kommunes skolebibliotek indtil 1952, hvorefter det blev forlagt til den nye fællesskole i Venge. Det fremgår ikke af protokollen, hvornår husholdningsudvalget holdt op med at drive en decideret kursus-virksomhed for unge piger, men den er nok aftaget i takt med, at skolekøkkenundervisningen og ungdomsskolen udvidedes. Der blev dog endnu i 1954, 55 og 56 afholdt feriekursus for unge piger af 2–3 dages varighed på henholdsvis Hadsten, Struer og Gråsten Husholdningsskoler. Nogle af de ting de unge piger beskæftigede sig med, udover de samme emner som husmødrene, var f. eks. servering og borddækning, manchetstrygning og barnepleje. Man kan ikke lade være med at forestille sig, hvad de damer, der skrev under på overenskomsten i 1932, ville sige, hvis de kunne se det undervisningstilbud, der er i husholdnings-fag for de unge i dag, og at det i dag er både mænd og piger, der lærer madlavning.

Under krigen – kursus i sæbekogning

I det hele taget kan man, når man læser i de gamle protokoller, danne sig et billede af arbejdets udvikling gennem årene. I den tidligste tid lå styrken så afgjort i undervisningen i praktiske færdigheder og i nye teorier – henkogning, anvendelse af forskellige frugter og grøntsager. Blot var det dengang æbler og rabarber, i dag er det brokkoli, kinakål og kiwifrugter. Noget, der var aktuelt dengang, er det endnu – eller igen – i dag. I 1933 var der et kursus i bagning af grahamsbrød af hjemmeformalet

hvede – emnet kunne godt tænkes brugt i dag. Efterhånden som krigsårene nærmede sig, kunne man se det reflekteret i programmet. I 1939 kom et kursus i strømpeforfodning og anvendelse af garnrester. Der var foredrag om hjemmekogt sæbe og demonstration af »Erstatningsprodukter som hjælp i rationeringstidens madlavning« – og »bunden var nået«, da man i 1942 måtte tilbyde et kursus i husførelse uden hvedemel. Samtidig havde man dog ikke glemt den kulturelle og sociale side af sagen og havde i 1942 foreslået et to dages ophold for husmødre på Ry Højskole – men så kommer bemærkningen i protokollen – »Da Ry Højskole er taget i brug til andet formål, kan der ikke afholdes husmoderstævne der i år.« Og man anså det for usikkert »på grund af de vanskelige rejseforhold« at afholde husmoderferie andre steder. De vanskelige rejseforhold afholdt ellers ikke damerne fra at komme ud – mange udflugter i denne tid blev gennemført på cykel – f. eks. i 1942, hvor den årlige udflugt gik til Dovergård, Vandrehjemmet Knudhule, Ry Husholdningsskole og Ry Højskole.

Efter krigen tog udviklingen hurtig fat på alle måder, og husholdningsarbejdet fulgte med. I 1945 var man begyndt at tale om oprettelse af andelsvaskerier og frysningsanlæg, og til det allermest presserende behov blev der foreslået, at der skulle ansættes en hjemmesyerske til hjælp for husmødrene til omsyning.

Nu var man også begyndt at udvide interesseområdet og oprette studie- eller læsekredse med sociale spørgsmål, noget der ikke

Havetur sommeren 1961 »100 gæster til kaffe«. Havevandring har altid været blandt sommerens udflugter for Husholdningsudvalg. – Her er det hos fru Anny Lund Christiansen i Mjesing

før er nævnt i protokollen, og der blev en overgang talt meget om muligheden for udveksling af danske og svenske husmødre. I 1948 gik man med i indsatsen for at støtte et fagligt oplysningsarbejde i Sydslesvig. Der blev afholdt en Sydslesvigdag med foredrag, udstilling og indsamling. Det blev gentaget i mange år, og vi sender stadig et mindre bidrag til dette formål hvert år.

Teknikken holder sit indtog i husholdningen

Teknikkens alder vandt nu hurtig indpas, og lige med ét kommer der lysbilledforedrag om tekniske hjælpemidler, køkkenindretning og frysning. I 1949 afholdtes et foredrag om flaskegas, elektricitet og komfur med en foredragsholder fra Teknologisk Institut, og i 1952 kom *Plastik* for første gang på programmet, idet der på dyrskuet var udstilling af P-mærkede plastikvarer. Teknikken var dog ikke mere avanceret, end at dyrskueudstillingen i 1962 viste forskellige praktiske hjælpemidler til vaskehuset – baljevogn med plastkar, fritstående vask og børnebadekar, kurvevogn, transportable tørrestativer, m. m. I tresserne begyndte man også mere end hidtil at interessere sig for boligen som sådan. Der var foredrag i 1962 ved fru Elisabeth Hyldig, Vejen, »Hvad forstår vi ved et ønskehjem«. Man besøgte udstillinger med elementkøkkener o.s.v.
I 1964 havde man dyrlæge Simonsen, Skanderborg, til et foredrag med titlen »Vore levnedsmidlers kemikalieindhold« – noget, der jo er blevet stadig mere aktuelt. I det hele taget er der mange emner, der går igen helt fra den allerførste tid, om end under ændrede former. Bl. a. kan nævnes regnskabskursus, enten som husholdningsregnskaber eller med henblik på den medhjælpende hustru, der fører gårdens regnskaber.

Landbokvindens ligestilling dukker så småt op

Ernæringsspørgsmål og kostundersøgelser har været en selvfølge i alle årene. Man var altid med på dyrskuet, som regel med både en udstilling og med »Kvindernes telt«, hvor der blev solgt is m. m. I 1933 bemærkes det dog i protokollen, at et forslag om salg af hjemmelavet sommedrik, mælk og ostemadder, »forkastedes af Landboforeningens bestyrelse, der fandt det mest fornuftigt at nøjes med salg af is.« Forholdet til Landboforeningens bestyrelse har nok ændret sig en del siden da. Blandt andet bliver husholdningsudvalgets bestyrelse nu valgt ved et beretningsmøde – ikke udpeget af den siddende bestyrelse som før, hvorefter navnene skulle godkendes af Landboforeningen.
En overgang i tresserne synes det, som om det husholdningsfaglige gled lidt i baggrunden, og foredragsvirksomheden blev mest fremtrædende, mange, både lokale og fremmede foredragsholdere holdt for, og der var altid påfølgende diskussion. Den 1. oktober 1967 rejste Thyra Jensen efter trofast virke i 37 år,

DAGENS RAMME

Smågriseproduktion - kun for damer

SKANDERBORG — Skanderborg Landboforening havde i går en annonce i de lokale annonceblade med følgende ordlyd:

„Der arrangeres kursus i smågriseproduktion — kun for damer — på Skanderborg Kommuneskole, Mollegade, Værelse 3, torsdag den 12. nov. kl. 19.30".

Konsulent Aa. Egebjerg Jensen, Skanderborg, står for annoncen og forklarer: — Det er husholdningsudvalget under landboforeningen, der vil arrangere et kursus for husmødre, hvor de kan lære at passe grisene rigtigt. Der er mange landhusmødre, der hjælper til i stalden, men de ved ofte ikke, hvad det er, de foretager sig. De sættes blot i sving af manden.

Det må vist siges at være betryggende oplysninger. s t t.

Avisens tegner forestillede sig grisepasningskurset i Skanderborg på et meget udviklet niveau

og Inge Pedersen blev ansat som konsulent. Nu blussede aktiviteten op igen, og man understregede forbindelsen med Landboforeningen, bl. a. ved at udvalgets program kom med i Landboforeningens trykte program. Inge Pedersen boede i Mjesing og havde telefon og kontor i sin private bolig, som det var og stadigt er almindeligt mange steder. Forskellige demonstrationer havde hele tiden været på programmet, men nu fremtrådte de med »moderne titler« – »De nye tekstiler,« »Fup og Fakta om plast«, »Fra madpakke til festbord«, »Ovnretter«, m. m. Der blev også forsøgt arrangementer for mødre med småbørn og gjort en indsats for at »få fat i« de yngre husmødre.

Ordet »forbruger« optræder for første gang i oktober 1968, selv om begrebet kendtes længe forinden, og man enedes om at invitere fr. Judithe Boock, Silkeborg, til at tale om »Husmoderen som forbruger«. Man blev også meget modige og fik inddraget mændene i møder udover det årlige fællesmøde med foredragsholder. I vinteren 1968–69 var der et emne, der hed »Er familiens foderplan i orden?«

Igennem alle årene, og især siden 1967, er der gjort mange forsøg på at vedligeholde/skabe ny interesse for husholdningsudvalgets program. Forsøgene har dog ikke altid været lige vellykkede – i beretningen for året 1968, kunne formanden, fru Rigmor Brandt, konstatere, at der var udsendt ca. 1100 spørgeskemaer til medlemmerne i håb om at få et virkeligt grundlæggende rettesnor for udvalgets arbejde. Resultatet var enormt skuffende, idet der kun kom ganske få svar.

I december 1969 flytter Landboforeningens kontor til Niels Ebbesen Bygningen, og Inge Pedersen fik kontorlokaler sammen med de øvrige konsulenter. Dette var en stor fordel for både konsulent og medlemmer.

I december 1970 havde man som fordragsholder til julemødet

fru prof. Lindhardt med emnet »Er storfamilien en udfordring til vort ægteskab?« – endnu et tydeligt tegn på de ændrede tider. Det var et kursus i møde og taleteknik på sin vis også, og endnu mere tydeligt reflekteres det i, at man i 1972 begyndte på et kursus i grisepasning for medhjælpende hustruer med Aage Egebjerg som instruktør. Når man læser protokollen for årene før og under krigen, var de eneste programpunkter af denne type noget med fjerkræhold og havebrug – det er traditionelt konens områder uden for huset. Men efterhånden forsvandt pigerne og karlene fra gårdene for aldrig mere at vende tilbage, og landbokonen kom mere og mere til at »hjælpe til« ude. Men at »hjælpe til« er ikke tilfredsstillende i længden – det er langt rarere at *vide* noget om, hvad det er, man laver, og det er på baggrund af det, man har holdt kursus i husdyrbrug under husholdningsudvalgets regi.

I sommeren 1971 bad Inge Pedersen, (der nu var blevet gift Poulsen), om at måtte nedsætte sin arbejdstid, hvorefter der blev søgt en deltidsassistent til hende. Da viste Landboforeningen, Husholdningsudvalget og Inge Poulsen megen velvilje, for ikke at sige mod, ved at ansætte en ung canadisk husholdningskonsulent. Samarbejdet mellem Inge Poulsen og mig blev vellykket, ikke mindst set fra min side, og da Inge Poulsen fratrådte sin stilling, fortsatte jeg sammen med Vibeke Gylling Jørgensen, Sall,

Nuværende bestyrelse – Husholdningsudvalg og konsulenter. Stående fra venstre: Eva Vestergård, Hem, konsulent Vibeke Gylling Jorgensen, Ruth Egebjerg, Horndrup,
Inge Petersen, Virring, Betty Munk-Pedersen, Nr. Vissing, og konsulent Patricia Lunddahl. Siddende fra venstre: Inger Therkildsen, Tåning, formand Inger Søndergård, Hemstok, og Elly Petersen, Hylke

Husholdningsudvalget tager på udflugt eller studietur et par gange om året – her en busfuld damer på vej til Kobenhavn i 1977. Konsulent Vibeke Gylling deler – ikke omdelte sange – men kort over Kobenhavn ud

der blev ansat 15.1.75. Samtidig, da samarbejdet med Høver og Omegns Husholdningsudvalg ophørte, indgik vi en aftale med Skanderborg kommune, hvorefter husholdningskonsulenterne bemander et forbruger-oplysningskontor én eftermiddag ugentlig, samt står til rådighed for socialforvaltningen i husholdningsfaglige spørgsmål.

Når man taler med de, der har været aktive i udvalgets arbejde gennem årene, og læser i de gamle protokoller, får man et tydeligt indtryk af landbokvindens arbejdsfelt og interesser gennem tiden. Det afspejles i de faglige emner, men også i noget som f. eks. omgangstonen, hvor man i de første mange år tiltalte hinanden med »De« og »Fru«. Det kan sammenlignes med nu, hvor bestyrelsens medlemmer er på fornavn og »Du« som en naturlig ting. Nyt er det også, at mange af medlemmerne nu har arbejde uden for gården. Hvordan kan vi også give dem et tilbud? Man skal stadig følge med tiden, med dens stadig mere komplicerede krav om oplysning. Meget har ændret sig, men det grundlæggende er det samme – konsulenten står stadig til rådighed både i undervisningssituationer og til individuel vejledning på mange felter, og udvalget gør stadig, hvad det kan for at sammensætte et program, der opfylder et reelt behov.

Stadig tid, lyst og interesse for sagen

Af Inger Søndergaard

Inger Søndergård, formand for Husholdningsudvalget

Når man er medlem af en bestyrelse på den ene eller den anden måde, kan man ikke lade være med engang imellem at gøre sig nogle tanker angående foreningens arbejde. Man spørger sig selv, hvorfor går vi ind til denne opgave og ofrer tid og energi på det. Mon der stadig er et behov for, at vi er der?

Det mener vi nu, der er, for når husholdningsudvalget har bestået siden 1924 og indtil nu, hvorfor skulle det så ikke fortsætte – der bliver dog stadig sluttet op med det, så helt omsonst må det vist ikke være.

Når man læser protokollen, kan man jo se, at det stort set er den samme linie, vi fører, hele tiden noget der er aktuelt. Men tiderne og samfundet har ændret sig meget indenfor denne årrække, så det er nogle andre strenge, vi slår på i dag. Vi prøver at give vore medlemmer faglig, social og kulturel oplysning. Det er ikke nemt at steppe udenom disse tre faktorer i dag. Man skal helst følge med i, hvad der sker, og der sker store ting omkring os hele tiden.

Hvad faglig viden og kunnen angår, så er det meget vigtigt, at de næste generationer lærer noget om det næringsmæssige og det økonomiske i husholdningen. Det er to væsentlige ting, som er værd at vide noget om.

På socialt plan tager vi forskellige ting op, såsom diskussionsmøder om forskellige emner, og på det kulturelle område har vi en del foredrag, og vore ture og udflugter har da ofte en kulturel baggrund.

Alt i alt mener vi, at samværet er af stor betydning for den enkelte. Der er gerne nye impulser at hente, som man så kan gå og fundere over i hverdagen.

Hvordan ellers det vil blive frem i tiden inden for husholdningsarbejdet, er der ingen, der kan sige, men man må da håbe, at der stadig kan blive tid, lyst og interesse til at slutte op om arbejdet.

Landboungdommen nåede sine mål

Af Karen Bækgård Rasmussen

Karen Bækgård Rasmussen, formand for Skanderborg-Ryegnens Landboungdom

Landboungdommen er en landsdækkende organisation under navnet Danmarks Landboungdom. Landskontoret er placeret i Landboorganisationernes faglige landscenter i Viby J., hvor landboungdommens landskonsulent Jørgen Nielsen sidder. Formanden for Danmarks Landboungdom vælges for 2 år ad gangen. På nuværende tidspunkt er det Peter Hellesøe, Als.
I Danmark er der ca. 100 lokalforeninger og er delt i 13 regioner. Skanderborg-Ryegnens landboungdom er under Vejle Amts Landboungdom, der foruden en bestyrelse med 2-3 repræsentanter for hver lokalforening har det praktiske arbejde, ligesom de skal vejlede, støtte og hjælpe medlemmerne i forbindelse med deres arbejde og uddannelse.
Indtil 1963 var det landboforeningerne, som tog sig af ungdomsarbejdet med det formål at interessere og dygtiggøre de unge for landbruget og dets arbejde. Der blev afholdt kurser, konkurrencer og udflugter til gode landbrug. På disse kurser kunne der læres alt, hvad der vedrører driften af et landbrug.
Så kom der i 1963 en indbydelse til stiftende generalforsamling på Hotel Niels Ebbesen, og det var Skanderborg-Ryegnens landboungdom, der indbød. Den nye forening skulle dække Skanderborg og Ry området. Foreningens formål var at samle unge piger og unge mænd til landøkonomisk ungdomsarbejde og at fremme interessen for landbogerningen.
På den stiftende generalforsamling blev der valgt et antal repræsentanter, og 14 dage senere blev der holdt repræsentantskabsmøde. Ud af de 43 repræsentanter, der var, valgte man bestyrelse bestående af 4 unge karle og 3 unge piger. Det var så deres opgave at lave et varieret program, som kunne trække de unge til.
Og efter den selvstændige start flyttede man fra Vejle Amts Landboungdom til Skanderborg amts Landboungdom, der på det tidspunkt bestod af tre andre landboungdomsforeninger. Efterhånden var rammen om en landboungdomforening lagt. Konsulent, bestyrelse, repræsentanter, formål, arbejdsopgaver og det økonomiske var i orden. Nu begyndte man at lave program.
De første år havde man forskellige kurser både for piger og

mænd, bedriftsbesøg, markvandringer, pløjekonkurrencer, studiekredse, debataftener, weekend-ture, samt ture til udlandet. Dette program blev i årene, der fulgte, udvidet med mere alsidige arrangementer såsom: besøg på politistationer, bankbesøg hvor man snakkede økonomi, orienteringsløb, julehygge med lotteri, kursus i byggeteknik, samt kursus i indretning af bolig. På denne måde gik det meget støt og jævnt i foreningen. Medlemstallet var meget stabilt, og økonomisk kunne det gå rundt. Foreningen kørte fortsat med ca. 40 repræsentanter ude i områderne, samt bestyrelsen på 7 medlemmer.
Omkring 1969 begyndte der så småt at ske en tilbagegang i medlemstallet, og bestyrelsen blev enige om at sende programmet ud til samtlige jordbrugere. I 1972 var foreningen dog nede på 47 medlemmer, ca. det halve af hvad der havde været. Det skyldtes, at der var sket en affolkning på gårdene, såvel ude som inde. 1973 var året, hvor der for første gang ikke var piger i bestyrelsen. Repræsentanterne fandtes heller ikke mere. I 1974/75 havde foreningen et medlemstal på ca. 30. Programmet var ikke mere så alsidigt, mest faglige arrangementer. Bestyrelsen gik ned på kun 5 medlemmer. 1976 er året, hvor økonomien kommer på toppen. Slagteriet i Skanderborg blev nedlagt, og landboungdommen modtog derfra et tilskud på kr. 6.000,00. Indtil 1978 har foreningen et medlemstal på 20–25.
Så beslutter bestyrelsen, der på det tidspunkt bestod af 5 unge mænd, at nu skal der ske noget, og man besluttede, at den skulle udvides med 2 piger. I marts 1978 blev de valgt. Efter det konstituerende møde snakkede bestyrelsen om, hvad den ville opnå og hvordan. Man ville lægge den allerstørste vægt på at genskabe det gode miljø, der engang var i foreningen og erkendte, at det var af største betydning, at man kom sammen, udvekslede ideer og erfaringer. Det krævede, at foreningen måtte have mange flere medlemmer, så der kunne blive et godt fremmøde ved arrangementerne. Måden, hvormed det kunne lade sig gøre, måtte være, at der blev lavet et godt og alsidigt program, så der blev noget for enhver smag. Da programmet var færdigt, var det blevet til flere bedrifts-/maskinstationsbesøg, kursus i planteavl, tur ud i det blå, samt en Sct. Hans fest. I sommerens løb kom der også en udveksling i gang med en landboungdomsforening fra Syd-Tyskland. De besøgte Skanderborg-Ry egnens landboungdom i 6 dage, hvor de var privat indkvarteret. Da sommerens program var forbi, var foreningen oppe på 63 medlemmer.
I vinterprogrammet 1978/79 blev programmet yderligere udvidet. Der blev startet kurser i kvægets og svinets pasning, batik og madlavning, og derudover var der suppleringskursus om aktuelle spørgsmål i husdyrbruget. Flere bedriftsbesøg samt besøg hos et korn- og foderstoffirma var også på programmet. Af

ufaglige arrangementer kan nævnes: besøg i en bank, teatertur, fabriksbesøg, havfisketur, dagbladsbesøg samt en studiekreds over emnet »Vore problemer, ikke blot kærlighed«, og som rosinen i pølseenden var der en vinterfest. Til vinterprogrammet blev der som sædvanlig udsendt program til samtlige jordbrugere, men derudover fik Skanderborg-Ry egnens landboungdom lavet en kalender, det var et stykke A4 ark, hvorpå foreningens forskellige arrangementer var påtrykt. Denne kalender blev udleveret til medlemmerne, samt til alle som var interesseret. Det blev en stor succes, og kalenderen bliver fortsat lavet og uddelt.

Aage Secher, Hylke, har deltaget i plojekonkurrencerne for Skanderborg-Ry egnens Landboungdom og er nået så vidt, at han skal repræsentere Danmark ved VM i New Zealand i år

Dette vinterprogram bevirkede, at medlemstallet kom op over 80. Nu er der nok nogle, som tænker: Hvordan kan det være, at en forening mister sine medlemmer og så får dem tilbage nogle år senere? Fremgangen skyldtes, at der var kommet en del nye medlemmer med fra byen, og der var også kommet en del piger med (knap 25% af medlemmerne var piger).
Sommerprogrammet 1979 var meget jævnt fordelt med faglige og ufaglige arrangementer. Udover bedriftsbesøg, skov og markvandringer, bød det bl. a. på kanotur på Gudenåen i en week-end, heldagstur til Djursland, bilorienteringsløb, havfisketur, besøg på foderstofvirksomhed. Pløjekonkurrencen var blevet lavet til et heldagsarrangement, hvor pløjerne kunne indstille og afprøve deres plov om formiddagen inden eftermiddagens dyst. Om aftenen var der så høst- og pløjefest. Det største arrangement i sommerens løb var foreningens genvisit hos landboungdommen fra Oberrotweil i Syd-Tyskland. 22 unge mennesker blev en stor oplevelse rigere. På amtsplan blev der forsøgsvis prøvet at lave et fællesarrangement en lørdag på Hjarnø, et godt arrangement, som fortsat vil blive arrangeret. Det andet arrangement på amtsplan var amtsmesterskaberne i pløjning. Fra Skandernorg-Ry egnens landboungdom var vi repræsenteret med 3 pløjere, 2 seniorer og 1 junior. Den ene af seniorerne, som deltog fra Skanderborg-Ry egnens landboungdom, var Aage Secher, Hylke. Da pløjningen var slut, og resultatet kom, viste det sig, at Aage Secher var blevet nr. 1 i seniorklassen og derfor skulle gå videre til Danmarksmesterskaberne. Danmarks Landboungdoms største arrangement er hvert år Danmarksmesterskaberne i pløjning. Det bliver afholdt på skift i de forskellige regioner, og i 1979 var det Vejle amts Landboungdom, som var vært for arrangementet. DM i pløjning er et 2 dages arrangement, den ene dag pløjes grønjord, den næste stubjord. Som noget nyt søgte Vejle amts Landboungdom om et 1 dags arrangement, og fik det også bevilget. Så skulle alt det, der før var sket på 2 dage, nu ske på en dag. Det blev et yderst vellykket arrangement, hvor alt klappede, som det skulle. For Skanderborg-Ry egnens landboungdom var højdepunktet især, at Aage Secher havde placeret sig som nr. 2 senior og pointmæssigt (både senior og junior) var han også placeret som nr. 2, hvilket var ensbetydende med, at han skal deltage i verdensmesterskaberne i pløjning på New Zealand i maj 1980.
Tilbage til Skanderborg-Ry egnens landboungdoms lokale program for vinteren 1979/80, som bød på kursus i værkstedsfærdigheder, bedrift-/fabriksbesøg, fodrings-/bygge- og uddannelsesaftener, kursus i madlavning og blomsterbinding, en aften om antikviteter, teateraften, bankbesøg, julehygge med gløgg og æbleskiver, besøg hos Falck, samt en week-end tur til Køben-

havn. Som noget nyt blev der lavet en fast mødeaften i hver måned, som var medlemmernes aften, d. v. s. at hvis der var en ting, de kunne tænke sig at høre om, en film de gerne ville se, eller bare dette at være sammen og snakke med hinanden, så var det disse aftener, der blev brugt. Af debataftener var der to. En om medhjælperloven, samt en aften om generationsskiftet. Denne aften foregik i samarbejde med landboforeningen. Af det sidste program her, kan man se, at landboungdomsforeningen i dag fungerer på samme måde, som da den blev startet.

Bestyrelsen for Skanderborg-Ry egnens landboungdom mener hermed, at man er kommet ind i en stabil periode, både med hensyn til arrangementer som med medlemstal, der pr. 1/11 1979 var oppe på 88. Bestyrelsen har opnået det, den gerne ville: at hjælpe og støtte de unge i deres arbejde og med deres uddannelse, samt give alle unge, både fra by og land, mulighed for at være sammen i en forening, hvor man har det rart sammen.

For flid, dygtighed og sparsommelighed

Af Tage Andersen og Jens Kamp

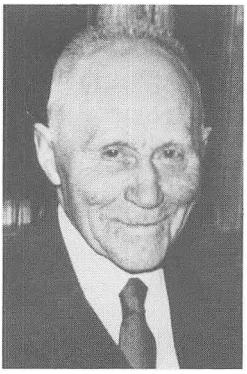

Søren Laugesen, legatets stifter

Den 6. december 1975 døde rentier Søren Laugesen, Ry, 89 år. Søren Laugesen var født i Mammen ved Bjerringbro og blev i sin ungdom uddannet i landbrug.
I 22 år bestyrede han Illerup Vestergaard, og det fortælles, at flid og sparsommelighed altid prægede personen Søren Laugesen. Selv efter at han var flyttet til Ry, hvor han havde købt sig en villa på Skanderborgvej for at nyde sit otium, sad han ikke med hænderne i skødet. Han var travlt optaget af at passe mange af byens haver. Fritiden brugtes til læsning, og det fortælles, at han var stærkt politisk interesseret og fulgte interesseret med i samfundslivet. Afdøde var ugift og efterlod sig ingen livsarvinger, men i 1959 oprettede han testamente. Afdødes formue skulle ifølge testamentet tilfalde et legat, der skulle bære navnet »Søren Laugesens Mindelegat«.
Af legatets fundats fremgår bl. a.:
Legatets årlige nettoindtægter, efter legatbestyrelsens skøn og så vidt muligt en gang om året, skal tildeles en landmand på Skanderborgegnen, der har vist fremragende dygtighed, flid og sparsommelighed i sit erhverv.
Legatsbeløbet skal anvendes til at foretage en for den pågældende landbrugsbedrift nyttig investering til forbedring af bygninger, anskaffelse af maskiner, besætning og andre foranstaltninger, der kan føre til en varig forbedring af bedriften.
Den første bestyrelse består i overensstemmelse med afdødes testamente af:
Formanden for Skanderborg Landboforening gdr. C. L. Baastrup, Underup Kjærsgaard, konsulent ved Skanderborg Landboforening Tage Andersen, Skanderborg, og landsretssagfører M. Paludan-Müller, Skanderborg.

Legatstifterens gravsted på Ry kirkegård

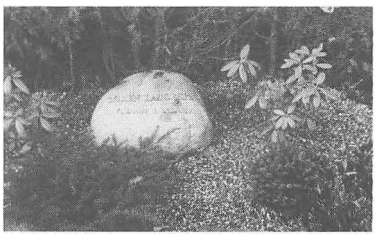

Æres den, der æres bør ...

25 hædersbevisninger og diplomer

På et bestyrelsesmøde den 21. oktober 1964 vedtog bestyrelsen at oprette en fond. Dens midler skulle bruges til at hædre medhjælpere i landbruget, mænd eller kvinder, for lang og tro tjeneste. Bidragsydere til fonden var pengeinstitutterne i Skanderborg, A/S Chr. M. Elgaard, A. Blom, Slotsholmen, bestyrelsen og Skanderborg Landboforening.
Ved begyndelsen var tjenesteforholdet sat til 25 år, men er senere ændret til 10 år. Uddelingen sker fortrinsvis ved runde tal. Indstillingen foretages af husbonden og skal anbefales af et medlem af Skanderborg Landboforenings bestyrelse.
Siden oprettelsen er uddelt 25 hædersbevisninger og/eller diplomer.

Der er uddelt 25 hædersbevisninger og diplomer for lang og tro tjeneste i landbruget siden 1964. Her er det staldkarl Christian Nygaard Thomsen, der blev hædret for 40 år på »Tammestrup«. Han står med sine hæderstegn, flankeret af godsejerne Peter og J. P. Heilmann

Sølvmedaljen for Landboflid – henholdsvis for- og bagside – og hvor de pågældendes navne indgraveres i kanten

Sølvmedalje for landboflid

Efter indstilling af Skanderborg Landboforening har nedenstående modtaget Foreningen af jydske Landboforeningers sølvmedalje for landboflid:

1898 Jørgen Urup, Hørning
1923 Jette og Peter Randlev, Riis
1927 Kristine og R. P. Møller, Hvolbæk
1931 Hanne Marie og Chr. Lützen, Hylke mark
1935 Marie og Kristian Thomsen, Blegind
1939 Louise og Søren Sørensen, Justenborg mark
1952 Jens Peder Nielsen, Bjedstrup Overgaard
1952 Marie og Viggo Laursen, Fruering
1956 Elna og Niels Chr. Andersen, Mjesing mark
1956 Jenny og Vilh. Mortensen, Ny Brandstrupgaard, Alken
1956 Alma og Søren Pedersen, Hylke
1964 Xenia og Mogens Klejs, Mjesing Damgaard
1968 Karen Marie og Aksel Karl Hansen, Skovslund, Skanderborg
1973 Grethe og Gunnar Andersen, Holmegaard, Gram.

I 1968 fik Karen Marie og Aksel Hansen, Skovslund, Skanderborg, Foreningen af jydske Landboforeningers sølvmedalje for landboflid. Her et luftfotografi af deres ejendom. Selv ovenfra kan man se, hvordan alting taler deres eget sprog om flid og omhyggelighed. Om det så er koerne bag stalden, der er på vej hjem, så holder de nøje deres plads. Ingen masen her!

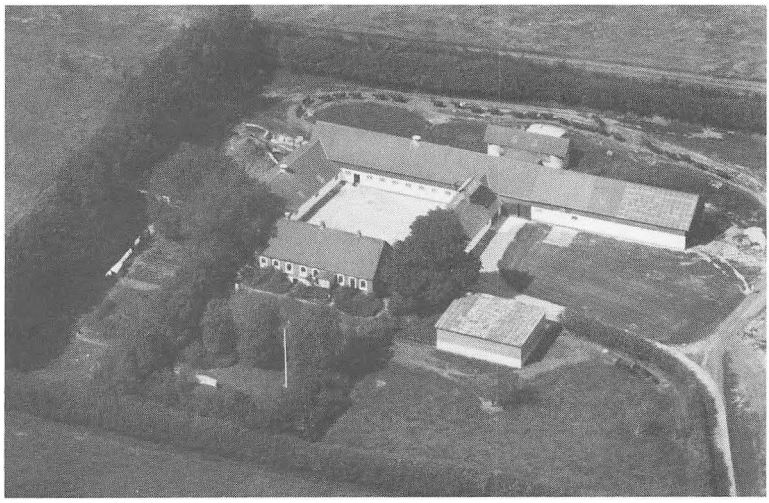

Sølvmedalje for mønsterbrug

Foreningen af jydske Landboforeningers sølvmedalje for mønsterlandbrug er efter indstilling fra Landboforeningerne i Aarhus Amt tildelt medlem af Skanderborg Landboforening:

1964 Ragna og Aage Høgh, Virring Lykkegaard, Skanderborg

Udflugter, møder, fester ...

Byrepræsentanter

Uden tvivl har byrepræsentanterne haft betydning op gennem tiden for foreningen.
I de sidste 15 år er der efter behov og ca. 1 gang om måneden udsendt orienteringer og oplysninger af forskellig art fra foreningen til repræsentanterne.
Der er mindst 1 gang om året afholdt et repræsentantskabsmøde, hvor der er givet korte meddelelser fra formand og udvalg.
Repræsentanterne opkræver 1 gang om året kontingent til foreningen.
Som ordet siger, er repræsentanterne til for at repræsentere foreningen udadtil i kredsen. Hvorvidt repræsentanterne har betydning også fremover, afhænger af den indsats, de lægger i arbejdet.

Udvalg

Til at varetage særlige opgaver nedsætter bestyrelsen i det omfang, der er behov herfor, udvalgene. Udvalgene arbejder således selvstændig, men med ansvar over for bestyrelsen.
Indenfor de forskellige grene har udvalgene gennem årene arbejdet energisk med de forskellige aktiviteter til medlemmernes bedste.
De senere års samarbejde på området svin, kvæg, bygninger og

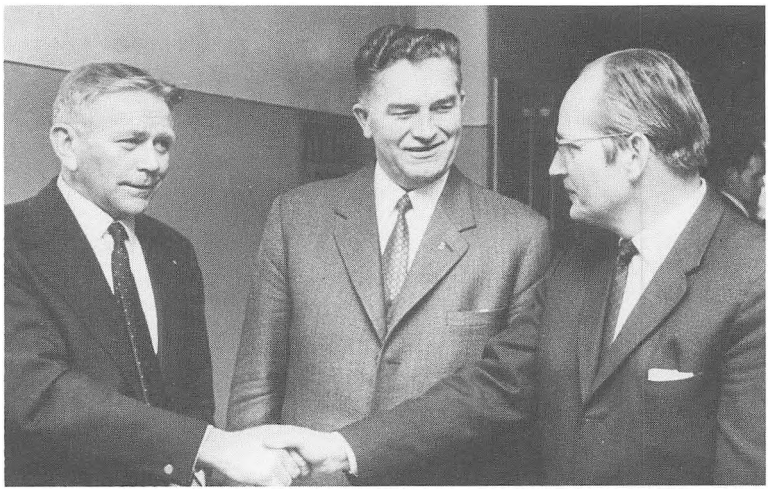

Generalforsamlingen 1972. Afgående formand gdr. K. Knudsen Kold, Dorup Østergaard (til venstre) ønsker den nye formand forp. C. L. Baastrup, Mallinggaard, tillykke med valget, mens landbrugsrådets præsident Anders Andersen, Voldby, ser til

Sydslesvigturen 1964
Deltagere ved Dannevirke

maskiner har givet udvalg, der strækker sig uden for Skanderborg Landboforenings område. Valgte udvalgsmedlemmer har her en særlig opgave i at arbejde for Skanderborg Landboforenings interesser i disse udvalg.

Generalforsamling

Hvert år i marts måned afholdes generalforsamling. Formand og næstformand er hvert år på valg. Halvdelen af bestyrelsen hvert andet år.

Bestyrelsen

En aktiv bestyrelse er af meget stor værdi for en forening, idet bestyrelsen angiver foreningens retningslinier i erhvervspolitisk retning, men også det faglige og daglige arbejde er det af betydning, at bestyrelsen er med i og føler sig ansvarlig for.
Arbejdet giver diskussioner, og synspunkter fremlægges.
I jubilæumsskriftet fra 1930 indgår en sætning, som passende kan gentages. »Idyllen har dog ikke altid været lige god, ofte krydsedes klingerne ret haardt.«

Sekretær og kasserer

Disse to poster har i de sidste 75 år været varetaget af foreningens konsulenter.
Foreningens medlemstal var i 1906 knap 1000. 1930 godt 1200. 1963 – 767, 1972 – 1052, 1979 – 1017.

Æresmedlem

Skanderborg Landforenings æresmedlem i dag er propr. Markus Hansen, Vester Mølle, Skanderborg.

Udflugter

Foreningens årlige sommerudflugt er et af de arrangementer, der samler god tilslutning. Som regel er der tale om én-dagsture, og specielt i Jylland har mange egne været besøgt, men også til øerne har været gennemført én-dagsture – såsom Samsø, Fyn, Ærø, Lammefjorden, Sjælland og i 1971 pr. fly til Bornholm.

Udlandsture

Også studieture til udlandet har været gennemført. En 5-dagstur til Holland i 1965 og igen til Holland i fly i 1972. Specielt den gang for at se landbrug i et fællesmarkedsland.
Til Sydslesvig i 1964, 1970 og 1979. I samarbejde med Hads Herreds Landboforening til Italien i 1972.
To studiebesøg er gennemført til Sverige i 1965 og 1974.

Fester

Årligt er der op gennem 60-erne og 70-erne afholdt den årlige Landboforeningsfest. Disse fester har sædvanligvis været afholdt i november måned på restaurant »Capri«, Skanderborg. Festerne, der næsten altid er godt besøgt, erstatter de teateraftener, der for år tilbage var tradition for.

Landsbladet

Fra 1. oktober 1956 er Landsbladet udsendt som obligatorisk medlemsblad for alle aktive medlemmer. Landsbladet udkommer en gang om ugen og er både faglig og erhvervspolitisk oplysende.

Ø.L.A.

En virksomhed med succes er Østjyske Landbo Auktioner i Skanderborg. En række østjydske landboforeninger, her i blandt Skanderborg Landboforening, stiftede i maj 1963 Ø.L.A.
Den første auktion blev afholdt den 29. november 1963, og i den første bestyrelse var Skanderborg Landboforening repræsenteret ved Gunnar Bruun, Alken.
Hver fredag afholdes auktion over husdyr. Ikke alene landmænd fra store dele af Østjylland samles her, men også folk fra byerne får behovet for »duften« af dyr dækket her.

Når sygdommen banker på døren ...

Landmanden er ikke blot afhængig af vejret, men så sandelig også af et godt helbred. I de senere år har man søgt at bøde på hans afhængighed af sygdom, foreløbig ved disse to ordninger:

Husbondafløseren kommer

Ved generalforsamlingen i 1969 fremkom et forslag fra gdr. Aksel Jacobsen, Nygårde, om at undersøge behovet blandt medlemmerne for oprettelse af en husbondafløsningsordning.
En forespørgsel blev sat i gang, og 33 landmænd reflekterede positivt, således at der 1. november 1969 kunne begyndes en ordning med 3 faste afløsere. Derudover lå tilsagn fra 4–5 løse deltidsansatte om hjælp. Husbondafløseren skulle være en sikkerhed for i en sygdomsperiode at kunne få arbejdet gjort, men også på fridage og i ferier skulle afløseren træde til.
De forskellige bedrifter, ofte store besætninger og brug med ret så avanceret teknik, stiller store krav til en husbondafløser. Det har da også været svært, til stadighed at finde kvalificeret mandskab til ordningen.
For tiden er til rådighed 2 faste og 1 deltidshusbondafløser.
Timelønnen er på hverdage 45 kr. og lørdag-søndag 50 kr. I startpenge ydes 25 kr.
En omstrukturering af ordningen er sket den 1.7.1975, således at den hidtil gældende husbondafløsning mere går i retning af en vikarordning for alle landmænd uanset medlemsforhold. For administration er som engangsbeløb ydet 19.000,– kr. fra Landbrugsministeriet.

75 med i sygedagpengeodningen

For at sikre selvstændige landbrugere og ægtefæller samt medhjælpere sygedagpenge i tilfælde af sygdom og ulykke, oprettedes med virkning fra 1. januar 1977 Skanderborg Landboforenings Dagpengefond. Fra fondens start var tilmeldt 61 landmænd, 27 ægtefæller og 18 medhjælpere. Efter to år er tilmeldt 75 landmænd.
Forsikringen tegnes for halv eller hel ydelse. For tiden er bidraget for hel ydelse 950,– kr. pr. år + administration. For de første 5 ugers sygdom er ydelsen 1506 kr. pr. uge. Fonden har i tilfælde af underskud genforsikret i Topsikring. Ordningen administreres af Skanderborg Landboforening.

Landboforeningens flyttedage

Skanderborg Landboforening har fra sin start altid haft hjemsted i Skanderborg på trods af, at foreningen dækker et område, der strækker sig ud over Skanderborgs nære opland.

Skanderupgade

De første år havde man til huse på Forsamlingsbygningen, men efter at konsulentvirksomheden tiltog i omfang, flyttede kontoret i 1912 til Adelgade 114. I 1917 købte foreningen en ejendom i Skanderupgade 1, hvor planteavl og husdyrbrug havde til huse, mens regnskabsarbejdet fra 1920-erne foregik fra konsulentens egen bolig. Ejendommen i Skanderupgade solgtes i 1931 for 12.000 kr.

Hjørneejendommen Møllegade-Adelgade, hvor Landboforeningen boede til leje

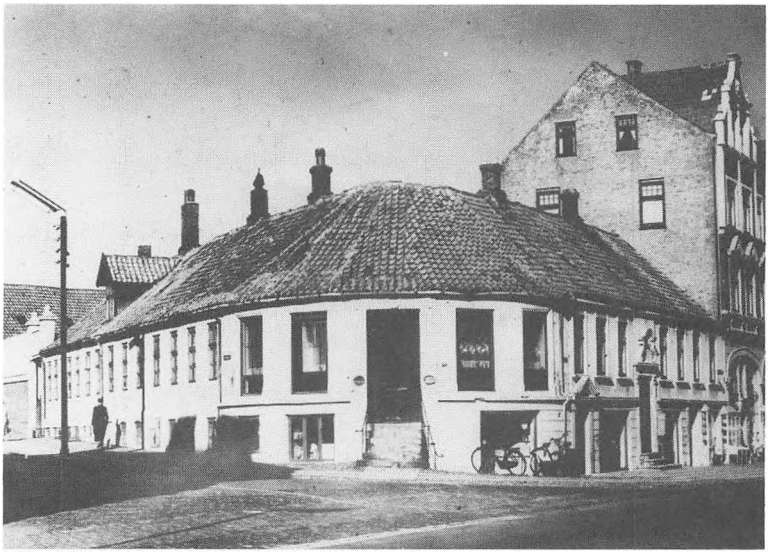

Foreningen flyttede herefter i lejede lokaler på hjørnet af Møllegade og Adelgade.

»Møllegaarden«

Den 1. juni 1956 flyttede landboforeningens sekretariat, planteavl og husdyrbrug ind i den nybyggede »Møllegaarden«, Møllegade 2c til venstre, men havde, mens denne blev bygget, en kort periode haft kontorer på Rådhuset. Regnskabsafdelingen lejede 1. april 1961 lejligheden til højre og dele af landboforeningens aktiviteter var nu samlede.

Da regnskabspligten for landmænd udvidedes op gennem 60-erne, kom især denne afdeling snart i pladsnød.
Flere muligheder for selv at erhverve egnede lokaler strandede.

Hotel »Niels Ebbesen«

Med dette hotels nedlæggelse blev her velegnede forhold for at udleje til kontorer. Landboforeningen var interesseret i at leje disse centralt beliggende lokaler til Adelgade. Lejemålet på Niels Ebbesen tager sin begyndelse 1. december 1969 og omfattede samtlige lokaler på 1. sal ud mod Adelgade.

»Godthåb«

Med F.a.j.L.s planteavlskontors udflytning til Landscentret i Viby rettede Skanderborg Landboforening i 1972 en anmodning om eventuelt at leje eller købe kontorbygningen på Godthåb. Aftalen blev en realitet fra 1. april 1974. I kontrakten var tillige indføjet en forkøbsret. I Skanderborg Landboforenings bestyrelse var nu en fortrøstning om, at man nu kunne blive fri for flytning i mange år frem. Men allerede i 1978 kom opsigelsen på Godthåb, idet F.a.j.L. igen selv ville anvende huset som hjemsted for et planteværnscenter.

Byggegrunden ved »Godthåb« er klar – byggeriet kan begynde

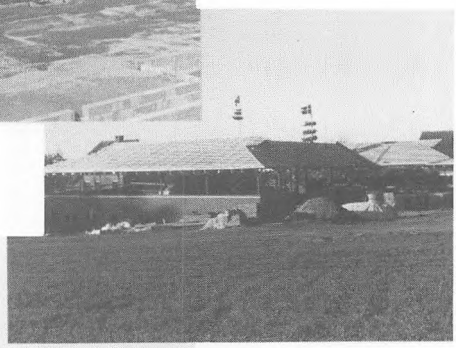

Og så er der rejsegilde i oktober 1978

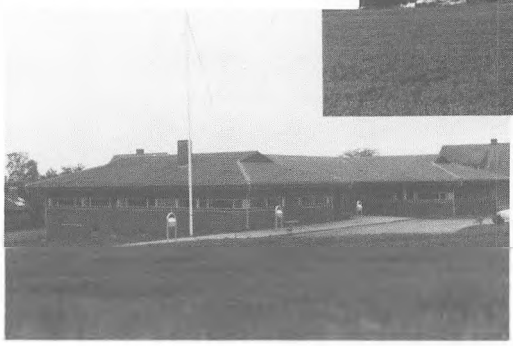

– og en skønne dag i 1979 står det nye landbrugscenter færdig

Landbrugscentret

I landboforeningens bestyrelse besluttede man nu at bygge eget hus, og der blev købt en grund på 2564 m² af F.a.j.L. beliggende som nabo til Godthåb.
Et hurtigt arbejdende byggeudvalg nedsattes bestående af bestyrelsesmedlemmerne C. L. Baastrup (fmd.), Ole W. Andersen, Jens Bæk Carstensen, Aage Stougaard og Frede Korsgaard.
Den 20. oktober 1978 afholdtes rejsegilde og i marts 1979 foregik indflytning.
Landbrugscentret, der her er skabt, gør det muligt, med konsulenterne indenfor samme hus, at yde en effektiv vejledning til medlemmerne.
Det står herefter til medlemmerne at bruge den faglige vejledning og rådgivning, som her kan hentes, bedst muligt.

Navne i Skanderborg Landboforening

Skanderborg Landboforenings bestyrelse ved jubilæet.
Stående fra venstre: Jens Evald Andersen, Mjesing, Frede Korsgaard, Haarby, Jens Bæk Carstensen, Alken, Jorgen Hojgaard, Hvolbæk, Preben Sorensen, Fiirgaarde, Kjeld Rasmussen, Laven, Lars Spørring Laursen, Yding.
Siddende fra venstre: Svend Hedelund, Horndrup, Uffe Lethenborg, Taaning (næstformand), C. L. Baastrup, Underup (formand), Aage Stougaard, Ustrup, og Hans Pedersen, Blegind.
Indsat: Skanderborg bys repræsentant i bestyrelsen: Erik Bottke, Skanderborg

Formænd

Th. Hauberg Lund, Mjesinggård 1921-1932
Viggo Leth, Blegind 1932-1938
Martin Andersen, Hemstok 1938-1941
Markus Hansen, Vestermølle 1941-1961
Gunnar Bruun, Alken 1961-1971
K. Knudsen Kold, Dørup 1971-1972
C. L. Båstrup, Mallinggård 1972-

Næstformænd

St. Steffensen, Vrold 1925-1932
Martin Andersen, Hemstok 1932-1939
Markus Hansen, Vestermølle 1939-1941
Ingv. Rasmussen, Ustrup 1941-1945
Arne Hegelund, Stilling 1945-1961
Møller Christensen, Ingergård 1961-1969
K. Knudsen Kold, Dørup 1969-1971
C. L. Båstrup, Mallinggård 1971-1972
Arne Stougård, Hvolbæk 1972-1975
Ole W. Andersen, Hem 1975-1979
Uffe Lethenborg, Tåning 1979-

Bestyrelsesmedlemmer

E. Bøjsen, Lethenborg 1911-1931
P. Randløv, Riis 1912-1931
Anton Rasmussen, Rye 1917-1939
R. J. Rasmussen, Nygårde 1920-1932
J. Chr. Sørensen, Jensgård 1922-1938
A. Brandt, Skanderborg 1922-1936
S. Jacobsen, Fruering 1924-1932
J. Winther, Yding 1925-1933
A. Knudsen Kold, Dørup 1926-1938
A. Stougård, Ustrup 1927-1939
Jens Jensen, Vengelund 1929-1943
A. Rasmussen, Riis 1931-1939
M. Hansen, Vestermølle 1931-1939
Viggo Jensen, Illerup 1932-1950
E. Krog Mikkelsen, Virring 1932-1950
Holger Hedelund, Havreballegård 1933-1956
H. Brix, Skanderborg 1936-1955
Arne Hegelund, Stilling 1938-1945
N. Sørensen Nielsen, Voerladegård 1938-1944
Thv. Møller, Gl. Rye 1939-1955
Ingv. Rasmussen, Ustrup 1939-1941
Sv. Mortensen, Tebstrup 1939-1941
A. Andreasen, Lethsminde 1939-1961
Peder Pedersen, Riis 1941-1951
Ole Brandt, Mjesing 1941-1959
Søren Pedersen, Nr. Vissing 1943-1964
Marius Jensen, Voerladegård 1944-1950
Møller Christensen, Ingergård 1945-1961
Ole Rasmussen, Nygårde 1950-1964
Åge Hjorth, Virring 1950-1960
Åge Mølgård, Voerladegård 1950-1956
P. Skovgård Nielsen, Riis 1951-1967
Viggo Bak, Højlund 1955-1967
Kr. Sørensen, A/S Blom og Søn 1955-1965
Håkon Laursen, Voer Dørup 1956-1966
Søren Carlo Hansen, Horndrup 1956-1960
Ingv. Sørensen, Mjesing 1959-1969
Ehlers Sørensen, Gjesing 1960-1964
Henning Hedelund, Horndrup 1960-1972
K. Knudsen Kold, Dørup 1961-1969
C. L. Båstrup, Mallinggård 1961-1971
Jørgen Nielsen, Fiirgårde 1964-1966
Åge Høgh, Virring 1964-1970
Rasmus Jensen, Vengelund 1964-1972
Aage Madsen, Skanderborg 1965-1973
Helge Weigelt, Fiirgårde 1966-1972
Niels Jensen, Voer Dørup 1966-1972
Ole Andersen, Boes 1967-1975
Harald Knudsen, Ejer 1967-1975
Jens Christensen, Mjesing 1969-1973
Børge Benfeldt, Hylke 1969-1975
Sv. Ravn Pedersen, Fastrup 1970-1974
Aksel Hansen, Illerup 1971-1977
Kr. Munk-Pedersen, Nr. Vissing 1972-1974
Kjeld Rasmussen, Laven 1972-
Søren Bjerre, Yding 1972-1978
Sv. Hedelund, Horndrup 1972-
Søren Rasmussen, Mjesing 1973-1975
Kr. Reinholt Jensen, Skanderborg 1973-1979
Frede Korsgård, Hårby 1974-
Hans Pedersen, Blegind 1974-
Preben Sørensen, Fiirgårde 1975-
Peter Heilmann, Tammestrup 1975-1979
Aage Stougård, Ustrup 1975-
Jens Evald Andersen, Mjesing 1975-
Jens Bæk Carstensen, Alken 1977-
Lars Spørring Laursen, Yding 1978-
Jørgen Højgård, Hvolbæk 1979-
Erik Bottke, Skanderborg 1979-

Byrepræsentanter - valgt 1979

Kreds:	
Skanderborg mark	Niels Lunddahl
Vrold I	Thorvald Laursen
Vrold II	Holger H. Pedersen
Foerlev	Henning Pedersen
Gram	Arne N. Rasmussen
Stilling by	Herluf Hansen
Stilling omegn	Erik Andersen
Fruering	Per Ditlevsen
Skårup	Søren Vestergaard
Hvolbæk-Svinsager	Henning Dam
Virring	Leo Sørensen
Fastrup	Gert Høgh
Gjesing	Sv. Aage Jacobsen
Grumstrup	Erik Jørgensen
Vitved	Johs. Friis Jensen
Baastrup	Knud Christensen
Hylke	Aage Rasmussen
Ustrup	Didrik Jørgensen
Brørup	Hans P. Hansen
Tebstrup	Knud Rasmussen
Riis	Lars Woel
Ejer-Bjødstrup	Aksel Mølgaard
Horndrup	Uffe Klausen
Taaning øst	Herluf Aamann
Taaning vest	Vagn Brandstrup
Hem-V. Dørup	Erik Boes
Voerladegaard	Kaj Dam
Gantrup-Yding	Viggo Spetzler Pedersen
Gl. Rye	Aksel Nielsen
Jaungyde-Tulstrup	John Sørensen
Fiirgaarde	Ernst Rabjerg
Siim	Johs. Hansen
Boes	Aage Gammelgaard Hansen
Alken-Bjedstrup	P. M. Lillemose
Illerup	Jens Brigsted Pedersen
Svejstrup	Niels Roslyng-Jensen
Nygaarde	Aksel Jacobsen
Hemstok	Gunnar Søndergaard
Haarby	Arne W. Christensen

Venge	Gunner Sørensen
Nr. Vissing	Kaj Nielsen
Søballe	Henning Riis Rasmussen
Adslev	Jørgen Nielsen
Jeksen	Frederik Haugaard
Mjesing I	Andreas Børgesen
Mjesing II	Jens O. L. Kristiansen
Blegind	Rosted Reng
Bjertrup	Arne Christensen
Hørning-Fregerslev	Rs. Borgbjerg
Dørup	S. K. Nielsen

Husholdningsudvalget (oprettet 1924)

I. Bønløkke-Petersen, Foerlev (fmd. 1924-28)	1924-1928
Amalie Jensen, Fuldbro Mølle	1924-1928
»Sine« Kristensen, Skanderborg	1924-1928
Susanne Dam, Virring	1924-1932
Bolette Dam, Hylke (fmd. 1928-37)	1924-1937
Kamilla Møller, Voerladegård	1928-1934
Astrid Olsen, Skanderborg	1928-1929
Astrid Andersen, Hemstok	1928-1932
Agnethe Hald, Horndrup	1929-1934
Anna Wurtz, Fruering	1932-1936
Karoline Jakobsen, Nr. Vissing	1932-1937
Elisabeth Lemming, Svejstrup	1932-1938
Mary Kirkegård, Mjesing	1932-1938
Mine Thomsen, Jeksen	1934-1938
Marie Damm, Jaungyde	1934-1935
H. Schou-Pedersen, Alken (fmd. 1937-40)	1935-1940
Magda Vinther, Hvolbæk	1936-1938
Margrethe Stampe, Tåning	1937-1952
Eva Henning Nielsen, Hårby	1937-1958
Kirstine Andersen, Virring	1938-1943
J. Haubjerg-Jensen, Adslev (fmd. 1940-61)	1938-1961
Emma Sørensen, Dover	1938-1943
Ella Schou-Laursen, Mjesing	1938-1947
Elisabeth Brigsted, Skanderup	1940-1957
Elna Rasmussen, Hvolbæk	1943-1953
Inger Christensen, Hylke	1943-1951
A. L. Christiansen, Mjesing (fmd. 1961-66)	1947-1966
Marie Østergård Hansen, Brørup	1951-1955
Inger Jensen, Tåning	1952-1952
Anna Wurtz, Fruering	1953-1965
Kirstine Holst Sørensen, Hylke	1955-1968
Gerda Bruun, Alken	1957-1965
Magda Båstrup, Hemstok	1958-1966
Karen Mølgård, Adslev	1961-1970
Mary Ditlevsen, Fruering	1965-1970
Karen Møller, Boes	1965-1970
Agnes Laursen, Vrold	1965-1972
Marie Pedersen, Hemstok (fmd. 1969-74)	1966-1974
Rigmor Brandt, Mjesing (fmd. 1966-69)	1966-1969
Lisbet Hedelund, Horndrup	1968-1975
Maria Nielsen, Mjesing	1969-1974
Dorte Egemose Andersen, Hem	1970-1976
Herdis Jakobsen, Fiirgårde	1970-1976
Lis Brandstrup, Adslev	1970-1970
Anna Kragh, Skårup	1970-1973
Hanne L. Carstensen, Alken (fmd. 1974-78)	1972-1978
Erna Dam, Hvolbæk	1973-1979
Elly Pedersen, Båstrup	1974-
Betty Munk-Pedersen, Nr. Vissing	1974-
Inger Therkildsen, Tåning	1975-
Eva Vestergård, Hem	1976-
Inger Søndergård, Hemstok (fmd. 1978-)	1976-
Ruth Egebjerg, Horndrup	1978-
Inge Petersen, Virring	1979-

Bestyrelsen for Skanderborgkredsens Fællesledelse (oprettet 1929)

Martin Andersen, Hemstok (fmd. til 1939)	-1955
Jørgen Jensen, Hylke	-1931
J. Winther, Yding	-1932
Ingvar Rasmussen, Ustrup (fmd. fra 1939)	1932-1957
Jens Jensen, Venge	1931-1950
Søren Pedersen, Nr. Vissing (fmd. fra 1958)	1950-1964
Per Ditlevsen, Fruering	1954-1960
Aage Høgh, Virring (fmd. fra 1964)	1957-1969
Arne Stougaard, Hvolbæk (fmd. fra 1970)	1960-
Helge Weigelt, Fiirgaarde	1964-
Søren Bjerre, Yding	1970-

Husdyrbrugsudvalg (oprettet 1965)

K. Knudsen Kold, Dørup (formand)	1965-1969
Helge Weigelt, Fiirgårde	1965-1968
Aage Høgh, Virring	1965-1969
Arne Stougård, Hvolbæk	1965-1972
Sven R. Pedersen, Fastrup (fmd. fra 1969)	1965-1974
Harald Knudsen, Fredenshjem	1969-1975
Ole Andersen, Boes	1968-1974
Søren Bjerre,* Yding	1970-1978
Hans Chr. Jensen, Tåning	1972-1976
Henning Pedersen, Foerlev	1973-1974
Peter Heilmann,* Tammestrup	1975-1979
C. L. Båstrup,* Underup Kærsgård	1976-
Lars Lauersen,* Yding	1978-
Jørgen Højgård,* Hvolbæk	1979-
Hans Pedersen,* Blegind (valgt fra Hærvej, formand lokalområde II)	1977-

*) Har været eller er repræsenteret i lokaludvalget for kvæg i område II.

Planteavlsudvalget (oprettet 1906)

M. Andersen, Hemstok	1922-1936
F. A. Skåning	1925-1933
Th. Hauberg Lund, Mjesing (fmd. 1922-36)	1922-1941
N. Henning Nielsen, Hårby	1933-1960
M. Hansen, Vestermølle (fmd. 1936-41)	1936-1941
Viggo Kristensen, Gram	1941-1961
Arne Hegelund, Stilling (fmd. 1941-56)	1941-1956
Møller Christensen, Ingerg. (fmd. 1956-65)	1956-1971
C. L. Båstrup, Mallinggård (fmd. 1965-72)	1960-1972
Per Th. Nielsen, Hårby	1961-1970
Munk-Pedersen, Nr. Vissing (fmd. 1972-74)	1970-1976
P. Christensen, Ry Nørskovavlsgård	1971-1977
Ole W. Andersen, Hem (fmd. 1974-)	1972-
Frede Korsgård, Hårby	1976-
Henning Dam, Hvolbæk	1977-

Svineavlsudvalget (oprettet 1974)

Henning Pedersen, Foerlev (fmd. -)	1974-
Ole Andersen, Boes	1974-1975
Hans Pedersen, Blegind	1974-
Jens Evald Andersen, Mjesing	1975-

Regnskabsudvalget (oprettet 1920)

A. Stougård, Ustrup	1924-1951
N. Henning Nielsen, Hårby	1928-1951
Th. Hauberg Lund, Mjesing	1920-1941
P. Pedersen, Hemstok (fmd. 1920-60)	1920-1965
Alfr. Ditlevsen, Fruering	1925-1931
Th. Poulsen, Hvolbæk	1931-1956
Thv. Møller, Gl. Rye	1941-1955
Møller Christensen, Ingergård	1951-1953
Ole Brandt, Mjesing	1953-1959

K. Knudsen Kold, Dørup 1955–1961
Sv. Borgbjerg, Fregerslev 1956–1965
Ejnar Jacobsen, Fruering 1957–
Markus Hansen, Vestermølle (fmd. 1960–73) 1959–1973
Jens Chr. Jacobsen, Dørup 1961–1978
Ejnar Pedersen, Hemstok 1965–
Svend Hedelund, Horndrup 1965–
Aksel Hansen, Illerup (fmd. 1973–) 1973–
Preben Sørensen, Fiirgårde 1978–

Bygnings- og Maskinudvalget
(oprettet 1947 som maskinudvalg, fra 1973 ændret til bygnings- og maskinudvalg)
Ole Brandt, Mjesing 1947–1948
Thv. Møller, Rye 1947–1954
A. Hegelund, Stilling 1947–1959
M. Hansen, Skanderborg 1947–1959
Kr. Sørensen, Skanderborg 1954–1964
Viggo Bak, Alken 1956–1964
Møller Christensen 1947–1965
H. Hedelund, Horndrup (fmd. 1964–71) . . . 1964–1971
Niels Jensen, Dørup 1965–1972
Jens Christensen, Mjesing (fmd. 1971–72) . . 1971–1972
Aage Madsen, Skanderborg 1965–1972
Børge Benfeldt, Hylke (fmd. 1972–74) 1971–1974
Søren Rasmussen, Mjesing 1973–1974
Feldthaus Nielsen, Ejer 1973–1976
Aage Stougaard, Ustrup (fmd. 1974–) . . . 1974–
Preben Sørensen, Fiirgaarde 1976–
Frede Korsgaard, Haarby 1976–
Kjeld Rasmussen, Laven 1972–

DETTE JUBILÆUMSSKRIFTS UDGIVELSE
ER FINANSIERET AF

SPAREKASSEN SDS
SKANDERBORG

SOM EN GAVE TIL SKANDERBORG LANDBOFORENING
VED 100 ÅRS JUBILÆET.

FORENINGEN RETTER EN SÆRLIG TAK
TIL SPAREKASSEN HERFOR.